

STORTINGET

Stortingstidende

Referat fra møter i Stortinget

Nr. 31 • 12. desember
Sesjonen 2024–2025

Møte torsdag den 12. desember 2024 kl. 10

President: Masud Ghara khani

Dagsorden (nr. 31):

1. Stortingets vedtak til lov om abort (abortloven) (Lovvedtak 10 (2024–2025), jf. Innst. 60 L (2024–2025) og Prop. 117 L (2023–2024))
2. Innstilling fra helse- og omsorgskomiteen om Endringer i matloven mv. (forskriftshjemmel for å fremme helse) (Innst. 61 L (2024–2025), jf. Prop. 120 L (2023–2024))
3. Innstilling fra helse- og omsorgskomiteen om samtykke til godkjenning av EØS-komiteens beslutninger nr. 153/2023 og 179/2023 om innlemmelse i EØS-avtalen av forordningene (EU) 2023/502, (EU) 2023/503 og (EU) 2023/183 (Innst. 56 S (2024–2025), jf. Prop. 111 LS (2023–2024))
4. Innstilling fra helse- og omsorgskomiteen om Endringer i legemiddeloven og lov om medisinsk utstyr (forskriftshjemler for mindre vesentlige endringer av forordninger) (Innst. 66 L (2024–2025), jf. Prop. 111 LS (2023–2024))
5. Innstilling fra helse- og omsorgskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Morten Wold, Morten Stordalen, Silje Hjemdal, Bård Hoksrud, Roy Steffensen, Tor André Johnsen, Erlend Wiborg, Dagfinn Henrik Olsen, Sylvi Listhaug og Bengt Rune Strifeldt om å støtte lokale drikkevareprodusenter og styrke bøndernes inntektsmuligheter (Innst. 65 S (2024–2025), jf. Dokument 8:175 S (2023–2024))
6. Interpellasjon fra representanten Sigrid Zurbuchen Heiberg til helse- og omsorgsministeren: «Flere rapporter understreker den alvorlige faren miljøgifter og mikroplast utgjør, blant annet at mikroplast kan trenge helt inn i hjernen. Plast er allerede funnet i morkaker, blodårer og organer. Likevel gjøres lite for å beskytte nordmenn, og særlig de yngste. Myndighetene har ansvar for å verne folk, men i dag er dette opp til hver enkelt innbygger fordi myndighetene ikke tar grep. Vil regjeringen starte å regulere dette, eller mener statsråden det er forsvarlig å vente på EU i flere år, samtidig som gift akkumuleres i folks kropp?»
7. Interpellasjon fra representanten Liv Kari Eskeland til samferdselsministeren: «Statsråden startet året med en jernbanetale der han lanserte et punktlighetsløfte: Flere tog skulle være i rute i 2024 enn i 2023. Tallenes tale er imidlertid klar, og punktligheten på norsk jernbane blir stadig dårligere. I 2023 var 87,6 pst. av persontogene i rute. Det var dårligere enn året før. Og i år er det enda verre. I november var under 75 pst. av togene rundt Oslo i rute i rushtiden. Vi går nå inn i en vinter der hver fjerde person risikerer å komme for sent på jobb og til henting i barnehagen på grunn av forsinkede tog. Mener statsråden at han har lykket med sine tiltak?»
8. Interpellasjon fra representanten Sigrid Zurbuchen Heiberg til justis- og beredskapsministeren: «Det er tre år siden regjeringen først varslet om en samtykkelov, og to år siden Straffelovrådet la fram sitt forslag. Nå ligger saken hos Justis- og beredskapsdepartementet, og det begynner å bli kritisk å få en reell samtykkelov på plass, hvis det skal skje i denne stortingsperioden. For hver dag som går, risikerer en ny person å ikke få sin overgrepssak behandlet etter konseptet om at kun ja er ja. Når kommer statsråden til å legge fram forslag til ny samtykkelov, og hvordan kan statsråden garantere at den nye voldtektsbestemmelsen faktisk blir samtykkebasert?»
9. Interpellasjon fra representanten Tage Pettersen til barne- og familieminister: «Flere har skrevet om barn som blir utsatt for seksuelle overgrep av ansatte på barnevernsinstitusjoner. Statsforvalterne har uttalt at det er både vanskelig og tidkrevende å få en fullstendig oversikt over varsler. Bufetat opplyser at det kan være store mørketall. Dette temaet ble ikke behandlet av Barnevernsinstitusjonsutvalget. Hva har regjeringen gjort, og hvilke nye tiltak vil regjeringen raskt innføre for å sikre at ingen barn og unge i barnevernets omsorg blir utsatt for seksuelle overgrep fra ansatte?»
10. Interpellasjon fra representanten Erlend Svoldal Bøe til energiminister: «Vinterturismen i Nord-Norge har økt kraftig de siste årene. Flere turister gjør at flere benytter seg av fjellene for å gå på ski. Troms topper en stygg statistikk over antall snøskredulykker og -hendelser på topptur i Norge. Siden 2008 har 108 mennesker mistet livet i snøskred i Norge, og nesten halvparten av disse i Troms. Det er ingenting som tilsier at toppturturismen vil avta, og klimaendringene gjør at det blir mer uforutsigbart. Hva vil regjeringen gjøre for å forebygge at mennesker blir utsatt for snøskredulykker og -hendelser?»
11. Referat

Presidenten [10:00:12]: Representanten Marius Arion Nilsen, som har vært permittert, har igjen tatt sete.

Det foreligger to permisjonssøknader:

- fra Miljøpartiet De Grønnes stortingsgruppe om permisjon etter Stortingets forretningsorden § 5 annet punktum fra representanten Une *Bastholm* fra og med 12. desember og inntil videre
- fra Arbeiderpartiets stortingsgruppe om permisjon etter Stortingets forretningsorden § 5 annet punktum for representanten Runar *Sjåstad* i tiden fra og med 13. til og med 19. desember

Disse søknader foreslås behandlet straks og innvilget. – Det anses vedtatt.

Fra første vararepresentant for Finnmark, Agnete Masternes *Hanssen*, foreligger søknad om fritak fra å møte i Stortinget i tiden fra og med 17. til og med 19. desember under representanten Runar *Sjåstads* permisjon, av velferdsgrunner.

Etter forslag fra presidenten ble enstemmig besluttet:

1. Søknaden behandles straks og innvilges.
2. Følgende vararepresentanter foreslås innkalt for å møte i permisjonstiden slik:
For Akershus: Kristoffer Robin *Haug* fra 12. desember og inntil videre
For Finnmark: Agnete Masternes *Hanssen* 13.–16. desember og Isak Mathis *Buljo* 17.–19. desember

Presidenten [10:01:12]: Kristoffer Robin Haug er til stede og vil ta sete.

Representanten Sofie Marhaug vil framsette et representantforslag.

Sofie Marhaug (R) [10:01:29]: På vegne av stortingsrepresentantene Bjørnar Moxnes, Geir Jørgensen, Tobias Drevland Lund og meg selv har jeg gleden av å framsette et representantforslag om å stanse bygging av nye danmarkskabler.

Gitt det siste døgnet utvikling, for så vidt også gitt statsrådens uttalelser i denne salen om at en søknad vil komme i 2025, ber jeg om at forslaget hastebehandles etter § 39 c i Stortingets forretningsorden.

Presidenten [10:02:06]: Forslaget vil bli behandlet på reglementsmessig måte.

Sak nr. 1 [10:02:13]

Stortingets vedtak til lov om abort (abortloven) (Lovvedtak 10 (2024–2025), jf. Innst. 60 L (2024–2025) og Prop. 117 L (2023–2024))

Olaug Vervik Bollestad (KrF) [10:02:29]: På vegne av Kristelig Folkeparti vil jeg framsette et forslag til lov-anmerkning i denne saken, Lovvedtak 10 for 2024–2025, som gjelder lovvedtaket om abortloven:

«Lov om abort (abortloven): Lovvedtaket bifalles ikke. Anmerkning: Under I antas følgende: Lovvedtaket vedtas ikke.»

Presidenten [10:02:53]: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 1.

Sak nr. 2 [10:02:57]

Innstilling fra helse- og omsorgskomiteen om Endringer i matloven mv. (forskriftshjemmel for å fremme helse) (Innst. 61 L (2024–2025), jf. Prop. 120 L (2023–2024))

Presidenten [10:03:10]: Etter ønske fra helse- og omsorgskomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 3 minutter til hver partigruppe og 3 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil sju replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får også en taletid på inntil 3 minutter.

Erlend Svardal Bøe (H) [10:03:46] (ordfører for saken): Først vil jeg få takke komiteen for samarbeidet i saken. Jeg regner med at hvert enkelt parti i løpet av debatten vil legge fram sitt syn i saken.

Da Stortinget i fjor behandlet folkehelsemeldingen, mente Høyre det var riktig å se på flere tiltak for å verne barn og unge bedre mot markedsføring av usunn mat og drikke, men vi mente at andre tiltak måtte vurderes før eventuelle forbud. Regjeringen ville ikke det og gikk rett på forbudslinjen. Det gjør at vi i dag behandler et lovfor-slag som vil gi en veldig bred hjemmel til å forby markedsføring, uten at det er godt nok utredet, og – jeg tror – uten at regjeringen godt nok har skjønnet konsekvensene dette vil få.

I dag er det allerede forbudt å markedsføre usunn mat og drikke til barn under 13 år, og vi ser at det er utfordrende å håndheve det regelverket. Å heve aldersgrensen til 18 år vil ikke gjøre det enklere å sikre at reglene følges. Høyre har problematisert at det vil være juridisk og praktisk vanskelig å gjennomføre og håndheve et forbud, og de som kommer til å tjene på dette, er internasjonale aktører, som kan markedsføre på internasjonale plattformer vi ikke har kontroll på. Det vil gå ut over norske lokale bedrifter, som f.eks. Lerum eller Hennig-Olsen. Det er bedrifter vi i stor grad kan regulere når det gjelder markedsføring. Regelrådet, som skal fremme gode beslutningsgrunnlag og effektive reguleringer av næringslivet, påpeker også at forslaget ikke er grundig nok utredet.

Forbud kan virke mot sin hensikt. Blant dem som er kritiske til forslaget, er Norges idrettsforbund, som er Nor-

ges største frivillige organisasjon og den største barne- og ungdomsorganisasjonen i landet. I sitt høringssvar til lovendringer og forskriften skriver Norges idrettsforbund at forslaget er uklart formulert, og at det potensielt kan gi negative konsekvenser for en gruppe den er ment å beskytte, bl.a. med bortfall av viktige sponsorinntekter og forbud mot salg av produkter på idrettsarrangement. Det vil igjen kunne føre til økte deltakeravgifter, sånn at færre barn og unge kan være en del av idretten.

I denne saken virker det som regjeringen har hatt et større behov for å vise handling framfor å gjøre ting på en skikkelig måte. Høyre vil bidra til bedre vern mot markedsføring av usunn mat og drikke overfor barn og unge, men vi mener det er andre tiltak det må bygges videre på, som f.eks. Matbransjens Faglige Utvalg, som ble opprettet i 2014 med mål om å hindre markedsføring av usunn mat og drikke rettet mot barn og unge. Forslaget, sånn det ligger nå, kommer til å føre til en rekke juridiske og praktiske konsekvenser framover, og derfor stemmer Høyre imot dette forslaget i dag.

Truls Vasvik (A) [10:06:54]: Våre barn og unge utsettes daglig for et massivt markedsføringspress i samfunnet, særlig på sosiale medier, også når det gjelder ting vi vet ikke er bra for dem. I denne saken ønsker vi som storsamfunn å beskytte våre unge mot markedsføring av usunn mat og drikke fordi vi vet – enkelt og greit – fra forskning at det er en direkte sammenheng mellom reklame for usunn mat unge ser, og kostholdet deres. Som Inga på 15 år sa til VG:

«Jeg håper forbudet vil ha effekt. Man blir jo ikke like fristet da.»

I samme VG-sak har vel 63 000 mennesker svart på hva de synes om et reklameforbud. Kun 14 pst. mener at det ikke skal bli noe av, så dette er noe folk ønsker seg på vegne av våre framtidige generasjoner.

Ganske ofte opplever jeg at vi som politikere pakker inn budskapene på en måte som gjør at folk egentlig ikke skjønner hva vi mener. Derfor vil jeg være veldig tydelig i denne saken. Det nytter ikke lenger å sitte på gjerdet og la useriøse næringsaktører og influensere få fortsette å bombardere barna våre med usunn reklame daglig i alle kanaler. Det er vårt ansvar å ta politiske grep for å beskytte barna våre bedre, og det tar vi heldigvis nå.

Arbeiderpartiet synes nemlig ikke det hører hjemme noe sted at leketøysforretninger reklamerer for energidrikk, eller at nettbutikker pusher godtereklame til hundretusenvis av barn på TikTok. Dette reklameforbudet handler ikke om moralisme, dette er tvert imot et nødvendig grep som er etterspurt av forbrukere og av foreldre.

Vi hørte forrige taler prøve å si at dette reklameforbudet vil være til stor belastning for norsk næringsliv, og

at det vil gå hardt ut over mulighetene særlig idretten har for å sikre seg inntekter. Det medfører ikke riktighet.

For det første: Denne saken gjelder forbud mot markedsføring. Det er ikke et produktforbud, ei heller et emballasjeforbud. Derimot får de seriøse aktørene nå mer rettferdige konkurranseforhold. I dag er det Matbransjens Faglige Utvalg som kan oppfordre aktørene til å følge reglene, de har ingen sanksjonsmulighet. Det betyr at useriøse aktører kan ture fram, mens de seriøse aktørene blir sjakk matt. Dette forslaget vil altså gi mer rettferdige konkurranseforhold for bransjen.

For det andre: Det vil selvfølgelig være mulig å sponse både idrettslag, korps og frimerkeklubber om det er ønskelig, bare en holder seg innenfor regelverket. Jeg vet at departementet er i god dialog med idretten om det nå.

Det prates mye både i samfunnet generelt og i denne sal spesielt om at vi må bruke mer penger og energi på forebygging. Da må vi slutte bare å prate om det. Nå må det handling til. Derfor er jeg glad for at flertallet i denne salen er enig med regjeringen i at et slikt markedsføringsforbud må på plass nå.

Bård Hoksrud (FrP) [10:09:43]: Formynderstaten lenge leve! Denne loven blir nok et eksempel på en lov som skal legge til rette for at byråkratene kan innføre forskrifter og hjemler som innskrenker folks frihet, og som gjøres i det såkalte godes tjeneste. I kjent tante Sofie-stil skal man gripe inn og si at dette skal man ikke få lov til, og dette skal man heller ikke få lov til. Dette vil sannsynligvis bli det mest inngripende forbudet mot markedsføring av mat og drikke i hele verden, og det er aldri et godt tegn når man vet hvor mange ekstreme land som finnes der ute. Hvordan skal man sikre at en reklame for Stratos eller Melkesjokolade ikke appellerer til ungdom under 18 år? Jeg tror ikke det er mulig, og det sørger egentlig for et totalforbud.

Det er utrolig at Senterpartiet går i front for å gjøre det enklere for utenlandske aktører å utkonkurrere kjente og kjære norske produkter og produsenter som Nidar, TINE og Lerum. Utenlandske produsenter kan fremdeles reklamere for sine produkter på sosiale medier og utenlandske tv-kanaler, og som kjent er det vel ikke akkurat sånn at ungdommen driver og ser på lineær-tv, de får stort sett reklamen gjennom sosiale medier.

I forskriften denne loven vil få innvirkning på, ligger bl.a. muligheten til å innføre et forbud mot reklame for såkalt usunn mat rettet mot barn og unge opp til 18 år. Denne regjeringen er jo en regjering som gang på gang prøver å omgå det brysomme Stortinget ved å gi seg selv stadig videre fullmakter – det gjelder denne saken, og vi så det også i forbindelse med smittevernloven. Det er interessant at regjeringen mener at den allerede har disse

fullmaktene, og at dette bare er en tydeliggjøring. Hvorfor kommer det til Stortinget hvis det bare er for å ha en tydeliggjøring? Hvis man mener at man har de fullmaktene, behøver man kanskje ikke å sende saken til Stortinget? Jo, jeg tror det er sann at man må til Stortinget fordi man er usikker, og det kommer til å bli stilt spørsmål.

Jeg mener det er trist at vi har en regjering som er så fiendtlig mot norske næringslivsaktører. Jeg hørte på foregående representant: Vi skal ta de useriøse, og derfor skal vi også ta kverken på de seriøse – litt spissformulert. Mer rettferdighet – jeg er ikke sikker på om dette vil være mer rettferdig. Dette vil bare gjøre at alle dem som opptrer på en seriøs måte, skal rammes enda mer og enda hardere, og det er altså andre som skal tjene på det.

Jeg tar opp vårt forslag i saken og håper at flertallet besinner seg og faktisk stopper dette forslaget, som er håpløst for norsk næringsmiddelindustri. Jeg mener i hvert fall at man bør kunne få lov til å reklamere for saft eller jus fra Lerum – ikke sann man nå holder på. Jeg ser fram til videre debatt. Jeg kommer sikkert til å tegne meg en gang til.

Presidenten [10:12:38]: Representanten Bård Hoksrud har tatt opp det forslaget han refererte til.

Siv Mossleth (Sp) [10:13:01]: Senterpartiet mener at denne oppfølgingen av et anmodningsvedtak fra Stortinget til et nytt tredje ledd i matloven § 10 er positiv for å unngå tvil og tolkningsspørsmål ved forbud mot markedsføring av usunn mat og drikke overfor barn. Dette vil tydeliggjøre at folkehelsehensyn er relevante ved bruk av matloven, og styrker hensynet til barns helse.

Dette handler ikke om et forbud mot å selge produktene. Det handler om å unngå en stadig mer offensiv markedsføring rettet mot barn og unge. Å beskytte unges menneskers liv og helse er viktig. Å beskytte barn mot det store reklamepresset når det gjelder usunne spiselige produkter og drikke, er bra for folkehelsen.

Jeg vil vise til Barnelegeforeningen, som peker på at det i forebygging av barnefedme er vist at styrking av individets motstandskraft mot påvirkning fra fedmefremmende omgivelser alene er utilstrekkelig, og at strengere regulering av reklame rettet mot barn via internettplattformer og spesielt sosiale medier vil ha stor effekt, etter som barn og unge utsettes for reklame via sosiale medier i enda større grad i dag enn før. Ifølge en nylig studie ser barn reklame for usunne mat- og drikkevarer ca. 30 ganger per uke, og ungdommer 189 ganger ukentlig.

Senterpartiet støtter også de tekniske endringene som er foreslått i tobakksskadeloven, herunder at Helse- og sosialdepartementet skal overta ansvaret for registreringsordninger for e-sigaretter.

Olaug Vervik Bollestad (KrF) [10:15:10]: Det er vel ingenting som tar flere liv enn usunn mat og røyk. Vi sitter i en komité som skal ta ansvar for lange helsekøer med pasienter som ikke får plass. Nå er det et lovverk som skal vedtas for å forebygge for barn og unge. Dette forslaget handler først og fremst om barn og unges mulighet til å leve og ha et sunt kosthold. Næringslivet må innrette seg etter det. Kristelig Folkeparti støtter det.

Når jeg hører representanten Svandal Bø fra Høyre sitere Idrettsforbundet, som mister sponsorinntekter, tenker jeg at idrettens formål ikke er sponsorinntekter. Idrettens formål er faktisk å bedre helsen til barn og unge. Da må en også sikre at barn og unge som er på idrettssbanen eller i idrettshallene, ikke blir utsatt for en reklame som trigger til et usunt liv.

Derfor tenker jeg det er på høy tid at vi setter ord på og lov bak det som faktisk er utfordrende. Vi har mange ganger i denne sal diskutert tilbud opp og i mente for barn som har høyere vekt enn det som er ideelt, og som har utfordringer med utenforskap nettopp på grunn av dette. Nå har vi en mulighet til å være med og påvirke.

Departementet kan jobbe opp mot næringsliv og opp mot idrettsaktører for nettopp å nå det samme målet. Det har vi fått til på andre områder. Vi reduserer fettinnhold i kjøttvarer, f.eks., og nå er det reklame. Derfor stiller Kristelig Folkeparti seg bak de forslagene, for vi fokuserer på barn og unge og barn og unges helse.

Statsråd Jan Christian Vestre [10:17:52]: I lovforslaget foreslår regjeringen en ny forskriftshjemmel i matloven § 10 tredje ledd om merking, presentasjon og markedsføring. Denne lovendringen foreslås for å tydeliggjøre hjemmelsgrunnlaget for forskrifter begrunnet i hensynet til å fremme helse.

Bakgrunnen for dette forslaget er utfordringer med markedsføring av usunn mat og drikke overfor barn, som mange barn har tatt opp med oss, som mange unge har tatt opp med oss, og som mange foreldre har tatt opp med oss. Det mener jeg vi skal ta på alvor.

Studier viser også at denne typen markedsføring har negativ innvirkning på barn og unges matvalg, kosthold og kjøpsoppfordringer til foreldre, og det påvirker også barn og unges holdninger til matforbruk negativt. Gode kostholdsvaner er viktig. De etableres tidlig, og de følger med videre i livet.

For å sikre tydelig lovhjemmel og unngå nettopp usikkerhet om rettsgrunnlaget foreslås det altså en klargjøring i denne nye lovhjemmelen. Lovforslaget følger opp ambisjonen i folkehelsemeldingen og anmodningen fra stortingsflertallet, der regjeringen ble bedt om å «forskriftsfeste et forbud mot markedsføring av usunn mat og drikke rettet mot barn og unge under 18 år».

Her følger regjeringen altså opp det et flertall i Stortinget har besluttet. Derfor er jeg også glad for at komiteens flertall er enig i lovforslaget. Jeg merker meg at ingen av høringsinstansene i den offentlige høringen var imot forslaget hvis man skal ha en slik forskrift, men det var derimot flere som uttrykte eksplisitt støtte til forslaget.

Fremskrittspartiet mener forslaget vil gi for vide fullmakter til regjeringen. Da er det verdt å minne om at matloven er bygd opp som en rammelov, med vide fullmakter til regjeringen allerede til å fastsette forskrifter. Regjeringen holder seg stadig godt innenfor disse rammene. Det er så langt gitt nær 250 forskrifter til matloven som stadig må endres, i hovedsak grunnet gjennomføring av EØS-basert regelverk.

I lovforslaget foreslås det også tekniske endringer i tobakksskadeloven. Forvaltnings- og tilsynsansvaret for den kommende registreringsordningen for e-sigaretter flyttes fra Direktoratet for medisinske produkter til Helse-direktoratet. Dette mener vi sikrer en samlet forvaltning av tobakksskadeloven og tobakksdirektivet, som forventes å tre i kraft i 2025. Endringen innebærer ingen realitetsendringer for aktørene, men det gir en mer effektiv og helhetlig forvaltning av området.

Presidenten [10:20:41]: Det blir replikkordskifte.

Erlend Svardal Bøe (H) [10:20:55]: I forskriften som er sendt ut, er det en veldig omfattende produktliste med masse ulike produkter som er satt i ulike kategorier. Et eksempel på det er fra Lerum. I forskriften er det f.eks. lov med yoghurt med inntil 10 gram sukker per 100 gram, mens f.eks. saft og syltetøy med lavere sukkerinnhold er definert som usunt. Kan statsråden forklare meg sammenhengen i det?

Statsråd Jan Christian Vestre [10:21:25]: Som representanten vet, er forskriften på høring. Den prosessen er nettopp avsluttet, og vi har fått over 150 høringsinnspill. Dem går vi selvfølgelig gjennom, sånn vi alltid gjør, på en grundig, skikkelig og ordentlig måte, og det kan godt være at vi gjør justeringer i denne forskriften basert på de innspillene vi får inn. Intensjonen vår er likevel at vi skal få dette på plass, rett og slett fordi vi mener det er viktig å følge opp det Stortinget har vedtatt, og vi mener at det er behov for i større grad å kunne regulere det som er en aktiv og målrettet markedsføring av usunn mat og drikke inn mot barn og unge, som bør skånes for det.

Når forskriften skal fastsettes, og høringsinnspillene er gjennomgått, får vi komme tilbake til grenseverdier m.m. Hvis det skulle være ting som har blitt oppfattet uklart i den høringsprosessen, lytter vi selvfølgelig også til det. Vi er opptatt av å ha god dialog med alle aktører som har noe å mene om dette, rett og slett fordi vi har

lyst til å lande en forskrift som kan stå seg for framtiden, og som flest mulig kan slutte seg til.

Erlend Svardal Bøe (H) [10:22:28]: I 2012, forrige gang en hadde en rød-grønn regjering med Arbeiderpartiet – og der var det Jonas Gahr Støre som var helse- og omsorgsminister – hadde vi en forskrift som var ganske lik den vi nå behandler, den såkalte kinderegge-forskriften. Den gangen ble den forskriften trukket tilbake igjen – den havarte, rett og slett – nettopp fordi en innrømte at den ville være juridisk og praktisk vanskelig å gjennomføre, men også at den ville komme i konflikt med bl.a. EØS-regelverket med hensyn til konkurranse og annet.

Da har jeg spørsmål. Hvis vi sammenlikner med det som skjedde i 2012, med det at en mente det var juridisk og praktisk vanskelig å gjennomføre: Hva er det som har endret seg siden 2012 når det gjelder den juridiske og praktiske gjennomføringen av dette, opp mot den forskriften og lovendringen som gjøres i dag?

Statsråd Jan Christian Vestre [10:23:20]: Nå skal Stortinget ta stilling til denne lovendringen, som et flertall slutter seg til, og så pågår det et parallelt arbeid med forskriften. Vi mener at den forskriften som skal fastsettes, skal stå seg i henhold til norsk lov. Den skal selvfølgelig være i tråd med våre internasjonale forpliktelser, herunder EØS-avtalen, og den skal være robust på en sånn måte at den gir både forutsigbarhet og tydelighet på hva som gjelder.

Hva er alternativet til å ta dette grepet, når vi vet at veldig mange barn og unge og deres foreldre er alvorlig bekymret over at de blir utsatt for et utidig markedsføringspress? Her er det altså store kommersielle aktører som pusher usunn mat og drikke på noen av de yngste blant oss, i sosiale medier, på internett og andre steder, og vi vet vi har et økende folkehelseproblem. Da mener jeg det er uansvarlig og feil ikke å ta tak i det. Da må vi gjøre det som virker, og det er å la unger få være unger og ikke bli utsatt for dette presset. Det mener vi i hvert fall er et første steg på veien.

Erlend Svardal Bøe (H) [10:24:23]: Høyre er helt enig i at vi skal verne barn og unge bedre mot reklame for usunn mat og drikke, men vi mener at forbud ikke er svaret. Da vi satt i regjering, var det vi som fikk til intensjonsavtalen for å få ned mengden salt, sukker og mettet fett. Det var vi som opprettet Matbransjens Faglige Utvalg, sammen med aktørene. Det var vi som strammet inn på f.eks. innholdet i energidrikker med koffein, og det var flere andre typer tiltak vi gjorde i regjering.

Statsråden kan ikke si at denne lovendringen vi behandler i dag, er noe annet enn forskriften, for forskrif-

ten skal jo hjemles i den lovendringen vi i dag behandler. Da er det helt naturlig at de to tingene også henger sammen.

Statsråden nevner også store kommersielle aktører. Jeg vil hevde at veldig mange av de aktørene ikke nødvendigvis er norske aktører, det er store internasjonale aktører som reklamerer på internasjonale plattformer, og som kommer til å få et konkurransefortrinn opp mot norsk næringsliv. Hva tenker statsråden om at en fortsatt ikke vil kunne regulere disse store internasjonale aktørene på internasjonale plattformer opp mot norsk næringsliv?

Statsråd Jan Christian Vestre [10:25:25]: Dette vil gjelde for den markedsføringen som skjer i Norge.

Jeg er enig i at MFU-ordningen har hatt mye bra for seg, men det er to vesentlige forskjeller på den ordningen og det forskriftsforslaget som nå har vært på høring. Det ene er at MFU gjelder til 13 år. Vi mener at det er riktig å sette alderen ved 18 år, som er myndighetsalderen i Norge. Den andre store forskjellen er at det ikke er noen sanksjonsmuligheter i den frivillige MFU-ordningen.

Når det gjelder både innholdskrav, terskelverdier og hvordan en definerer usunn mat og drikke, bl.a. når det gjelder fett, sukker og salt, følger forskriftsforslaget i stort det næringen selv har påpekt i MFU-ordningen. Der er det sånn at det er positivt for dem som er greie, dem som følger disse retningslinjene – og det er det store flertallet av norske, seriøse næringsaktører – men for dem som velger ikke å følge disse reglene, har vi altså ingen sanksjonsmuligheter. Det i seg selv er konkurransevridende.

Bård Hoksrud (FrP) [10:26:42]: Jeg er enig i at barn og unge skal bli skjermet for reklame for usunn mat, men en 17-åring eller 18-åring er noe annet enn en 13-åring eller yngre. Det er der man egentlig har regelverket. Da må statsråden forklare meg: Hvordan kan Arbeiderpartiets stortingsgruppe mene at det er greit at ungdom skal få lov til å stemme når de er 16 år, men de skal ikke få lov til å se reklame for såkalt usunn mat, som altså er yoghurt, saft osv.? Det må statsråden forklare meg.

Statsråd Jan Christian Vestre [10:27:21]: Det er ikke sånn at det er forbud mot å markedsføre yoghurt med dette forslaget, heller ikke saft. Her bruker en altså definisjoner på hva som er sunt, og hva som er usunt. Det handler om terskelverdier, bl.a. på sukker, det handler om salt, og det handler om de deler av fettene som ikke er bra for oss. Dette er egentlig ganske forutsigbart.

Jeg hører at representanten også antyder at dette er et slags omsetningsforbud, eller en formynderstat, at nå

skal ikke folk få bestemme selv lenger. Det er helt feil. Folk må ta de valgene de selv ønsker, men vi mener det ikke er riktig at barn og unge skal bli utsatt for et utidig kjøpepress og bli pushet på usunn mat og usunn drikke i en sårbar alder, når en ikke alltid har all kunnskap om hva som er bra, og hva som ikke er bra. Da er det bedre at vi sier at en får la være å gjøre det, så kan det bidra positivt til folkehelsen, og så må folk til syvende og sist ta sine egne, opplyste valg i sin hverdag.

Bård Hoksrud (FrP) [10:28:25]: Det er festlig, for statsråden svarer selvfølgelig ikke på det som var spørsmålet mitt. Spørsmålet mitt var ganske enkelt: Hvordan kan det være sånn at Arbeiderpartiet mener at det er greit at ungdom kan bli massivt påvirket av politisk reklame, og at det ikke er farlig, men å få vite noe om en sjokolade eller en saft, er skummelt når en er 17 år? Jus-tisministeren har vært ute og sagt at hun ønsker at 17-åringer skal få lov til å kjøre bil, men å få en reklame for f.eks. Stratos eller Lerum-saft, «det er fali', det». Det må statsråden forklare meg.

Jeg skjønner om det skal gjelde veldig små barn og barn opp mot 12–13 år, men jeg skjønner ikke hvorfor en 17-åring ikke tåler å se en Stratos-reklame. Hvordan skal man definere forskjellen på en 18-åring som kan tåle å se den reklamen, og en 17-åring som ikke kan det? Det blir håpløst for norsk næringsliv, og det er spesielt.

Statsråd Jan Christian Vestre [10:29:28]: Jeg tror vi må klargjøre litt hva som faktisk ligger i dette forskriftsforslaget, og hva som ikke gjør det. Dette handler om usunn mat og drikke – som egentlig kan defineres ganske greit – som er rettet mot barn og unge. Det betyr at hvis ungdom i Oslo som ikke har fylt 18 år, tar T-banen til sin videregående skole, og det er en Stratos-reklame på T-banen, blir ikke det berørt av dette markedsføringsforbudet. Her snakker vi om målrettet markedsføring som er ment å påvirke den mindreårige befolkningen særskilt, og det mener vi altså er feil.

Hvis representanten hadde tatt seg bryet med å lese høringsuttalelsene, ville han sett at de ungdommene som har svart, er for dette. Det er ungdommene selv som forteller at de blir utsatt for et utidig press, og at de ikke ønsker å ha denne markedsføringen så tett på seg. Da mener jeg at vi må lytte til det unge menneske sier, og ikke minst foreldrene deres, som er bekymret for de minste blant oss, som også opplever dette utidige markedsføringspresset.

Marian Hussein (SV) [10:30:41]: I motsetning til foregående taler vil jeg takke statsråden for at han har fulgt opp Stortingets vedtak i folkehelsemeldingen.

Det var nylig et ekspertutvalg som skulle se på hvilke effektive tiltak som finnes for bedre kosthold, og hva

man kan gjøre raskt. De anbefalte et markedsføringsforbud. Det er også flere og flere i befolkningen – sju av ti, ifølge undersøkelser fra Forbrukerrådet – som ønsker at vi skal ha en aldersgrense for digital markedsføring. Det er mange plattformer vi fortsatt ikke har kontroll på, som jeg ser fram til at vi får kontroll på.

Det jeg ønsker å stille statsråden spørsmål om, er: Hvilke tiltak ser han for seg videre for dette viktige folkehelsearbeidet, når vi vet at det blant unge menn og unge gutter i sosialt utsatte områder har vært en økning i fedme de siste årene?

Statsråd Jan Christian Vestre [10:31:50]: Takk for et godt spørsmål. Det er selvfølgelig mange ting vi må gjøre. For det første handler det om å få god kompetanse i befolkningen, slik at folk kan ta opplyste og egne valg. Der tror jeg at vi må tenke litt nytt og annerledes, bl.a. om hvordan vi kommuniserer om kostholdsrådene. Det var derfor jeg, for et par måneder siden, tok initiativ til å samle noen av de ledende influenserne, bloggerne og profilene på sosiale medier for at vi sammen med elever fra videregående skoler her i Oslo og Helse-direktoratet skulle se på om vi kan kommunisere til ungdom på nye måter, på deres plattformer, med deres språk og på deres premisser. Det opplevde jeg at ungdommene tok veldig positivt opp.

Det handler også om det vi kan bidra med for å fremme sunn mat og sunn drikke. Vi er åpne for å vurdere insentiver og forslag som gjør det på en god måte, men da må vi også passe på at de insentivene man faktisk har, fungerer, og at det ikke bidrar til å skape andre utfordringer.

Det handler også om at vi har tilgjengelige idrettslag, at det er kulturaktiviteter, og at vi har fysisk aktivitet i skolen – alt det som bidrar til god folkehelse fra tidlige år.

Marian Hussein (SV) [10:32:54]: Oslo er en av de mest klassedelte byene i Norge. Når jeg beveger meg i mitt nabolag, Stovner, ser jeg ofte at veldig mange butikker har veldig mye usunt rett ved kassen, mens når jeg har vært i vestlige bydeler, har jeg sett at det mer er gulrøtter og erter og færre kaloribomber ved kassen. Det jeg lurer på, med utgangspunkt i dette eksempelet, er:

Hvilke initiativ har statsråden planlagt for å få med seg dagligvarekjedene i å redusere presset om å kjøpe usunn mat i butikkene, for slik å redusere folkehelseforskjellene i dette landet?

Statsråd Jan Christian Vestre [10:33:49]: Jeg er enig med representanten i at det er for store sosiale helseforskjeller. Vi ser det i vår by, der det er mange års forskjell i levealder mellom østlige og vestlige bydeler. Vi

ser også at sosioøkonomiske forhold påvirker det som gjelder livsstilssykdommer, som diabetes og hjerte- og karsykdommer, og fysisk aktivitet. Dette har åpenbart også en sosial dimensjon, som vi i et samfunn som ønsker å være egalitært, søker å møte med aktiv politikk, for å utjevne de forskjellene.

Representanten spurte om dialogen med næringsmiddelaktørene og dagligvarebransjen. Jeg vil si at vi har god dialog. Jeg vil også berømme dem for å ha tatt ganske mange initiativ selv, og jeg opplever at mange er opp-tatt av dette. Vi har også regelmessige møter med dem, hvor dette diskuteres. Jeg ser at noen har et større engasjement for dette enn andre, men at vi hele tiden kan pushe dem når det gjelder det samfunnsansvaret de har, og bidra til at de faktisk tar det, vil være positivt. Jeg tror det først og fremst må gjøres med gulrøtter – bokstavelig talt, holdt jeg på å si – men også i den forstand at vi har tillit til at de ønsker å gjøre noe med dette.

Presidenten [10:34:51]: Replikkordskiftet er omme.

De talere som heretter får ordet, har også en taletid på inntil 3 minutter.

Helge André Njåstad (FrP) [10:35:07]: Eg teikna meg då Vasvik frå Arbeidarpartiet sa at folk vil ha dette. Eg veit ikkje kva spørsmål folk då isåfall har vorte førespøgl, men eg trur ikkje folk verkeleg vil dette. Ser me på gallupane, vil ikkje folk ha så mykje Arbeidarpartiet lenger heller, og det kan vera på grunn av den iveren etter å regulera absolutt alt.

På laurdag køyrde eg til Sogndal og stakk innom Lerum. Når eg snakkar med folk som har skoen på, og som møter dette regelverket i bedrifta si, kan eg iallfall seia med handa på hjartet at ein ikkje vil ha dette. Ein sit faktisk og lurar på kva galt ein har gjort – f.eks. som gründer og fjerde generasjons bedriftseigar i Distrikts-Noreg – når ein skal bli utsett for alle moglege reguleringar. Trine Lerum Hjøllhaug hadde eit veldig godt sitat då ho ønskte oss velkomen. Ho sa at i USA driv ein og innoverer, i Kina driv ein og kopierer, og i Noreg driv ein og regulerer.

Det burde ein eigentleg ta til seg: Skal verkeleg dette samfunnet plaga norsk næringsliv med regulering etter regulering? Statsråden hadde ein retorikk der han snakka om norske næringsaktørar som driv og pushar usunne varer på barn. Når Trine fortel om sitt samfunnsansvar i Lerum, seier ho at ho sponsar dei frivillige, sponsar turn og sponsar idrett ved å stilla Lerum-saft til disposisjon for barn og unge som driv med sunn aktivitet. Dette skal no bli forbode på Senterpartiet og Arbeidarpartiet si vakt. Trine skal ikkje få lov til å bruka av det litle overskotet ho har i bedrifta – etter at ein har forsynt seg med formuesskatt og alt mogleg anna som denne regjeringa

ønsker å ta frå Distrikts-Noreg – til å gje litt tilbake til det lokalsamfunnet bedriftene er ein del av.

Det er langt frå stortingssalen til Sogndal. Det er langt frå den politikken ein her ønsker å innføre, til det verkelege liv. Det einaste ein rammar, er norsk næringsliv, som får nok ei regulering, nok ein vanske, mens dei internasjonale bedriftene slepp dette. Dei kan marknadsføre seg akkurat som dei vil på plattformer andre plassar. Dette rammar berre norsk næringsliv.

Eg synest me må slutta å vera så fiendtleg innstilte mot norsk næringsliv og leggja på all den reguleringa fleirtalet driv med. Framstegspartiet driv ikkje med det. Me ønsker ein positiv næringspolitikk, og me ønsker at det skal vera like konkurransevilkår når det gjeld formuesskatt. Kvifor skal ein som produserer saft og syltetøy i Noreg, stilla bak i hundremeterløpet i forhold til utanlandske konkurrentar som slepp formuesskatt, og så skal ein i tillegg ikkje få lov til å sponsa lokalsamfunnet?

Eg trur me kan seia klart og tydeleg til representanten frå Arbeidarpartiet som seier at folk vil dette: Folk vil ikkje dette. Folk vil ha sunn fornuft. Folk vil at det skal vera hjørnesteinsbedrifter som kan sponsa lokalsamfunnet. Difor er det lurt å stemma ned dette forslaget.

Erlend Svardal Bøe (H) [10:38:20]: Jeg var i mitt innlegg i sted veldig tydelig på at Høyre vil verne barn og unge bedre mot markedsføring av usunn mat og drikke, men det handler igjen om hvilke virkemidler vi benytter oss av.

Da vi satt i regjering, sørget vi for at vi fikk en intensjonsavtale med dagligvarebransjen for å få ned innholdet av salt, sukker og mettet fett. Det er et samarbeid som nettopp handler om hvordan vi kan spille hverandre gode. Vi sørget for at vi fikk ned koffeininnholdet i energidrikker, noe vi vet er en utfordring, og vi sørget også for at vi fikk opprettet Matvarebransjens Faglige Utvalg. Det handler om hva slags virkemidler vi bruker.

Jeg hører at både representantene Bollestad og Vasvik tar opp det jeg tok opp med tanke på hørings-svar-et til Norges idrettsforbund. Selvfølgelig skal man ta det på alvor når de sier at de kan miste sponsorinntekter og inntekter fra salg, og at de er bekymret for at konsekvensene av det vil være at barn og unge får høyere deltakeravgift og ikke kan delta i idretten. Man skal ikke undergrave den utfordringen Norges idrettsforbund løfter i sitt hørings-svar til oss.

Dette er jo mer offentlig byråkrati. Nå sitter vi og vedtar flere regler og reguleringer som må forvaltes, som igjen bidrar til at flere ansatte i det offentlige byråkratiet skal følge dette opp. Det handler om grensen mellom det å sørge for å bidra til å møte intensjonen med dette, og det å hindre utviklingen av mer offentlig byråkrati i landet vårt.

Dette er også nok en diskriminering. Vi brukte mye av finansdebatten i forrige uke på å snakke om at formuesskatten på arbeidende kapital diskriminerer mellom norsk og utenlandsk eierskap. Når jeg tar opp dette med statsråden, om hvordan man ser på at internasjonale aktører fortsatt kan drive markedsføring på internasjonale plattformer, undergraves det som problemstilling, for det kan en ikke gjøre noe med, det kan ikke reguleres. Det er jo nettopp det som er poenget. Hvis vi sørger for at vi bruker andre virkemidler enn å forby, kan vi enklere regulere dette og samarbeide med norsk næringsliv. Nå er jo konsekvensen at norske næringsaktører og andre aktører som spiller inn her, opplever en utfordring.

Jeg synes det er spesielt at Senterpartiet, som er så opptatt av distriktene, ikke tar ordet mer i denne debatten når vi ser at noen av aktørene som melder tilbake, f.eks. Lerum i Sogndal, som bidrar til viktige distriktsarbeidsplasser, nå er bekymret for hvilke konsekvenser dette vil få for dem. Ja, vi er nødt til å balansere hensynet til å verne barn og unge bedre mot markedsføring av usunn mat og drikke, men i helsedebattene må vi samtidig klare å ha et næringslivsutgangspunkt for bedrifter og arbeidsplasser, for det er tross alt de som finansierer utgiftene vi har på helsebudsjettet vårt.

Helt til slutt: Jeg mener vi skal bidra til et sunt kosthold i hele befolkningen – selvfølgelig spesielt blant barn og unge, for de er mer sårbare, men også blant voksne som har utfordringer med inaktivitet, fedme, overvekt og annet.

Carl I. Hagen (FrP) [10:41:40]: Det har vært en interessant debatt å lytte til. Det er veldig klare fronter, selv om alle er enige om intensjonen: å beskytte barn og unge. Hvorfor skal man ikke beskytte oss eldre? Hvorfor skal det være begrenset til barn og unge – hvorfor skal man dele befolkningen inn på den måten? Det synes jeg er rart.

Det er imidlertid én bransje jeg tror er fornøyd i dag, nemlig advokatbransjen, for her blir det mange artige saker. Hva er sunn mat, og hva er usunn mat? Det er ikke entydige begrep. Her er det betydelig uenighet, og det er mange forskjellige rapporter. Jeg husker fra min ungdomstid, da jeg solgte 40 000 tonn sukker i Norge – til det som nå er både useriøse og seriøse aktører. Dette er en diskusjon det blir mye advokatmat av. Da kan man gå til rettsapparatet, og stakkars de dommerne som, etter å ha hørt argumentene, skal avgjøre hva som er sunt, og hva som er usunt. Jeg går ut fra at det er lov til å reklamere for Coca-Cola Zero, men kanskje ikke for Coca-Cola Original. Det kan bli et artig spørsmål.

Så har jeg hørt at man nå deler inn aktørene – altså de som produserer varer og selger dem for å tjene penger, og som sysselsetter mange ansatte – i seriøse og use-

riøse. Er Nidar useriøs når de reklamerer ganske kraftig for sine sjokolader? Det neste spørsmålet er: Når er reklamen helt klar og entydig rettet mot barn og unge som målgruppe, og når er reklamen generell? Statsråden sa at det er greit med Stratos-reklame på T-banen. Er det da forbudt om man reklamerer for Stratos ved en barnehage eller barneskole? Det blir mange vanskelige spørsmål, og alle kan ende opp i domstolene, som har mer enn nok å gjøre. For meg er det tydelig at det nesten ikke er noen grense for reguleringslyst og formynderskap hos sosialistene.

Truls Vasvik (A) [10:44:43]: For å begynne med det siste – jeg tenker det er rimelig åpenbart at å annonsere for Stratos i en barnehage er dumt, bare for å ha sagt det.

Jeg har egentlig aldri opplevd at unge tenker at dette er en frihetskamp, og at friheten er å bli utsatt for reklame. Snarere tvert imot, jeg opplever at ungdommen gjør alt de kan for ikke å bli utsatt for reklame. Det viser også høringssvarene i denne saken. Det er et behov for ikke å bli utsatt for reklame overalt, og attpåtil for noe de vet ikke er sunt for dem.

Mange framhever små bedrifter rundt om i landet vårt. Det har vi også i Vestfold. Vi har en sjokoladeaktør i Vestfold som sier at dette er helt uproblematisk. Han har ikke noe behov for å rette reklamen mot barn og unge. Han vet at hans produkt, sjokolade, skal man ikke spise hver dag. Han tenker at dette er helt uproblematisk, for de ser ingen grunn til å måtte rette reklamen mot barn.

Er det noe vi vet om det flotte næringslivet vårt, er det at de tilpasser seg lovene til enhver tid. Er det én ting alle bedriftseiere sier til meg når jeg er på bedriftsbesøk, er det at man trenger gode, solide regelverk som alle forholder seg til, og at det kan sanksjoneres hvis en ikke følger reglene. Det er poenget.

Vi vet at vi generelt spiser for mye usunn mat. Derfor må vi gjøre det vi kan, uten for store inngrep i folks privatliv, for at flest mulig spiser sunnest mulig. Dette er ikke et stort inngrep i folks privatliv. Det blir tydelige rammer for næringslivet.

Representanten Hoksrud prøver å latterliggjøre denne aldersgrensen – hva er forskjellen på 17 år og 18 år? Ja, hva er forskjellen på 12 år og 13 år, som det er i dag? Det er litt rart at man sier at systemet i dag fungerer så ekstremt bra. Min oppfatning av det Hoksrud sier, er egentlig at vi får la alt flyte – det finnes noen aktører i andre land som uansett kan komme i dialog med oss, derfor må vi la det skure og gå. Jeg mener det er feil holdning til dette.

Til representanten Njåstad, som skyver idretten foran seg: For det første er sponsing fortsatt lov. For det andre er det fascinerende å høre slikt fra et parti som vil ta bort enerettsmodellen til Norsk Tipping, som i fjor ga norsk idrett 3,7 mrd. kr. Det vil de ta bort for å sørge for

de små lokallagene som ikke er i den kategorien i det hele tatt.

Jeg vil avslutte med å si at det skal være helt klinkende klart at står valget mellom barn og unges helse satt opp mot markedskreftene, vil Arbeiderpartiet alltid stå på barn og unges side.

Olaug Vervik Bollestad (KrF) [10:47:35]: Den siste setningen fra Truls Vasvik stiller jeg meg bak. Kristelig Folkeparti vil også stille opp for barn og unge først og fremst.

Diskusjonen har vært: Hvorfor barn og unge og ikke eldre? Eldre er viktige, men det er nå engang slik at barn og unge har flere leveår foran seg enn vi som er eldre. Det betyr at det får mye større konsekvenser og har større påvirkning på barn og unge enn på eldre. Derfor er dette rammeverket og lovverket viktig for Kristelig Folkeparti.

Jeg kommer også fra bygda. Det er ikke slik at det med dette blir umulig for næringslivet å være med på å sponse lokalidretten. Spørsmålet her gjelder direkte reklame til aldersgruppen under 18 år.

Jeg vet det var diskusjon i denne salen da vi fikk en røykelov for noen år siden. Alle sa at ingen ville ha den, og at folk ikke ville ha den. Han som sto i bresjen for det, Dagfinn Høybråten, ble nesten jaget, både av folk og av media. I dag blir han hyllet, heiet fram og takket på gata hver eneste dag. Dette handler om folks liv og helse. Da må vi tørre å ta slike beslutninger. Jeg tror at norsk næringsliv er opptatt av å ha en sunn arbeidsflokk i framtiden. Dette handler om å gi folk muligheten til å leve et sunt liv.

Statsråd Jan Christian Vestre [10:49:26]: Det er en interessant debatt, for jeg hører at opposisjonen, som stemmer imot dette forslaget, har de aller beste intensjoner. Alle er visst opptatt av folkehelse, men hvorfor vil man ikke gjøre noe? Jeg hører det blir satt opp en tidslinje om alt det fantastiske som har skjedd tilbake i tid, men hvorfor snakkes det bare om fortiden? Hvorfor snakker vi ikke om framtiden?

Det er et faktum at vi har et tiltagende folkehelseproblem i Norge, som får store konsekvenser for den enkelte og for samfunnet. Dette handler ikke om formynderstat. Dette handler ikke om at noen andre enn den enkelte i Norge skal ta egne valg, men det handler om følgende: Mener vi det er riktig at de som lager og selger mat og drikke som er usunn etter gitte terskelverdier, bl.a. sukkerinnhold, fettinnhold og saltinnhold, og som all forskning entydig viser har sine utfordringer, skal få lov til å pushe sine produkter på barn og unge eller ikke? Det er det dette handler om.

Jeg synes det med all respekt er litt hult å sitte og si at alle er enige om intensjonen, men det er mest behagelig ikke å gjøre noen ting med det, for noen kan bli litt for-

nærmet, eller det kan få litt konsekvenser. Ja, det kan få litt konsekvenser, for vi ønsker mindre markedsføring.

Det er mange misforståelser ute og går om den forskriften som nå har vært på høring. Jeg har selv besøkt Lerum. Det er en fantastisk hjørnesteinsbedrift med langsiktige, flotte norske eiere som står på, som investerer, og som lager arbeidsplasser i Norge. Det vil selvfølgelig fortsatt være mulig at de kan sponse idrettsarrangementer med sin logo og med sitt firmanavn.

Når det gjelder utdeling av vareprøver, har Matbransjens Faglige Utvalg, MFU, allerede beskrevet dette i bransjens egne retningslinjer: Vareprøver skal ikke deles ut uten etter samtykke fra foreldrene. Her har bransjen selv laget retningslinjer vi synes er gode.

Dette forslaget har vært på høring. Der er det altså et stort flertall som slutter seg til at vi bør gjøre denne klargjøringen i lov, og det er også et stort flertall av høringsinstansene som støtter selve forskriften. Det har likevel kommet noen spørsmål, og dem tar vi selvfølgelig på stort alvor. Når den endelige forskriften blir fastsatt, vil vi naturligvis lytte til de aktørene som har meldt noe, også norske næringslivsaktører. De aller, aller fleste er seriøse, langsiktige aktører som tar samfunnsansvar. Problemet i dag er at de som ikke gjør det, får det ingen konsekvenser for, mens de norske som tar ansvar, opplever en konkurranseulempe, og det gjør vi nå noe med.

Bård Hoksrud (FrP) [10:52:48]: Det er spesielt å høre på statsråden, som sier at det er bred enighet om dette og alt mulig. Det er kanskje derfor NHO i forbindelse med høringen sender et langt brev og er bekymret. Det er kanskje derfor Orkla sender et langt brev med bekymringer rundt hvordan man har tenkt å gjennomføre dette regelverket. Statsråden sa i stad at det er greit med reklame for Stratos på T-banen, men det er jo ikke det som ligger her, for hvis den reklamen blir ansett for å rette seg mot ungdom, vil man jo få et overtredelsesgebyr.

Jeg skjønner at statsråden ikke vil ha denne debatten i Stortinget. Man ønsker å være hard i forskrift. Nå vedtar man en lov som gir regjeringen bred mulighet til bare å gjennomføre det, for man vil ikke ha disse diskusjonene om konsekvensene. Jeg synes det er ganske spesielt å høre det som sies fra talerstolen, for når man snakker om useriøse aktører, innbefatter man også de norske aktørene, for det er jo de som vil få den største negative konsekvensen med det forslaget som ligger her. Det er Lerum, det er Nidar, det er Freia og andre norske bedrifter som kommer til å få de største utfordringene med dette.

I 2012 la statsministeren dette i skuffen fordi det var umulig å få til. Jeg tror det kommer til å bli kjempetribute nå også, og jeg er helt enig med representanten

Hagen i at advokatbransjen kommer til å være kjempefornøyd med det man holder på å rote til nå.

I høringsnotatet står det:

«honning og sjokoladepålegg, søte nøttebaserte pålegg og andre tilsvarende søte pålegg, syltetøy, prim og brunost med tilsatte sukkerarter eller søtstoff».

Alle produkter omfattes, og listen er lang. Jeg måtte hatt i hvert fall tre–fire innlegg her hvis jeg skulle ha lest opp hele listen med konsekvensene for norske produsenters produkter.

Statsråden sier at Matbransjens Faglige Utvalg har sørget for å legge kriterier. I motsetning til sosialister og en del formynderpolitikere er Fremskrittspartiet opptatt av at vi skal bruke mulighetene og dem som faktisk jobber der, som prøver å være opptatt av å finne gode løsninger som ivaretar nettopp det flere har vært inne på.

Jeg gruer meg, men jeg håper selvfølgelig at folket ikke vil ha den regjeringen som sitter nå. Jeg håper at vi får skiftet den neste høst, og da kan det hende vi kan få et spor hvor man klarer å ivareta både barn og unge og norsk næringsliv på en god måte.

Sandra Bruflot (H) [10:55:38]: Hvis det høres hult ut at noen er for folkehelse, men ikke for dette, er det kanskje fordi vi er ganske grunnleggende uenige om en del ting. Grensen for hva man kan gjøre i folkehelsens navn, er egentlig nesten ikke-eksisterende, hvis man bare vil. Veien til et visst sted er brolagt med gode intensjoner, men det betyr ikke at man alltid skal gjøre det likevel, og velferdsstaten er selvforsterkende. For hver eneste ting vi sier at staten skal ta ansvar for, flytter vi også ansvar fra enkeltpersoner, foreldre, bransjen og privatpersoner. Barn og unge har selvfølgelig et ekstra vern, og det har de også nå, men her er vi nesten over på å forby ting vi ikke liker, også for dem som ikke er barn, men som er eldre enn det.

Jeg synes det er veldig rart at man ikke engang klarer å forstå hva det er vi er imot. Det er ikke fordi man er mot folkehelse, det er ikke fordi man er mot at barn og unge skal ha et sunt, godt liv og ta gode valg. Poenget her er hva vi ønsker at staten skal gjøre, og hva andre skal få ansvar for, og det må også veies opp mot næringslivet når man ser at det kan få slike utslag som det får i denne saken.

Presidenten [10:56:55]: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 2.

Etter ønske fra helse- og omsorgskomiteen vil sakene nr. 3 og 4 bli behandlet under ett.

Sak nr. 3 [10:57:02]

Innstilling fra helse- og omsorgskomiteen om samtykke til godkjenning av EØS-komiteens beslutninger nr. 153/2023 og 179/2023 om innlemmelse i EØS-avtalen av forordningene (EU) 2023/502, (EU) 2023/503 og (EU) 2023/183 (Innst. 56 S (2024–2025), jf. Prop. 111 LS (2023–2024))

Sak nr. 4 [10:57:29]

Innstilling fra helse- og omsorgskomiteen om Endringer i legemiddeloven og lov om medisinsk utstyr (forskriftshjemler for mindre vesentlige endringer av forordninger) (Innst. 66 L (2024–2025), jf. Prop. 111 LS (2023–2024))

Truls Vasvik (A) [10:58:04] (ordfører for sakene): På norsk handler denne saken om regelverket for legemidler til dyr og medisinsk utstyr. Gjennom EØS-avtalen har Norge gjennomført samme regelverk som EU-landene for legemidler til dyr og for medisinsk utstyr. Norge deltar også på linje med EUs medlemsland i et forpliktende samarbeid om godkjenning og overvåkning av legemidler til dyr. Reglene her er langt på vei totalharmonisert innenfor EØS-området.

Det er relativt vanlig at det er behov for endringer i forordninger på legemiddelområdet og området for medisinsk utstyr. Områdene er regulert på et svært detaljrikt nivå, og endringene kan være mindre vesentlige.

I korte trekk handler disse direktivene mer om å tilpasse reglene til ny teknologi og ny forskning. De justeres ofte og inneholder i liten grad politikk. Med denne endringen i loven kan disse tekniske endringene gjøres gjennom forskrift og ikke som lovendring, slik at ting kan skje raskere og mindre byråkratisk. Det er en samlet komité som står bak innstillingene.

Presidenten [10:59:09]: Flere har ikke bedt om ordet til sakene nr. 3 og 4.

Sak nr. 5 [10:59:12]

Innstilling fra helse- og omsorgskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Morten Wold, Morten Stordalen, Silje Hjemdal, Bård Hoksrud, Roy Steffensen, Tor André Johnsen, Erlend Wiborg, Dagfinn Henrik Olsen, Sylvi Listhaug og Bengt Rune Strifeldt om å støtte lokale drikkevareprodusenter og styrke bøndernes inntektsmuligheter (Innst. 65 S (2024–2025), jf. Dokument 8:175 S (2023–2024))

Presidenten [10:59:38]: Etter ønske fra helse- og omsorgskomiteen vil presidenten ordne debatten slik:

3 minutter til hver partigruppe og 3 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil sju replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får også en taletid på inntil 3 minutter.

Lisa Marie Ness Klungland (Sp) [11:00:06] (ordfører for saka): Noreg har ein tradisjon for streng alkohollovgeving, og lovgjevinga har teke utgangspunkt i dei skadelege effektane av alkohol. Føremålet er å avgrensa konsum og slik redusera skadar og problem som følgje av alkoholbruk. Eit særleg sterkt omsyn er å ta vare på menneske som er sårbare for å utvikla avhengigheit, samt å avgrensa tilgjengelegheita for unge.

Hovudregelen er at sal av alkoholhaldig drikke over 4,7 pst. skal skje gjennom Vinmonopolet. Det finst berre eit avgrensa unntak for gardssal av sider, der minst ein tredjedel av innsatsvarene som gjev produktet sin karakter, skal vera eigenprodusert.

Eg vil takka komiteen for samarbeidet, og eg går ut frå at dei respektive partia ønskjer å gjera til kjenne sine synspunkt.

Senterpartiet ønskjer å leggja til rette for gardssal av lokalprodusert alkoholhaldig drikke, og me vil sjå på fleire moglegheiter for dette, men me er ikkje trygge på å implementera ei ordning som er føreslått i eit anna land, utan at ho er tilpassa norske forhold, det helsepolitiske aspektet ved alkohollovgevinga og omsynet til Vinmonopolet si rolle.

Viss den svenske modellen blir vurdert til å vera i samsvar med EU-retten, vil det òg vera mogleg å gjera nye vurderingar av den EØS-rettslege tilgangen til å utvida gardsutsal av eigenproduserte alkoholhaldige drikkevarer.

Me i Senterpartiet og Arbeidarpartiet har i dag lagt fram eit forslag som seier:

«Stortinget ber regjeringen om å gjennomføre en utredning for å avklare handlingsrommet for utvidede salgsmuligheter for alkoholprodukter for øl, sterkøl, vin og brennevin. Dette inkluderer gardssalg, bryggeriutsal og utredning av forbedringer i Taxfreeordningen. Utredningen skal ta utgangspunkt i at det er en forutsetning at Vinmonopolet består i sin nåværende form.»

Med det tek eg opp forslaget.

Presidenten [11:02:02]: Representanten Lisa Marie Ness Klungland har tatt opp det forslaget hun refererte.

Even A. Røed (A) [11:02:13]: Dette har vært diskutert i mange ulike fasonger i løpet av denne perioden, og ønsket om å videreutvikle norsk produksjon opp

mot behovet for en alkoholpolitikk som bidrar til redusert helseskade, har vært en gjenganger. Jeg mener det er rom for å tenke nytt her, men jeg mener også at vi er nødt til å sikre at utvidede salgsmuligheter ikke utfordrer norsk alkoholpolitikk generelt eller Vinmonopolet spesielt. Polet er en av de mest anerkjente bedriftene i Norge, er godt likt i hele befolkningen og balanserer behovet for et ansvarlig salg, begrensning av skadevirkninger og tilgjengelighet og kvalitet.

Å legge opp til å bestille lovendringer som nå ligger til vurdering i Kommisjonen, og som har blitt utfordret av flere næringsaktører i EU, er etter mitt syn lite klokt. Det vil være å drive et sjansespill med norsk alkoholpolitikk som kan få veldig negative konsekvenser.

Når det er sagt, er det fornuftig at vi nå får en utredning av hvilket handlingsrom vi har. Det vil sikre at vi får et godt kunnskapsgrunnlag og kan gjøre gode vurderinger av hvilken risiko som ligger i det, og hva som er handlingsrommet. Det er en ærlig sak ikke å være så opptatt av om Vinmonopolet består. Det ser vi at representanter fra f.eks. Fremskrittspartiet lefler med stadig, men det store flertallet i denne salen ønsker å ha et sterkt vinmonopol. Da må vi også gjøre dette på en ordentlig måte, der vi er sikre på at både de direkte og de indirekte konsekvensene av hva vi gjør, er klarlagt.

Avslutningsvis er det verdt å minne om at det rusmiddelet som fører til mest skade i Norge, er alkohol, og det gir konsekvenser for familier og barn. Vi hadde 450 alkoholutløste dødsfall i 2023. Det gjør at vi når vi behandler denne saken, også må huske på at vi har et ansvar for å bidra til å redusere disse, og at det må være en sentral del av vurderingen. Vi må altså klare å vekte de næringspolitiske argumentene i denne saken opp mot de helsepolitiske argumentene. Denne type saker kan ikke kun reduseres til å handle om næringspolitikk, det må også handle om helsepolitikk, og da gjelder det for oss å finne den rette balansen.

Sandra Bruflot (H) [11:04:42]: Høyre er for å utvide muligheten lokale produsenter av alkoholholdige drikkevarer har til å selge varene sine til besøkende. Da vi satt i regjering, åpnet vi i 2016 opp for at bønder som produserer f.eks. eplesider, pæresider eller mjød, fikk mulighet til å drive direkte utvalg fra gård til besøkende av drikkevarer med opptil 22 pst. alkohol. Det var en viktig endring som har løftet reiselivet og bidratt til mer verdiskaping, særlig i distriktene. Det har også vært viktig for å ivareta norsk mat- og drikkekultur.

Da vi åpnet for det i 2016, satte vi også noen veldig klare krav for å unngå at det skulle utfordre Vinmonopolets rolle. Det er ikke mange monopol Høyre støtter, men Vinmonopolet har en bred forankring i norsk alkoholpolitikk. Kravene var at det kun skulle gis bevilling

dersom produksjonen skjedde ved salgsstedet og salget ville utgjøre en del av stedets helhetlige karakter og salgstilbud, og det kunne selges maks 15 000 liter per år.

Høyre støtter mye av innholdet i Fremskrittspartiets forslag, men vi mener det er feil bare å kopiere den svenske modellen uten å gjøre tilpasninger til norske forhold. I Sverige er omsetningsvolumet som er lov til å selge direkte fra utsalgssteder, betydelig større enn i Norge. En kan selge maks 15 000 liter fra gård per år i Norge. Til sammenligning kan en i Sverige selge 75 000 liter brennevin, 400 000 liter gjærede drikker med opptil 10 pst. alkohol og 200 000 liter gjærede drikker med over 10 pst. alkohol. Det er så betydelig at det helt sikkert vil utfordre Vinmonopolets rolle.

Høyre vil også se på hvordan vi kan få til mer direkte utvalg fra bryggerier og destillerier. Derfor fremmer vi et eget forslag der vi ber regjeringen utrede og fremme forslag som bidrar til å utvide muligheten lokale produsenter har til å selge varene sine til besøkende. Vi trenger en mer næringsvennlig og fornuftig alkoholpolitikk, som legger til rette for at flere norske gründere får lov til å selge produktene sine lokalt i sine produksjonslokaler.

Med det tar jeg opp Høyres forslag i saken, men varsler også at vi subsidiært kommer til å støtte forslag nr. 8, som er fremmet av Arbeiderpartiet og Senterpartiet.

Presidenten [11:06:57]: Representanten Sandra Bruflot har tatt opp det forslaget hun refererte til.

Bård Hoksrud (FrP) [11:07:18]: Norge har lange tradisjoner for produksjon av egne mat- og drikkevarer. Norsk mat- og drikkekultur er imidlertid for lite kjent i befolkningen, bl.a. som følge av dagens restriktive alkoholpolitikk, som langt på vei forbyr norske produsenter å informere om egne varer. Dette er en utfordring for næringslivet som må løses. For å sikre forutsigbarhet og mulighet for utvikling i næringen må man erkjenne at lovverket rundt alkoholpolitikk er modent for en modernisering. Det er mange eksempler på hvordan lovgi-ver gjennom overregulering av alkoholpolitikken i årevis har gjort det vanskelig for næringslivet å utvikle seg. Langt på vei er også dagens alkohollov vanskelig for folk flest å forholde seg til.

I 2016 fikk Fremskrittspartiet gjennomslag for å til-late salg av egenproduserte drikkevarer fra visnings- eller produksjonssteder dersom virksomheten kan kobles til eget landbruk og egne produkter, og dersom drikke-varene har under 22 pst. alkoholinnhold.

I 2020 ble det åpnet for flaskesalg fra mikrobryggeri-enes egne små puber. Liberaliseringen var sårt tiltrengt og har vært en døråpner for norsk produksjon av alko-holholdige drikkevarer, men dagens lov sørger for at produsenter av eplesider ikke får lov til å selge egenpro-

duserte varer fra gårdsutsalg dersom de ikke eier eplegården selv. Et eksempel på dette er Det Norske Brenneri i Grimstad, som har lange tradisjoner for å lage sider på epler samlet inn fra private hageeiere, og som dermed faller utenfor denne ordningen. Dette er helt håpløst.

Mens dagens regjering sitter musestille i båten, har svenskene en regjering som er mye mer proaktiv. De vil liberalisere sitt lovverk knyttet til gårdsutsalg av egenproduserte alkoholholdige drikkevarer og sørge for at bønder og andre som driver med gårdsproduksjon av alkoholholdig drikke, skal få muligheten til å drive aktivt salg.

Jeg så at et par av Arbeiderpartiets representanter var ute i Nationen og sa at dersom Sverige skulle få tillatelse av EU til å gjennomføre sin liberalisering, bør Norge også få det. Jeg lurte nesten på om dette bare var en velgerflørt uten realiteter, i hvert fall fram til i dag tidlig, spesielt når jeg ser statsrådens arrogante svar til det svært gode forslaget vårt.

Det er bare å konstatere nok en gang at denne regjeringen er næringsfiendtlig mot små bønder og andre som ønsker å være innovative, skape arbeidsplasser i distriktene som kan være lønnsomme, og gi folk fantastiske opplevelser med flotte steder og ofte gode norske mat- og drikkevarertradisjoner. Jeg synes dette er fantastisk.

Det er ikke her slaget om det norske folks alkoholpolitikk og drikkevaner står, derfor vil jeg ta opp Framskrittspartiets forslag i saken.

Presidenten [11:09:48]: Representanten Bård Hoksrud har tatt opp det forslaget han refererte til.

Marian Hussein (SV) [11:10:11]: Hvis man lyttet til foregående taler, skulle man tro at norske siderproduserende bønder ønsker svenske tilstander for å kunne selge mer. Sannheten er at da jeg traff en siderbonde for ikke lenge siden, sa hun at den ordningen vi har nå, fungerer. La oss bruke tid og utvikle det systemet vi har.

I 2023 mistet 400 personer livet i alkoholrelaterte dødsfall. Ikke siden 1990-tallet har så mange mennesker mistet livet i alkoholrelaterte dødsfall. Alkoholbruk er også et folkehelseproblem. Det er flere her som har vært inne på det svenske systemet, om den svenske modellen kan åpne opp for økt alkoholbruk, og at det ikke nødvendigvis vil gi flere produsenter.

Vi i SV ønsker at det skal være lettere å være bonde, kunne produsere og ha små mikrobryggerier – ikke økt volum, men at man kan produsere litt annerledes produkter i små mengder. Det er ikke en generell kamp mot det vi allerede har, Vinmonopolet, som er et av de selskapene i Norge med størst kundetilfredshet, men at vi faktisk evner å bygge opp varierte produksjonsmuligheter også i Norge. Derfor ønsker vi i SV å støtte opp om lo-

kalt næringsliv så lenge det er små volum, og det ikke fører til økt alkoholbruk i befolkningen.

Derfor har vi fremmet en rekke forslag – som jeg tar opp – som vil bidra til næringen og til muligheter for bøndene, men også bidra til verdiskaping i distriktene. Vi kommer også til å støtte forslaget fra regjeringspartiene.

Presidenten [11:12:40]: Representanten Marian Hussein har tatt opp de forslagene hun refererte til.

Alfred Jens Bjørlo (V) [11:12:48]: I oktober hadde eg gleden av å vere med på opninga av ein festival som av ølekspartar i USA blir rekna som ein av dei tre viktigaste ølfestivalane i verda. Det er Norsk Kornølfestival i Hornindal. Grunnen til det er at det norske kornølet er unik kulturhistorie. Det har blitt laga på same måte på gardar på Vestlandet i over tusen år, på dei same gjærstammene frå gamle norske kornsortar. Det har vore ein uavbroten tradisjon i over tusen år å lage dette produktet, som no faktisk blir eksportert – både gjærstammer og kunnskap – til heile verda.

Det er berre eit ørlite problem: Den norske gjæren – kveika – har ikkje høyrte om den norske alkohollova. Den stoppar ikkje å gjære på 4,7 volumprosent, og ølet blir ikkje ferdig før det har fått ein alkoholstyrke som er betydeleg høgare. Det gjer at det faktisk er ulovleg for bønder å selje dette produktet – eit tradisjonsprodukt frå uminnelege tider – frå sin eigen gard. Det er heilt absurd! Ikkje i noko anna land rundt oss er noko slikt ulovleg.

Som fleire har peikt på frå denne talarstolen, har vi også ein raskt framveksande vinproduksjon på norske gardar. Det å lage høgkvalitets alkoholhaldig drikke – vin, øl, sider – er faktisk i ferd med å kunne bli ei viktig ny næring for norsk landbruk.

For Venstre er det heilt openbert at vi må leggje til rette for det, også med å støtte det framlegget Framstegspartiet har lagt på bordet i dag. Dette handlar om å bygge ny næring, og det er veldig vanskeleg for oss i Venstre å sjå at dette skal utfordre norsk alkoholpolitikk.

Det er sjølv sagt gledeleg at det i dag er lagt på bordet eit forslag frå regjeringspartia, der ein ber regjeringa om å gjennomføre ei utgreiing for å avklare handlingsrommet. Vi kjem sjølv sagt til å støtte det, men det seier vel litt om kor lågt prioritert denne saka har vore frå dagens regjering, når vi er 3,5 år ut i stortingsperioden før regjeringa varslar at ein snart har tenkt å setje i gang med ei utgreiing. Vi treng ei ny regjering for å få fart på viktige nye næringer for Noreg.

Venstre kjem til å støtte mindretalsforsla nr. 1, 2, 3, 4, 5 og 8.

Eg vil også ta opp forslag nr. 7, på vegner av Venstre, om eit tilhøyrande tema: «Stortinget ber regjeringen

fremme forslag om å tillate salg av øl over 4,7 volumprosent i butikk.»

Presidenten [11:15:54]: Representanten Alfred Jens Bjørlo har tatt opp det forslaget han refererte.

Statsråd Jan Christian Vestre [11:16:08]: Alkohol er ingen vanlig vare. Bruk av alkohol kan medføre skader og problemer for den som drikker, for tredjepersoner og for samfunnet generelt. Det er en klar sammenheng mellom totalforbruket av alkohol i befolkningen og det totale omfanget av alkoholrelaterte skader og ulemper i samfunnet. Risikoen øker med alkoholinntaket, men selv et lavt alkoholinntak innebærer risiko for alkoholrelatert sykdom. Det vil bli større utfordringer jo mer man drikker. Derfor er alkoholpolitikk først og fremst begrunnet i helsepolitikk, ikke næringspolitikk.

Regjeringen har i Hurdalsplattformen slått fast at vi ønsker å videreføre en restriktiv alkoholpolitikk og opprettholde Vinmonopolets samfunnsrolle. Jeg er glad for å høre at representanter fra mange partier i dag slår ring om det. Norge har forpliktet seg til WHO's mål om å redusere skadelig bruk av alkohol med 20 pst. innen 2030, sammenliknet med 2010. Dette krever en offensiv og helhetlig alkoholpolitikk som verner om og styrker de eksisterende virkemidlene.

Å begrense tilgjengeligheten til alkoholholdig drikk er et viktig virkemiddel for å begrense skadene som følger av alkoholbruk. Av den grunn skal salg av alkoholholdig drikk over 4,7 volumprosent alkohol som hovedregel selges gjennom Vinmonopolet. De unntakene som finnes fra dette, gjør det bl.a. mulig for produsenter å selge enkelte produkter som ikke er omfattet av EØS-avtalen, direkte fra eget utsalgssted. Dette er en svært begrenset mulighet som ble innført etter en grundig utredning av det EØS-rettslige regelverket knyttet til omsetningen av alkohol- og monopolordningen.

Det svenske forslaget åpner for betydelig større tilgjengelighet til alkoholholdig drikk enn den norske ordningen. Hvorvidt den foreslåtte svenske ordningen er i tråd med EU-retten, er ikke avklart. Derfor mener vi at det ikke er hensiktsmessig å gjøre endringer i det norske systemet i tråd med det den svenske regjeringen har foreslått, da vi ikke vet hvordan ordningen eventuelt blir seende ut. Uansett bør det ikke innføres en ordning utarbeidet for svenske forhold i Norge uten en grundig utredning av konsekvensene for alkoholpolitikken og de alkoholpolitiske virkemidlene, herunder monopolordningen. Det er grunnen til at vi ikke anbefaler Stortinget å vedta forslaget.

Derimot mener vi det kan være nyttig å se på hvilket handlingsrom som finnes. Jeg minner om at dette har blitt vurdert grundig tidligere, også da denne lignende saken var oppe for noen år siden. Da fant EØS-ekspert-

ene at det var svært vanskelig å se for seg en videre adgang, men sett i lys av det som skjer i Sverige, og utviklingen på området, skader det ikke med ny og oppdatert kunnskap. Det er også grunnen til at regjeringspartiene, ved representanten Klungland, etterpå vil redegjøre for et alternativt forslag, som forhåpentligvis kan få flertall.

Presidenten [11:19:10]: Det blir replikkordskifte.

Helge André Njåstad (FrP) [11:19:24]: Eg gjorde det i førre innlegg kjent at eg har vore i Sogndal. Då stakk eg òg innom Slinde gard, som er ein fantastisk produsent av vin, faktisk den nordlegaste vinprodusenten i verda. Nabogarden driv med sider. Det er jo litt rart at naboen kan selja nokre flasker, mens Slinde gard ikkje kan selja. Kan statsråden forklara om han synest det verkeleg er så stor forskjell på om noko er laga av druer eller av eple?

Statsråd Jan Christian Vestre [11:19:53]: Det handler om hva som er omfattet av EØS-avtalen, og hva som ikke er omfattet av EØS-avtalen. Det handler også om volumprosenten i den alkoholholdige drikken. Her må vi rett og slett følge de reglene som er. Jeg minner om at da dette ble utredet sist, var det ganske klart at det å øke salget eller tillate salg av alkoholholdig drikk over 4,7 volumprosent som også var produkter omfattet av EØS-avtalen, ville reise ganske betydelige EØS-rettslige problemstillinger.

Det er vel også den realiteten Sverige kanskje kommer til å møte. Nå er det svenske forslaget til vurdering i Kommisjonen, og vi vet ennå ikke hvordan det kommer til å stå seg. Det er ikke sikkert at Sverige har lov til å gjøre det de nå gjør, og derfor mener jeg at vi i hvert fall må se på hva som blir resultatene av den prosessen. Vi kan selvfølgelig parallelt se på og vurdere hvilket handlingsrom vi mener vi har, og det er også det vi foreslår, men det må være i tråd med det det er bred enighet om innenfor norsk alkoholpolitikk.

Helge André Njåstad (FrP) [11:20:57]: Det er interessant at regjeringa bruker masse tid på å fortelja kva ein ikkje har anledning til fordi det er bestemt i Brussel. I resten av Europa har ein anledning til å kjøpe vin på gardar. Det er berre i dei landa som har vinmonopol, at det ikkje er lov. Eg registrerer at ein no har styrt dette landet i over tre år, og ein har ikkje teke noko initiativ. Viss me frigjer oss litt frå EU-tankegangen og heller berre tenkjer kva som ville vore fornuftig, hadde det vore interessant å spørja helseministeren: Synest helseministeren at det er lurt å likestilla det som blir produsert av druer, og det som blir produsert av eple? Hadde statsråden gått inn for det viss ein hadde kunna sett vekk frå EU og berre tenkt sunn fornuft?

Statsråd Jan Christian Vestre [11:21:35]: Hvis representanten Njåstad nå tar til orde for at vi ikke skal overholde EØS-forpliktelsene våre, er det et veldig sterkt signal til den landsdelen representanten representerer, som har et eksportorientert næringsliv som er helt avhengig av forutsigbarhet om EØS-avtalen. EØS-avtalen fungerer altså ikke sånn at vi kan velge ut det vi liker, og si at noe er sunn fornuft, og noe ikke er sunn fornuft, så da gjør vi akkurat som vi vil. Da ryker EØS-avtalen. Hvis det er det Fremskrittspartiet vil, vil det få store konsekvenser for norsk næringsliv. Derfor håper jeg ikke det var det representanten mente.

Forskjellen på Norge og de landene representanten viser til, er nettopp at vi har en vinmonopolordning. For at den vinmonopolordningen skal bestå, må den politikken være konsistent, den må være i tråd med EØS-avtalen. Hvis en åpner opp for at i tillegg til Vinmonopolet kan alle andre aktører vi liker, også selge alkoholholdige varer nesten uten begrensning, vil det selvfølgelig utfordres av EU. Da vil også utenlandske aktører og andre næringsaktører spørre hvorfor de ikke får være med på disse unntaksbestemmelsene.

Helge André Njåstad (FrP) [11:22:38]: Statsråden svarte vel egentlig at han håpte at han ikke hørte det. Det er heilt riktig at han ikke hørte at eg sa det. Det eg vil utfordra han på, er om han kan gi eit klart og enkelt svar på kva som er statsråden si haldning. Alle svara blir pakka inn med masse atterhald, EØS og alle ting. Det hadde vore veldig interessant å høyra om statsråden synest det er fornuftig å likestillast kva det er produsert av, drue og eple, for det handlar litt om kva inngang ein tek til ei utfordring.

Då Framstegspartiet sat i regjering, hadde ein som inngang at ein ville utfordra for å finna handlingsrom for lokale bønder, og ein gjekk til EØS-systemet og sikra at ein fekk lov til å selja sider. No har me ei regjering ein ikkje veit kva egentleg meiner, og som ikkje har gjort noko på tre år. Det er veldig interessant å vita kva haldning ein har. Går ein inn med liv og glød for å la bøndene ved Sognefjorden og andre plassar få lov til å produsera òg på drue, eller dekkjer ein seg bak EØS og har egentleg ikkje lyst til det? Det er eit enkelt og greitt ja/nei-spørsmål. Kva er grunnhaldninga? Synest ein at det er ein god idé, eller er ein egentleg imot?

Statsråd Jan Christian Vestre [11:23:38]: Som jeg sa, er alkoholpolitikken restriktiv. Det er viktig at vi har en restriktiv alkoholpolitikk, for alkohol medfører ganske store, alvorlige problemer for mange enkeltpersoner og for samfunnet som sådan. Jeg håper også at Fremskrittspartiet mener vi skal ha en restriktiv alkoholpolitikk. Det er gjort noen justeringer de siste årene som har åpnet for noe mer gårdssalg, og det ble så vidt

jeg vet vurdert også av den forrige regjeringen om man kunne utvide dette ytterligere. De beste EØS-faglige rådene man fikk den gangen, var at det ikke var adgang til det.

Det er nå en rettspraksis som kanskje endrer seg. Det er en utvikling på området. Sverige har sin sak til vurdering, og det vil vi følge med på. Det er derfor vi sier at i lys av de erfaringene kan også vi innhente ny kunnskap om dette. Hvis det kan gjennomføres på en forsvarlig måte som slår ring om vinmonopolordningen, og som slår ring om en restriktiv alkoholpolitikk som er konsistent, som står seg, og som er i tråd med våre EØS-forpliktelser, vil vi selvsagt vurdere det, men det er altså ikke det forslaget vi tar stilling til her. Her skal vi ta stilling til om vi skal innføre den svenske modellen, som kanskje er lovstridig.

Olaug Vervik Bollestad (KrF) [11:24:59]: Det er snart jul. Det tror jeg vi alle i denne sal gleder oss til. 90 000–100 000 unger sliter med at det er et for stort alkoholforbruk i hjemmet de vokser opp i. Vi har et næringsliv som nå kjører priskrig på øl i norske butikker.

Vi utvidet med gårdsutsalg i 2016, tror jeg det var. Jeg har vært på mange av disse gårdsutsalgene, så det er ikke det at jeg vil dem til livs. Likevel, når en ser den store folkehelseutfordringen, hvilke utfordringer ser statsråden når det gjelder både folkehelsen og norsk vinmonopol, når vi stadig vil utvide grensene for salg? Hvem er det som blir de lidende ved denne behandlingen av alkohol, som egentlig er en farlig vare?

Statsråd Jan Christian Vestre [11:25:58]: Det er ingen tvil om at alkohol er det største rusmiddelproblemet vi har i Norge, og det rammer mange enkeltpersoner, familier, barn, unge og eldre, og det har også store samfunnsøkonomiske kostnader. Svært mange av sykehusinnleggelsene er f.eks. direkte relatert til skader utløst av alkohol. Det er derfor det er så viktig at det i denne sal er bred enighet om at vi skal ha en restriktiv alkoholpolitikk, at vi slår ring om Vinmonopolet, og at vi gjør det vi kan, også for å gjennomføre et godt holdningsskapende arbeid, sånn at folk har et bevisst forhold til sitt alkoholinntak. Det var akkurat det jeg sa i innlegget.

Forslag som dette må vektas og balanseres opp mot det som er formålet med alkoholpolitikken. Det viktigste er kanskje at vi ikke gjør noe som sår tvil om vinmonopolordningen, for monopoler er egentlig ikke lov i henhold til EØS-avtalen. Det skal begrunnes særskilt. Vinmonopolordningen, akkurat som Systembolaget i Sverige, har stått seg. Hvis vi presser grensene for langt eller gjør ting som ikke er riktige, vil hele monopolordningen kunne stå for fall, og det er dårlig alkoholpolitikk.

Olaug Vervik Bollestad (KrF) [11:27:03]: Jeg har bare lyst til å følge opp litt. Nå har vi hatt en priskrig der ute. Forrige sak vi behandlet, handlet om reklame. De holder seg innenfor reklamereglementet. Allikevel skapes det der ute en forventning og en priskrig på en vare som får mange barn – jeg velger her å stille meg foran barn og unge – til å grue seg til å gå med handlevognen på Kiwi eller andre plasser nettopp fordi de vet hvilke utfordringer det vil bli i julen. Hvordan har statsråden tenkt å utfordre handelsnæringen når det gjelder akkurat en sånn priskrig før en så stor høytid?

Statsråd Jan Christian Vestre [11:27:46]: Det er stadig priskriger på det ene og det andre. Ett år er det den ene varen, og et annet år er det den andre varen. Jeg vil oppfordre alle næringsaktører til å ta samfunnsansvar og tenke nøye gjennom hvilke produkter en velger å kjøre sånne kampanjer på. Alle aktørene må selvfølgelig forholde seg til regelverket, men det er en stor forskjell på denne saken og den vi diskuterte i stad. Det tror jeg også representanten Bollestad er helt enig med meg i. Der handlet det om markedsføring av usunn mat og usunn drikke rettet mot barn og unge. Det markedsføres ikke alkoholprodukter rettet mot barn og unge. Det pushes heller ikke alkoholprodukter på barn og unge. Dette er mot den voksne befolkningen, som må ta sine egne opplyste valg. Det er derfor jeg sier igjen: God forebygging handler om god kunnskap i befolkningen og at vi også har holdningskampanjer. De ser vi ofte får ekstra oppmerksomhet rundt juletider. Det er jeg veldig glad for, for det er dessverre altfor mange barn som gruer seg til jul på grunn av alkohol. Vi må igjen slå ring om den restriktive alkoholpolitikken vi har i Norge. Det er det beste vi kan gjøre for å forebygge.

Carl I. Hagen (FrP) [11:29:02]: Jeg lyttet med interesse til statsrådens redegjørelse om EØS-avtalen og det som nå er til vurdering i Kommisjonen. Det jeg imidlertid ikke har hørt ennå, er hva regjeringens holdning til dette spørsmålet egentlig er. Ønsker regjeringen at vi får en godkjennelse fra Kommisjonen og EØS-systemet, slik at det blir fullt lovlig å gjennomføre det som ligger i Fremskrittspartiets forslag, eller er regjeringen imot å gjøre det? Med andre ord: Hva mener regjeringen? Ønsker de at norske bønder skal få lov til å produsere alkoholholdige drikker over 4,7 volumprosent, slik at de kan styrke sitt næringsgrunnlag? Eller er regjeringen imot det, og håper egentlig at Kommisjonen og EØS-systemet setter foten ned?

Statsråd Jan Christian Vestre [11:29:56]: For det første er det full anledning til å produsere. Dette er varer som omsettes ordinært på Vinmonopolet, og det er mange norske næringsaktører, både store, små og fami-

lieide, i by og bygd – spesielt i bygd – som lager høykvalitetsvarer som blir omsatt på Vinmonopolet. Det er ikke sann at det ikke er mulighet for omsetning. Her er det spørsmål om direktosalg utenom vinmonopolordningen. Regjeringen har ikke tatt stilling til det spørsmålet.

Som det ble vist til av en annen taler, har Arbeiderpartiet åpnet for å utvide denne adgangen noe. Det tror jeg kanskje Senterpartiet også kan være positiv til, men regjeringen må da ta en beslutning basert på det handlingsrommet som faktisk foreligger. Da skal vi balansere en restriktiv alkoholpolitikk opp mot de reglene som følger av EØS-avtalen. Vi vil ikke på noe tidspunkt gjøre noe som kan utfordre vinmonopolordningen, og hvis det viser seg at det er et handlingsrom for å kunne vurdere dette annerledes, er vi positive til å se på det, men igjen: Alkoholpolitikken må ligge til grunn.

Ingrid Fiskaa hadde her teke over presidentplassen.

Presidenten [11:31:00]: Replikordskiftet er avsluttet.

Tone Wilhelmsen Trøen (H) [11:31:19]: Det er ingen tvil om at Høyre er opptatt av at det skal føres en restriktiv alkoholpolitikk i Norge. Det er ingen tvil om at vi ønsker å verne om Vinmonopolet, som er en kvalitetsleverandør og også har en kontrollfunksjon, nettopp fordi alkohol er det største og mest alvorlige rusmiddelet, og det skaper mye skade for mennesker, familier og samfunnet vårt.

Denne saken handler om å gi lokale produsenter mulighet til å kunne selge alkoholholdige drikkevarer. Det er nesten litt rørende at det virker som om hele salen er enig i at det er en god intensjon, det er bare mange ulike forslag på bordet til å utrede om dette er mulig innenfor EØS-forpliktelsene, og uten at det truer Vinmonopolet. Hvis man som regjeringspartier hadde tenkt at man stemmer for gode forslag man er for, kunne man i utgangspunktet stemt for Høyres forslag i saken. Det ser det nå ikke ut til at regjeringspartiene gjør. Jeg blir veldig glad hvis også regjeringspartiene legger den samme tolkningen som Høyre til grunn for forslaget som nå ligger på bordet, og som jeg vil redegjøre for nå.

Det er viktig at en slik utredning avklarer det handlingsrommet som gjelder for gårdssalg og bryggeriutvalg. Man kan gjerne også se om det er muligheter innenfor taxfree-ordningen til å selge lokale varer, hvis det er det regjeringspartiene ønsker. For Høyres del legger vi ikke noe mer inn i vår subsidiære støtte til dette forslaget enn at det omfatter og gjelder en utredning innenfor det vi diskuterer i dag: Lokale produsenters mulighet til å selge sterkøl, vin og brennevin, som det

står i regjeringspartienes forslag, fra egne utsalg. Det er det viktig for meg å legge vekt på.

Jeg innledet med å si at vi ønsker en restriktiv alkoholpolitikk i Norge. Vi ønsker å verne om kvalitetsvinmonopolet vårt, og det tror vi vil gagne både forbrukerne og samfunnet vårt. Selv om jeg ikke kan skryte av å være fra Vestlandet, fra det vakre fjordlandskapet, har jeg smakt på nydelig sider der borte, og det er jo en og annen gård i min egen valgkrets også som produserer godt øl.

Lisa Marie Ness Klungland (Sp) [11:34:36]: Det var vel flere av oss som smakte på både det eine og det andre i går.

Eg ønskjer å forklara litt til det forslaget, for eg har fått ein del spørsmål. Det det handlar om, er sjølvsagt gardssal og -bryggeri. Det gjeld ikkje andre plassar enn dette, det er ikkje det me ønskjer å greia ut. Me ønskjer å greia ut moglegheita for at f.eks. bønder kan selja frå sine eigne gardar. Me har òg utvida forslaget til å gjelda taxfree-ordninga, bl.a. fordi me ønskjer større rom for at lokale drikkevareprodusentar òg får selja varene sine der, og me skal sjølvsagt ta utgangspunkt i at Vinmonopolet består i si noverande form.

Bård Hoksrud (FrP) [11:35:46]: Det er ganske morsomt at denne saken har ligget ganske lenge i komiteen, og så plutselig, et par timer før vi skal behandle den, kommer Arbeiderpartiet med et nytt forslag. Statsråden svarer på en replikk fra representanten Carl I. Hagen at regjeringen ikke har tatt stilling til hva de mener om dette. I forslaget fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet ber man om en utredning. Spørsmålet mitt er: Hvor stor entusiasme vil det være for den utredningen fra regjeringen når statsråden sier at de egentlig ikke har tatt stilling til det?

Jeg får håpe at de faktisk har tenkt det, for når regjeringspartiene fremmer dette forslaget, forutsetter jeg at det faktisk blir fulgt opp av statsråden hvis det blir flertall for det. Vi kommer subsidiært til å stemme for forslaget, for vi er egentlig for alt som sørger for at det blir bedre, men jeg er veldig usikker på hva som egentlig kommer tilbake. Det er veldig lite konkret, annet enn at man skal utrede, og da vet man at man kan være på en ørkenvandring. Det har vi sett mye av. Jeg er ikke så veldig glad i alle disse utredningene. Jeg liker at man er tydelig og sier hva man vil, og så gjennomfører man det man har lyst til.

Det er en helt annen situasjon i dag, for den svenske regjeringen har altså gått i den retning hvor de nå utfordrer EU-systemet. De har Systembolaget, og de utfordrer dette. Vi mener at hvis man mener det også i Stortinget i Norge, at vi vil dit, burde man stemme for

Fremskrittspartiets forslag, som er det aller beste forslaget i denne saken.

Vi kommer subsidiært til å støtte forslaget fra Høyre – i hvert fall anbefaler jeg mine å gjøre det. Jeg har sagt at vi subsidiært støtter regjeringspartienes forslag, for det er litt bedre, men vi legger heller ikke mer i det enn at man skal få utredet muligheten til å kunne få på plass en ny lov. Vi kommer til å støtte forslagene nr. 3 og 5, fra SV. Forslag nr. 4 er jeg litt usikker på, for når man skriver «med litt over 4,7 pst.», er man ganske upresis. Hva er det egentlig man sier da? Er det 5,1 pst., er det 6 pst. eller er det 10 pst.? Vi har utfordret SV på å være litt mer konkrete på hva de egentlig mener her, for da kunne vi sannsynligvis også støttet det forslaget, men det er et veldig spesielt forslag, derfor kommer vi ikke til å gjøre det. Vi ønsker å gå dit, men vi kommer ikke til å støtte forslaget i dag, for det er egentlig et håpløst utgangspunkt.

Jeg har bare lyst til å si vi har vært og besøkt en av produsentene i Telemark, Lindheim Ølkompani, som sliter med dette. De føler det er veldig urettferdig at de ikke får den samme muligheten som siderprodusentene, som det har blitt et fantastisk bra opplegg for, spesielt på Vestlandet. Det er kjempebra.

Even A. Røed (A) [11:39:00]: Dette er en interessant diskusjon. Et utgangspunkt man må ha her, er at det svenske forslaget faktisk er bestridt, og det ligger i Kommisjonen til vurdering. Jeg tror det er en ganske uklok vei å gå, det å vedta denne typen formuleringer Fremskrittspartiet foreslår i Stortinget nå, med den prosessrisikoen som ligger der.

En ting er at EØS-avtalen kan stå for fall, jeg tror ikke det er det største problemet. Det største problemet er at Vinmonopolet står for fall. Med hensyn til å være opp-tatt av lokale produsenter og norske næringsdrivende, er det faktisk sånn at det norske Vinmonopolet er et av de mest demokratiske utsalgsstedene for alkohol. Det er relativt enkelt å komme inn, og selger man mye, får man også varene med i basisutvalget. Det er en fantastisk salgskanal for norske produsenter, og ikke minst også for utenlandske produsenter. Det er også et næringsaspekt i å ha et sterkt vinmonopol, og det må vi ha med oss.

Hva er grunnen til at vi nå foreslår dette? Jo, det er at vi ser en annen situasjon i våre naboland. Svenskene gjør det svenskene gjør. Det blir interessant å se. Finnene har gjort noen grep, de også. Da er det viktig å få oppdatert kunnskapsgrunnlaget. Det siste hadde vi i 2015. Nå får vi et nytt. Det tror jeg er bra, for da kan vi basere disse debattene på fakta, og se hva som faktisk truer Vinmonopolet, og hva som ikke gjør det.

Hva er grunnen til at det er vanskelig å støtte Høyres forslag? Jo, det står «utrede og fremme forslag» om end-

ring. Man peker på at man ønsker å fremme forslag før man vet om det truer vinmonopolordningen, og det er det krevende med den formuleringen. Det står heller ikke noe i vedtaksformuleringen – selv om det står i merknadene – om at det er en forutsetning at det ikke utfordrer Vinmonopolet. Derfor mener vi det forslaget vi har på bordet, er et bedre forslag, og jeg er veldig glad for at det er subsidier støtte i salen for det. Da får vi et oppdatert kunnskapsgrunnlag og kan ha disse debatten på en enda bedre måte i framtiden.

Presidenten [11:40:54]: Representanten Bård Hoksrud har hatt ordet to ganger tidlegare og får ordet til ein kort merknad, avgrensa til 1 minutt.

Bård Hoksrud (FrP) [11:41:05]: Jeg ba om ordet etter å ha hørt foregående taler late som om Fremskrittspartiets forslag betyr at man enten risikerer EØS-avtalen eller vinmonopolordningen.

Det står altså at man ønsker å gå videre, man ønsker å få en sak tilbake til Stortinget. Da vil Stortinget kunne ta stilling til det hvis det skulle være konsekvensene. Jeg tror ikke det. Med bakgrunn i det både svenskene og finnene gjør, tror jeg dette vil være lite problematisk. Den saken ville man kunne tatt stilling til om man fikk den tilbake til Stortinget. Dette er en representant som prøver å lage en problemstilling og et problem av noe som ikke er det, for å prøve å rettferdiggjøre at man nå bare et par timer før saken kommer til votering i Stortinget, skal ha en utredning og sende det ut på noe som kan bli en ørkenvandring. Vi kan jo håpe at det neste høst er en annen regjering, og da kan det hende det kan gå fort, og at vi kan få gjennomført Fremskrittspartiets forslag.

Presidenten [11:42:00]: Fleire har ikkje bedt om ordet til sak nr. 5.

Sak nr. 6 [11:42:05]

Interpellasjon fra representanten Sigrid Zurbuchen Heiberg til helse- og omsorgsministeren:

«Flere rapporter understreker den alvorlige faren miljøgifter og mikroplast utgjør, blant annet at mikroplast kan trenge helt inn i hjernen. Plast er allerede funnet i morkaker, blodårer og organer. Likevel gjøres lite for å beskytte nordmenn, og særlig de yngste. Myndighetene har ansvar for å verne folk, men i dag er dette opp til hver enkelt innbygger fordi myndighetene ikke tar grep.

Vil regjeringen starte å regulere dette, eller mener statsråden det er forsvarlig å vente på EU i flere år, samtidig som gift akkumuleres i folks kropp?»

Sigrid Zurbuchen Heiberg (MDG) [11:42:58]: Eg er ei ganske vanleg norsk dame som er veldig heldig å få

vera på Stortinget akkurat no, så eg vil bruka denne anledninga. Eg har riktig nok to barn, noko som er litt meir enn gjennomsnittet i Noreg, men som dei fleste nordmenn bur eg i by, eg prøver å halda meg sunn og frisk, eg prøver å velja miljøvenleg når eg kan, eg prøver å laga ordentleg, norsk, sunn mat til ungane mine, og eg prøver å unngå miljøgifter. Som alle andre norske menn og kvinner klarer eg likevel ikkje å unngå miljøgiftene, for forureininga er overalt.

Min hjerne er om lag 0,5 pst. rein plast. Det er nok òg hjernen til helseministeren og hjernen til alle andre representantar her inne, viss dei er sånn cirka gjennomsnittlege. Eg ammar framleis dottera mi på eitt år, men det burde eg kanskje ikkje gjera, for forskning viser at miljøgifter hopar seg opp i kroppane våre, og ein del kvinner har så mykje miljøgifter og giftstoff i mjølka si at dei antakeleg ikkje burde amma barna.

Nokre optimistar trudde kanskje at me hadde løyst miljøproblema då plastskeia på Go' Morgen-yoghurten vart bytta ut med ein irriterande trepinne. Dessverre er det ikkje heilt sånn verda fungerer. Plastproblemet er i full eksplosjon. Mesteparten av all plast som nokon sine er produsert, er laga i mi levetid, og produksjonen ligg an til å doblast innan 2050, lenge før dottera mi er like gamal som eg er no.

Mikroplastutfordringane gjer inntrykk på meg som både politiskar, miljøaktivist og mor. Dette er eit veldig sterkt undervurdert helseproblem og fortener ein langt meir målretta politisk innsats enn i dag. Difor er eg glad for å kunna ta opp dette med helseministeren i dag.

Eg håpar på breitt engasjement i salen, og eg håpar på eit sterkt engasjement frå helseministeren i tida framover. Framtidas folkehelse er avhengig av at myndighetene ikkje berre fokuserer på behandling av helseproblem som allereie har oppstått, men at ein tek store grep for å førebyggja dei nye store helseutfordringane.

Mikroplast og andre miljøgifter er på lang sikt ein kritisk trussel mot liv og helse som krev kanskje like stor merksemd og handlekraft som akutte problem knytt til helsekøar og sjukehusstruktur. Om me greier å førebyggja skikkeleg, sparar me ikkje berre milliardar av kroner, men me gjev òg veldig mange menneske betre, lengre og rikare liv, noko som er endå viktigare.

Mikroplast er dessverre overalt. I går kunne Miljødirektoratet melda at resultat frå norsk miljøovervaking viser overraskande funn av partiklar frå bl.a. bildekk i regnvatn på Svalbard. Forskarar meiner at dette ikkje stammar frå bilkøyning på Svalbard, noko det er veldig lite av, men at det kjem langvegsfrå med lufta, før det fell ned med regnet. Det betyr at det ikkje finst nokon plassar å gøyma seg frå plasten – ikkje for dyr, ikkje for menneske. Partiklane er så små at dei trengjer inn over alt: i hjernen, i morkaka, i blodårer, i alle organ. Desse ørsmå

partiklane inneheld skadelege stoff og vert verande lenge i miljøet utan å verta brotne ned.

Mikroplast frå bildekk inneheld mange forskjellige organiske stoff og tungmetall, og det har vist seg at dekk kan innehalda så mykje som 800 ulike kjemikaliar. Det er usikkert kva slags effekt desse har på helsa vår, men forskarar er bekymra for at det kan påverka f.eks. lunge og hjarte negativt. Likevel vert det gjort lite for å beskytta nordmenn, særleg dei yngste. Myndighetene har ansvar for å verna oss, men i dag er ansvaret i praksis opp til kvar enkelt innbyggjar, fordi myndighetene ikkje tek grep.

Vanlegvis er det sånn at når ein har eit alvorleg problem, set ein seg ned og lagar ein plan for å løysa det. I denne saka må me ta for oss kjeldene til mikroplastforureining, og me må sørgja for å redusera og helst stansa den forureininga. Den største kjelda til mikroplast her i landet er bildekk. Dekka står for 41 pst. av dei utsleppa av mikroplast som skjer på land. Den nest største kjelda er gummigranulat frå kunstgrasbaner, som står for 29 pst. av utsleppa. I tillegg kjem forsøpling, slitasje frå skip, oljeplattformer og oppdrettsnæring, som er store kjelder. For helsa vår og barna våre er ofte kjøkkenutstyr, klede og leiker nokre av dei største trugslane.

Det hastar å beskytta naturen og helsa vår. Det krev handlekraft, nytenking og tydelege politiske grep. Eg ser fram til å høyra om regjeringa har ein plan for dette.

Statsråd Jan Christian Vestre [11:47:48]: Jeg får begynne med å takke for interpellasjonen og spørsmålet, for representanten tar opp et veldig alvorlig tema. Det er veldig bra at dette kommer på dagsordenen, for jeg tror vi er mange som fullt ut deler bekymringen over miljøgiftene vi får i oss, og særlig hvor utsatt barn er.

Arbeidet med å redusere spredningen av miljøgifter er i hovedsak ansvaret til klima- og miljøministeren, mens regelverket og de andre tiltakene som skal begrense eksponeringen for stoffer som kan utgjøre en helse risiko, gjennom bl.a. mat, kosmetikk og drikkevann, ligger til myndighetsorganene under meg som helse- og omsorgsminister.

Regjeringen prioriterer arbeidet med å redusere spredningen av miljøgifter høyt. Norge er bl.a. en klar pådriver i arbeidet med å forby PFAS-er, perfluoreerte stoffer, internasjonalt. Vi vet at disse forbindelsene brytes svært sakte ned og kan transporteres over hele verden med luft- og havstrømmer. Norge har sammen med fire EU-land tatt initiativ til et generelt forbud mot bruk av stoffene, og det forslaget er det mest omfattende på kjemikalieområdet i EUs historie. Jeg er stolt over at Norge har en pådriverrolle internasjonalt. Det er allerede vedtatt forbud mot flere PFAS-forbindelser i EU, bl.a. i forbrukerprodukter som sminke.

Det pågår et betydelig arbeid, og det er ikke noe Norge kunne gjort alene innenfor den samme tidsrammen. Erfaringen tilsier at særnasjonale tiltak kan både ta lengre tid og ha liten effekt. Det viktigste er derfor å få til en stans i produksjon, bruk og utslipp internasjonalt. At Norge har felles regelverk med EU gjennom EØS-avtalen, innebærer en svært begrenset adgang til å innføre nasjonale reguleringer på kjemikalieområdet. Det som er positivt, er at det europeiske samarbeidet bidrar til det som i dag er det fremste kjemikalierregelverket i verden. Norske miljømyndigheter bruker betydelige ressurser på området og er et av landene som fremmer flest forslag til reguleringer, noe som gir Norge en stor påvirkningsmulighet. Det viser også at vi leder an i arbeidet.

Det er helt riktig at flere studier tyder på at eksponering for mikroplast kan utgjøre en helsefare for mennesker. Grunnlaget for hvordan myndighetene håndterer ulike typer risiko er vurderinger fra fagekspertene. Slike vurderinger krever et så godt kunnskapsgrunnlag som mulig, og foreløpig foreligger det ikke entydige og klare konklusjoner om risikoen fra mikroplast. Selv om det derfor er for tidlig å slå fast at mikroplast er et folkehelseproblem, er det uansett svært viktig at vi jobber videre med tiltak for å redusere spredningen så mye som absolutt mulig. Vi må rett og slett gjøre alt vi kan, som representanten selv sa.

Miljøgifter finnes i ulike mengder i miljøet og er dessverre vanskelig å unngå i maten. Det er den totale eksponeringen gjennom kostholdet som betyr noe for risikoen. Også regelverket om miljøgifter og andre mulig skadelige stoffer i mat, vann og kosmetikk er derfor i stor grad felles for hele EØS-området.

I tillegg til å redusere eksponeringen av uønskede stoffer fra mat og andre kilder gjennom krav i regelverket publiserer både helse- og miljømyndighetene informasjon om skadelige stoffer og helsekonsekvensene av dem, i tillegg til den informasjonen som kommer fra oss. Mattilsynet publiserer f.eks. advarsler om mat befolkningen eller ulike grupper av den bør unngå eller begrense inntaket av, som f.eks. fisk og sjømat fra forurensede områder.

Myndighetene prioriterer å skaffe mer kunnskap om forekomsten av miljøgifter i ulike matvarer gjennom overvåking, og disse dataene danner grunnlaget for nye risikovurderinger, råd og regelverk som skal beskytte forbrukerne.

Det er nedslående at miljøgifter og andre stoffer gjenfinnes i barn og unge i nivåer over det som anses som trygt – det har vi etter hvert ganske god dokumentasjon på. Samtidig viser data at det har vært en nedgang i nivåene. Det viser at regulering og internasjonalt samarbeid hjelper. Det er viktig at vi alle gjør det vi kan for å bekjempe forurensing på alle nivåer i samfunnet.

Norske forskere og myndigheter bidrar både med å skaffe til veie ny kunnskap og med å innføre strengere regler, slik at befolkningen – særlig barn – skal bli utsatt for så lite av helseskadelige stoffer som mulig. Vår vurdering er at den mest effektive måten å gjøre dette på, er å gjøre det i nært samarbeid med våre europeiske partnere. Det er gjennom felles reguleringer og felles regelverk at vi raskt kan få en positiv endring.

Sigrid Zurbuchen Heiberg (MDG) [11:53:00]: Takk til helseministeren for responsen.

Det er bra at regjeringa er oppmerksom på problemstillinga, og at dei jobbar internasjonalt. Eg er likevel bekymra for om dette vil verta følgt opp raskt nok og med stor nok kraft. Det skjer for lite, og det skjer for seint.

Eg er glad helseministeren i dag er tydeleg på at han er einig med oss i at me må gjera alt det me kan for å redusera plastforureininga. Me i Miljøpartiet Dei Grøne har ein del forslag som eg håpar statsråden vil vurdere.

For det første trengst det openbert forbod mot unødvendig eingongspplast og å gjera alternativa tilgjengelege og rimelege gjennom f.eks. å prissetja den fossile plasten riktig. Det trengst eit oppgjær med den skadelege fossilbransjen. I dag tener oljebransjen store pengar, ikkje berre på å koka kloden, men gjennom å laga enorme mengder unødvendig plast som kveler hava våre og forureinar kroppane våre.

Når det gjeld den største utsleppskjelda, nemleg biltrafikken, må ein slutta å leggja til rette for meir og meir biltrafikk, slik regjeringa dessverre framleis gjer. Overgangen til elbilar kjem ikkje til å løysa problemet med mikroplastutslepp, snarare tvert imot. Tunge batteripakkar gjev meir slitasje på dekk og auka utslepp. Her treng me både ei stor satsing på betre dekk med lågare utslepp eller nedbrytbare materiale, og ikkje minst treng me ein ny samferdselspolitikk som erkjenner at miljøbelastninga av dagens vegtrafikk er heilt uakseptabel, og som faktisk får ned trafikken. Det vil løysa mange folkehelseproblem på ein gong. I byane våre veks no tusenvis av barn opp i område med skadeleg luft og støy på grunn av trafikken. På bygda har barn dobbelt så stor fare for overvekt fordi det er ein bilkultur der, og det er vanskeleg å sykla og gå trygt dit ein skal.

Når det gjeld utsleppa frå kunstgrasbaner, har Miljøpartiet Dei Grøne jobba nasjonalt og lokalt i mange år for å stansa utbygging av sånne baner. Utsleppa frå banene er enorme, og ungane som spelar på dei, vert eksponerte for vanvitige mengder usunn plast. Dei rullar seg bokstaveleg talt i miljøgifter. Regjeringa bør snarast mogleg få på plass ei raus tilskotsordning for overgang til andre løysingar enn kunstgras. Etablering av nye baner må omgåande verta forbode. Me ser det her i Oslo, at

ein stadig vekk lagar politiske fleirtal som vedtek å bygga nye sånne baner, stikk i strid med all kunnskap.

I tillegg treng me tiltak som treffer dei mest helse-skadelege mikroplastutsleppa direkte, og då tenkjer eg særleg på ungane våre. Me må få vekk produkt i plast som er retta mot barn, anten det er matemballasje som vert varma opp i mikroen, og som lek store mengder miljøgifter rett ut i maten, eller det er leiker ungane puttar i munnen, eller produkt dei drikk frå. Eg og Miljøpartiet Dei Grøne har erklært krig mot plast, og me inviterer med dette regjeringa til å verta med i kampen.

Statsråd Jan Christian Vestre [11:55:58]: Her kom det mange forslag og idéer som berører veldig mange ulike politikkområder. Det er også et uttrykk for at alt henger sammen med alt, og at vi må se ting i sammenheng. Akkurat når det gjelder plast, har Norge vært, og er, en pådriver for å få på plass en ambisiøs global avtale om plastforurensning. Det fikk vi dessverre ikke til i høst. Det er ikke Norge det står på, vi vil få dette til. Det er et nytt møte neste år, og vi håper selvfølgelig da at det er framdrift på dette.

Vi mener fra norsk side, og fra den norske regjeringen, at en effektiv avtale må innebære at vi også reduserer mikroplastutslipp fra andre kjente kilder, som bl.a. plastpellets, bildekk, som representanten nevnte, og tekstiler. Jeg kan forsikre om at vi jobber tett sammen med EU også her.

Jeg synes også det er litt viktig at vi gleder oss over det vi faktisk har fått til, for det er jo vedtatt forbud mot flere PFAS-er allerede og grupper av PFAS-er i EU. Det gjelder bl.a. forbrukerartikler mange benytter seg av, som sminke, personlig pleie-produkter og andre hygieneprodukter. Jeg er veldig glad for at det kommer grenseverdier for PFAS bl.a. i kjøtt, egg, fisk og annen sjømat, og etter hvert som vi får mer kunnskap, vil det også bli aktuelt å se på disse grenseverdiene på nytt.

Som jeg sa i innlegget, får vi stadig flere studier som tyder på at eksponering for mikroplast kan utgjøre en helsefare for mennesker, og det er bekymringsfullt. Det er derfor vi aldri kan se oss tilbake eller si oss fornøyd, vi må hele tiden oppdatere regelverket vårt. Vi har også tatt grep, bl.a. med en egen regulering av kunstgressbaner, som representanten nevnte, og det er også nye regler som en del av EØS-samarbeidet for andre produkter gummigranulat er en del av. Her tror jeg altså vi deler det samme engasjementet.

Så er jo spørsmålet: Gjør vi dette best internasjonalt, koordinert med EU? Vi mener, som sagt, at det som er mest effektivt og virkningsfullt, og som får størst positiv effekt, raskest mulig, er når vi er godt koordinert med våre europeiske partnere. Norge skal absolutt ikke ligge på latsiden. Vi skal fortsette, som nå, med å være en på-

driver for å løfte dette internasjonalt. Vi skal også være raske med å implementere ny lovgivning når det blir klargjort i EU. Det har vi et stort engasjement for, som jeg tror vi deler med representanten.

Sigrid Zurbuchen Heiberg (MDG) [11:59:00]: Det er uventa, dette, det er min første interpellasjon, så takk til helseministeren og til alle for moglegheita.

Som helseministeren er inne på, er det veldig leitt at det endå ikkje har kome på plass ein internasjonal plastavtale, og det er veldig mykje som gjenstår. Ein av dei største farane er om verda endar med eit rammeverk som eigentleg ikkje forpliktar land til å gjera noko som helst. Ein Parisavtale for plastforsøpling kan kanskje høyrast positivt ut, men viss ein spolar tilbake og hugsar på at det tok 23 år frå rammekonvensjonen vart vedteken, til Parisavtalen kom, så er det ganske skremmande.

Endå viktigare er det at me ikkje endar opp med endå ein internasjonal miljøavtale som berre forpliktar land til å gjera det dei sjølve trur er lurt og har lyst til. Det er ikkje sånn me løyser problema til kloden.

Som eg var inne på i stad: I løpet av den tida vil plastproblemet på kloden vera fordobla. Allereie er det strender i Ghana, t.d., der ein ikkje lenger ser sanden fordi han er dekt av plastklede, eksporterte frå vestlege land – heilt unødvendig produksjon av plastklede som knapt vert brukte før dei vert sende verda rundt og endar som eit enormt miljøproblem på strender i u-land.

Til slutt: Noreg er nøydd til å bidra med ressursar og pengar til det internasjonale arbeidet med ein global plastavtale, ikkje berre til forhandlingane, som ein i stor grad har gjort til no, men til framtidig implementering. Sjølv om fokuset bør vera på å finna kostnadseffektive løysingar, vil det kosta pengar å dreia den globale økonomien bort frå eit vanvitig overforbruk og ein avhengnad av eingongsprodukt og andre varer som genererer forsøpling, og det spleiselaget må Noreg vera med på. Det er i vår eigeninteresse, og det er heilt vesentleg viss me skal klara ikkje å drepa både hava og våre eigne kroppar i åra som kjem.

Statsråd Jan Christian Vestre [12:01:12]: Jeg er helt enig med representanten i at den norske posisjonen må være å jobbe for en ambisiøs og ikke minst forpliktende global avtale om plastforurensing.

Når det gjelder finansiering av miljøtiltak, enten det handler om klimagassutslipp, å ta vare på naturen eller å begrense bruken av skadelige kjemikalier, har Norge en lang historie med å bidra økonomisk, så vi skal gjøre det vi kan for å få dette på plass.

Vi skal fortsette det arbeidet vi gjør i det europeiske fellesskapet også, med å være et av de landene som virkelig pusher på for å få bukt med problemet. Jeg håper også at EU vil slutte seg til dette initiativet som Norge og

fire EU-medlemsland har foreslått, og at det kan være et nytt, viktig steg på veien for å gjøre noe med det jeg opplever at vi har et felles engasjement for.

Jeg vil takke interpellanten for en god diskusjon og ser fram til videre samarbeid om dette viktige temaet.

Presidenten [12:02:11]: Sak nr. 6 er dermed omme.

Sak nr. 7 [12:02:17]

Interpellasjon fra representanten Liv Kari Eskeland til samferdselsministeren:

«Statsråden startet året med en jernbanetale der han lanserte et punktlighetsløfte: Flere tog skulle være i rute i 2024 enn i 2023. Tallenes tale er imidlertid klar, og punktligheten på norsk jernbane blir stadig dårligere. I 2023 var 87,6 pst. av persontogene i rute. Det var dårligere enn året før. Og i år er det enda verre. I november var under 75 pst. av togene rundt Oslo i rute i rushtiden. Vi går nå inn i en vinter der hver fjerde person risikerer å komme for sent på jobb og til henting i barnehagen på grunn av forsinkede tog.

Mener statsråden at han har lykket med sine tiltak?»

Liv Kari Eskeland (H) [12:03:22]: Dagleg tikkar det inn pushvarsel på mobilen min frå nyheitsdesken til nasjonale medium:

- innstilte tog
- signalfeil
- feil på kommunikasjonssystem
- forseinkingar og kanselleringar

Fleire tusen pendlarar står kvar dag på perrongen med hjartet i halsen: Vil eg rekka barnehagen, har eg ein backup dersom eg ikkje rekk heim til avtalt tid, vil nokon kunna steppa inn og ta mi vakt dersom eg kjem for seint på jobb? Kor mykje tidlegare må eg reisa heimanfrå for å vera sikker på å koma presis, og kven hentar ungen i SFO dersom toget er forseinka? Kan eg i det heile ta toget i dag, eller må eg ta bilen og berekna å stå lang tid i kø?

I november var eitt av fire tog rundt Oslo forseinka. Kor mange passasjerar er det i eit togrush? Det er fleire tusen reisande som ikkje kjem fram tidsnok, kvar einaste dag. Me har hatt førti tusen timar med forseinkingar. Næringslivet tapar nesten 2 mrd. kr i året på at folk ikkje kjem på jobb. Kvart tredje godstog er forseinka, og transportørane vel veg framfor skjener, for dei må kunna stola på at varene kjem fram.

Dette gjer noko med oss. Me kan ikkje ha eit kollektivsystem rundt Oslo som er så uføreseieleg, og som ikkje er til å stola på. Me brukar milliardar kvart år på jernbane, men når punktlegheta for kvart år vert verre, sluttar folk å stola på toget. For dei som ikkje har eit alternativ, aukar frustrasjonen for kvar dag som går, og for kvar dag ein vert ståande att på perrongen utan å få til-

strekkeleg informasjon, eller får beskjed om innstilling «inntil vidare», søkk truverdet til tog som eit alternativ.

For eitt år sidan stod statsråden på perrongen og lova at punktlegheita og tilstanden innan togtrafikken skulle verta betre – det skulle verta betre enn i 2023, og det skulle verta betre enn i 2022. No har me svaret: Det har vorte verre.

Bildet er samansett, og eg er sikker på at me gjennom denne debatten vil få ulike svar og nokre forklaringsfrå statsråden, men det hjelper diverre ikkje dei som står på perrongen og frys. Me har vorte lova at det skulle verta betre, og at me på ny kan gjenvinna tilliten til tog som eit effektivt kollektivmiddel.

Då statsråden stod og heldt togtalen for snart eit år sidan, er eg sikker på at han hadde både tankar og ambisjonar om korleis han skulle nå desse måla – at han hadde tankar om korleis han skulle få toget på sporet, eller på skjener. At det no er kome ein rapport som fortel korleis dette skal gjerast, og at departementet i førre veke kom ut med tiltak, er ei mager trøyst for dei som dagleg lurar på om toget skal gå.

Det er fleire aktørar som her må jobba godt saman, men rapporten frå Jernbanedirektoratet er heilt tydeleg på at dei fleste forseinkingstimate kjem av feil på infrastruktur og mangel på togmateriell, altså forhold statsråden sjølv kan påverka gjennom eigarstyring. Me er sjølv sagt glade for at ein no går metodisk til verks og ser på moglege tiltak, men statsråden har styring over dei statlege selskapa Bane NOR og Norske tog, der han sit som øvste leiar av generalforsamlinga. Her nyttar det faktisk ikkje å peika nedover eller til sida. Kva har statsråden gjort dei siste tre åra for å betra situasjonen, og korleis har han brukt makta si som eigar?

Me opplevde at statsråden starta sin karriere med å ta Spordrift AS tilbake til Bane NOR. Det naturlege spørsmålet er då: Er det vorte betre? Er tiltaket evaluert før ein held fram det ideologiske korstoget med å remonopolisera sektoren? Som statsråden bekrefta i spørjetimen i går, har han ingen dokumentasjon på at jernbanereforma har skuld i forseinkingar, kø og kaos som me i dag opplever, og han kunne heller ikkje leggja fram dokumentasjon på at konkurranse ikkje verkar. Kanskje tida no er inne for å sjå på litt andre tiltak?

Me opplever at statsråden dei siste dagane har bekrefta at det ikkje er godt nok, at han ikkje er fornøgd med utviklinga, og at han ikkje har lukkast med lovnaden om meir punktlegheit. Slik sett har me kanskje allereie fått svar på hovudspørsmålet i interpellasjonen. Likevel: Kva vil togtalen i 2025 bringa? Når trur statsråden sjølv at det vil verta betre for dei reisande?

Denne debatten vert løfta på vegner av oss alle som så inderleg ønskjer at toga igjen skal på skjener, og at me igjen kan stola på at toget er i rute, slik at me ikkje endar

med at ein mister tillit til eit transportsystem som me kvart år bruker milliardar av kroner på.

Statsråd Jon-Ivar Nygård [12:08:39]: Representanten har rett i at punktligheten på jernbanen ikke har blitt bedre i år enn den var i fjor. Jeg var klar over at jeg på et vis la hodet på blokka da jeg lovet at punktligheten skulle bedres. Årsaken til at jeg gjorde det, var at jeg ville vise tydelig overfor aktørene og brukerne av jernbanen at jeg ville prioritere dette arbeidet. Det har jeg levert på. Jernbanen og pendlerne fortjener en regjering som er ambisiøs på deres vegne.

Store deler av infrastrukturen på jernbanen er gammel og trenger å bli fornyet. Det har bygget seg opp et stort vedlikeholdsetterslep over lang tid. Det lar seg dessverre ikke snu på kort tid. I Nasjonal transportplan som regjeringen la fram i vår, var vår viktigste prioritering for jernbanen å øke innsatsen og ta vare på den eksisterende infrastrukturen vår, nemlig bruke mer penger på drift, vedlikehold og fornyelse for å få færre innstillinger, økt punktlighet og et bedre tilbud for dem som bruker toget. I NTP skisserer vi opp at det vi legger på bordet der, vil gi 30 pst. reduksjon i innstillinger og forsinkelser på norsk jernbane.

Regjeringen har fulgt opp disse prioriteringene som vi viste fram i Nasjonal transportplan, i statsbudsjettet for 2025. Vi øker bevilgningene til drift og vedlikehold med 26 pst. fra 2024 og bevilgningene til fornying av infrastrukturen med 38 pst.

Sammen med økte bevilgninger har vi også satt i gang et stort arbeid for å sørge for at midlene blir brukt effektivt. Innsatsen skal prioriteres tydeligere mot de strekningene og knutepunktene hvor trafikken er størst, og konsekvensene av feil er størst. Bane NOR har igangsatt prosesser for å effektivisere innsatsen gjennom å bruke data på en bedre måte, langsiktig planlegging og bruk av nye arbeidsmetoder.

Store deler av jernbanenettet i Norge er enkeltsporet, og det er få omkjøringsmuligheter. Det gjør at jernbanen blir særdeles sårbar for forsinkelser og feil. Det forplanter seg raskt. Pandemiårene viste at punktlighetsmålene kan nås lettere dersom det kjøres færre tog og det er færre passasjerer om bord, men hvis vi skal nå klimamålene og nullvekstmålene vi har, må jernbanen ta sin del av det økte transportbehovet. I perioden 2012–2022 økte antallet togkilometer med person- og godstog med 17 pst. Avveiningene vi da må gjøre mellom punktlighet og kapasitetsutnyttelse, kan være utfordrende, og det er et paradoks at mange reisende på stasjonene faktisk fører til forsinkelser, siden stasjonsoppholdene tar lengre tid enn det er rom for i ruteplanene.

Jeg er så frimodig at jeg vil tørre å si at jeg er optimistisk på vegne av jernbanen. Det største og viktigste gre-

pet vårt er å prioritere drift, vedlikehold og fornyelse. Snart vil vi få nye lokal- og fjerntog som vil ha høyere driftsstabilitet og også nærmere 40 pst. høyere kapasitet. Selv om utrulling av ERTMS har blitt litt forsinket, vil også utbyggingen av signalsystemet redusere antall forsinkelser og innstillinger betraktelig. Summen av dette er en jernbane som vil gjøre reisehverdagen enklere og bedre for pendlerne.

Samtidig forstår jeg det om tålmodigheten til de reisende og vareeierne nå kan være tynnslett, og jeg ønsker også at vi skal få til bedring raskere. Som representanten allerede har vært inne på, leverte Jernbanedirektoratet nylig en rapport til departementet med en tiltaksplan for bedre driftsstabilitet med flere tiltak som kan gi resultater på kort sikt. Et konkret eksempel handler om bedre vinterberedskap, hvordan vi er bedre forberedt når vinteren kommer. Rapporten viser også at aktørene og ansatte i sektoren snur alle steiner og står på for å bedre situasjonen.

Avslutningsvis må det være lov til å nyansere bildet noe. Et tog regnes som forsinket hvis det er fire minutter for sent. For langdistansetog er grensen på seks minutter. Det er altså ikke slik at alle forsinkelser fører til voldsomme konsekvenser for de reisende – heldigvis. Antall reiser på jernbanen har også på de fleste strekninger passert nivået fra før pandemien.

Det betyr ikke at jeg er fornøyd. Det er mange forsinkede tog, som det er redegjort for nå, og jeg ser fram til at vi kan ha en konstruktiv debatt om dette og få til – sammen – et bedre togtilbud for passasjerene.

Liv Kari Eskeland (H) [12:14:10]: Takk til statsråden for forklaringar og betraktningar, men eg skulle gjerne ha sett at dei tiltaka han har sett i verk, hadde hatt ein verknad. Det er eit paradoks at det enno ikkje har gjeve resultat.

Også Høgre i regjering auka løyvingane betydeleg, men me gjorde det saman med ei jernbanereform som gav fleire togtimar, fleire moglegheiter for at passasjerane kunne bruka toget. Saman med jernbanereforma var vår prioritering av utbygging og vedlikehald den største satsinga på norsk jernbane på over 50 år.

Høgre er einig i at løyvingane til drift og vedlikehald framleis må aukast. Me har støtta dette både i vår alternative NTP og i vårt alternative budsjett. Det me er bekymra for, er at statsråden ikkje følgjer opp Riksrevisjonens kritikk av at auka løyvingar ikkje har resultert i ein betre infrastruktur, for det er ikkje nok berre å løyva pengar.

Høgre vil nok ikkje bruka dei auka løyvingane på å tilsetja fleire folk i Bane NOR. Me vil ta i bruk ein velfungerande entreprenørmarknad og setja det i arbeid. Ja, me trur at det vil gje betre innovasjon og meir igjen for pengane.

Statsråden viser til at budsjetta er auka, men korleis sikrar statsråden at dei midlane vert brukte best mogleg? Korleis vil statsråden følgja opp at toga er meir i rute framover? Har han tru på at det vil snu, slik at ein kan lova forbetring i togtalen for 2025? Me må spørja oss: Er det slik at Bane NOR bør koma tilbake til kjerneoppgåvene sine og levera infrastruktur som fungerer, og at andre oppgåver kanskje bør takast ut? Togselskapa betaler for å bruka infrastrukturen, og dersom infrastrukturen ikkje fungerer, må det jo liggja eit lite ris bak spegelen for Bane NOR, som det gjer for dei andre i transportsektoren.

Eit av de viktige tiltaka er sjølvsagt ERTMS, som også statsråden var innom i innlegget sitt, altså det nye signalsystemet. Mindre enn eitt år etter at Bane NOR laga ein ny plan for implementering, fortel no regjeringa oss i budsjettet at dette må «replanleggast». Det er òg litt oppsiktsvekkjande. Kva har statsråden gjort det siste året for å sikra at ERTMS kan løysa noko av denne utfordringa?

Det er mange spørsmål eg håper statsråden kan koma nærare inn på i sitt neste innlegg.

Statsråd Jon-Ivar Nygård [12:17:27]: Vi må begynne med utgangspunktet, nemlig at norsk jernbane over tid ikke har fått tilstrekkelig med bevilgninger til å ta vare på eksisterende jernbane. Det er blitt brukt for lite penger på å skifte ut skinneganger, det er blitt brukt for lite penger på å bygge nye kontakthanlegg, og det er blitt brukt for lite penger på fornyelse. Det jeg tror er viktig at man merker seg, er at selv om det har vært bevilget veldig mye penger til jernbaneformål de siste ti årene – som også Riksrevisjonen peker på – har man ikke nødvendigvis fått bedre driftsstabilitet og mer punktlighet av det. Det skyldes at man har brukt mye penger på å bygge ny infrastruktur. Det vil vi få nytte av når den transportrevolusjonen som pågår akkurat nå, blir ferdigstilt, nemlig å få intercity i hele Østlands-området. I mellomtiden har man ikke brukt nok penger på den eksisterende jernbaneinfrastrukturen.

I 2020 brukte eksempelvis Solberg-regjeringen 7,3 mill. kr til drift, vedlikehold og fornying. I det budsjettet som blir vedtatt nå, ligger vi på 12 mill. kr til det samme formålet. Det har altså vært en vesentlig opptrapping. Dette er det sporet vi skal inn i, og det hører jeg egentlig heller ikke at det er noen uenighet om. Det som dessverre er en utfordring, er at det når man skal trappe opp, vil ta noe tid før man får sett effekten av disse pengene.

Disse pengene skal omsettes av Bane NOR i et marked, og da kommer jeg til neste poeng. Det er ikke slik som representanten nå beskriver, at fordi Spordrift nå er en del av Bane NOR igjen, er det ikke det private marke-

det som står for fornyelse og vedlikehold på jernbanen. Det aller meste av de pengene som bevilges til disse formålene, går ut til et privat entreprenørmarked. Hvis det er det representanten snakker om med tanke på konkurranse, er den konkurransen til stede. Det er ikke slik at fordi vi har faset Spordrift inn igjen i Bane NOR, går alle pengene til statsansatte, eller Bane NOR-ansatte. Det er en misforståelse – det er i alle fall ikke riktig.

Så kan jeg belyse det som sies om ERTMS. Det er selvfølgelig slik at vi gjerne skulle sett at det var større framdrift i ERTMS-prosjektet. Dette har blitt forsinket i Norge og i resten av Europa på grunn av leverandørfordringer. Markedet leverer ikke raskt nok på det vi trenger for å bygge ut ERTMS. Det får vi ikke gjort så mye med, men vi må selvfølgelig gjøre det vi kan for å holde framdrift i disse prosjektene.

Jone Blikra (A) [12:20:52]: I 2023 ble det gjennomført ca. 78 millioner reiser med persontog innenlands. Det ble transportert 32 000 tonn med gods. Da sier det seg selv at det er en stor belastning og dyrt for samfunnet når vi får forsinkelser og innstillinger. På godssiden er det ekstra viktig at det ikke oppstår feil som stopper trafikken. En driftsstabil jernbane er avgjørende for at tog skal være konkurransedyktig overfor andre transportformer. Omfanget av forsinkelser og innstillinger har økt til tross for økte bevilgninger de siste årene. Allerede i 2019 uttrykte Jernbanedirektoratet en bekymring for en nedadgående trend med tanke på dårlige resultater for punktlighet og regularitet.

I Riksrevisjonens rapporter for 2016 og 2020 pekes det på mangler i arbeidet med drift, vedlikehold og fornyelse av jernbanen. Det er en utfordring og grunn til bekymring når Riksrevisjonen i sin rapport bl.a. har sagt at Jernbanedirektoratet har inngått transportavtaler med persontogselskaper uten å ta hensyn til Bane NORs vurdering av hva som faktisk er tilgjengelig kapasitet. Riksrevisjonens undersøkelse konkluderer med at det har vært mangel på virkemidler for helhetlig styring og samordning. Styring og samordning er nødvendig og skal sikre at aktørene i sektoren får løst oppgaven på en mest mulig effektiv måte.

Dette er en direkte konsekvens av regjeringen Solbergs jernbanereform, som delte jernbanesektoren opp i mange ulike selskaper, slik at ansvaret ble pulverisert. Oppsplitting har gjort det vanskelig å plassere ansvar og å drive politisk kontroll av sektoren – derav negative konsekvenser for togtilbudet. Det er et rop her om samordning innenfor sektoren. Det er et rop om at alle aktørene i sektoren trenger en motivasjon for å handle til beste for hele jernbanesektoren samlet sett. Jernbanen er et lukket system med avgrenset kapasitet, der aktørene er avhengige av hverandre for å få systemet til å virke

på en god måte. En aktørs handlinger påvirker andre aktører og handlingsrommet deres.

Det er positivt at regjeringen nå er i gang med å gjennomføre tiltak som bidrar til å bedre samordning, bl.a. knyttet til departementets styring av sektoren, en tydeligere rolle- og ansvarsdeling og et mer samordnet arbeid for å bedre driftskvaliteten. Dette må og vil få positive konsekvenser for jernbanetilbudet. Det er ingen kvikkfix, men departementet og regjeringens tiltak bringer oss i riktig retning. Det er bekymringsfullt at interpellantens parti, Høyre, i forbindelse med Nasjonal transportplan har annonsert at de, om de kommer til makten, skal fortsette der de slapp i 2021, og ta opp igjen jernbanereformens ideologi og idé om at konkurranseutsetting og selskapsdannelser er løsningen. Det bør bekymre oss alle.

Tage Pettersen (H) [12:24:27]: Det har vært mye snakk om pendlere så langt i debatten, og her står en ekte pendler fra statsrådets hjemfylke. Derfor blir dette et innlegg fra virkeligheten, da jeg opplever mange togturer mellom flere av Østfold-byene og Oslo. Jeg må med en gang medgi at jeg innrømmer at jeg er en tålmodig fyr fra Moss som fortsatt forsøker å ty til toget så ofte jeg kan, selv om hverdagen setter en på prøve ganske ofte.

For få dager siden så vi at Oslo-regionen er taperen om man sammenligner med tanke på hvor det er flest togforsinkelser i Norden. Derfor gikk jeg inn på Bane NORs punktlighetsstatistikk, og det var faktisk en nyttig og god side. Jeg søkte på de siste 30 dager og fikk da opp tallene for perioden 9. november–8. desember. Tre dager i denne perioden var togene bedre enn målet på 85 pst. punktlighet. Det var nedslående lesning. Hittil i år har Oslo en punktlighet på 77,1 pst. på togavganger inn og ut av byen i rushtid.

Nå er jeg så heldig at det etter hvert begynner å bli mange togavganger til Moss, og det betyr da litt mindre om toget er forsinket, for det kommer nesten alltid et nytt tog, men for dem med færre avganger blir det håpløst å belage seg på toget i hverdagen. Like frustrerende som om toget kommer når det skal, er om det er like langt som det er lovet. Det kan vi ikke lese ut av punktlighetsstatistikken. Vi har flere ganger i år hørt fortellingen om at tog fikk skader forrige vinter. Senest nå i november ble det gjentatt. Det er ni måneder siden forrige vinter, og det kjedelige er jo at en ny vinter står for tur. Vi håper det går bedre med togsettene denne vinteren. Dette burde egentlig ikke vært mulig.

Fortsatt oppleves det nå, i desember, altså ni måneder etter forrige vinter, som lotto om man er så heldig å oppleve et dobbelt togsett eller – sagt på en annen måte – om man får sitteplass til eller fra Oslo eller må stå tet-

tere enn juleansjos i lake. Like merkelig er det at man ofte ikke får vite at et helt togsett er borte, før toget ruller inn på perrongen. Hadde nå det bare stått i appen eller på nettsidene, kunne man f.eks. planlagt med å ta en annen avgang.

Det bringer meg til dette med riktig informasjon eller mangel på sådan. En ting er å ha oversikten over hvor alle togsettene er til enhver tid, noe annet burde være å ha oversikt over de togsettene som faktisk befinner seg på sporet. Hvis man enten planlegger sin reise via appen eller står inne på stasjonen og venter før man går ut i vinterkulda, hadde det vært fint om sanntid var sanntid. I dag kan man f.eks. i løpet av en tominuttersperiode nede på perrongen på Oslo S se på tavlen at toget går fra å være fire minutter forsinket til ni minutter forsinket, før det plutselig ruller inn på perrongen, som om det dukket opp fra intet. Det blir selvfølgelig uforutsigbart for pendlerne.

Derfor må jeg også gjenta spørsmålet flere har stilt statsråden: Mener han at vi er på rett vei for å nå målsettingene hans? Han har vel for så vidt svart på det, så jeg kan kanskje heller utfordre ham på hvilken togjulegave vi kan ønske oss for 2025. Jeg hører at han selv sier at han er optimistisk, men da er spørsmålet: Er han optimistisk på sine egne vegne, eller er han optimistisk på vegne av jernbanefamilien? Det er et interessant spørsmål å få svar på.

Helt til slutt må jeg være så ærlig å si at det ikke er så vanskelig – som foregående taler her sa – å plassere ansvaret, for dette ansvaret er ett sted, uansett hvem som har ansvar for både skinner og tog. Ansvaret ligger på statsrådets bord.

Morten Stordalen (FrP) [12:28:35]: La meg først takke interpellanten for å reise en debatt som naturlig nok engasjerer mange. Det er sammensatte årsaker til at vi er der vi er – statsråden skal ha rett i det. Det er ikke godt nok at vi i jernbanetalen 8. januar kunne høre ministerens lovnad om et punktlighetsløfte. Det ble også signalisert ved alle de midlene Bane NOR fikk. Bane NOR-ledelsen og direktøren sa også det: Med alle de pengene vi nå har fått, skal det bli bra. Vi står nå i desember, og vi har jo hørt, sett og lest hvordan det har gått. Senest i dag var det vel en oppdatert oversikt i media over årets første elleve måneder – det handler ikke bare om skinnegangen – og det var snaue 29 000 persontog som var innstilt. Da sier Bane NOR at det er på grunn av mye snø, manglende togsett og flere feil på tog som følge av snø. Vy gikk ut på våren og beklaget at de hadde planlagt for dårlig vedlikehold. Andre togoperatører har ikke det problemet. Vy sa at det skulle være i orden til sommeren og august. Det kom melding om at det ble forsinket, og vi er i desember.

Det burde være enkelt. Statsråden har hatt flere runder her i salen hvor dette har vært tema. På de største og mest trafikkerte regiontogstrekningene presterer Vy å kjøre med enkeltsett i rushtid og dobbeltsett midt på dagen, når det nesten ikke er kunder. Det har vært gjestand for spørretimespørsmål her i Stortinget, og jeg hadde håpet at vi hadde en statsråd som adresserte det til Vy.

Når det gjelder konkurranse, er det ikke komplisert i det hele tatt. Det er i hovedsak ett selskap dette gjelder. Når det gjelder Bane NOR, er det ikke komplisert, som Blikra sier, med konkurranse. Tvert om, det gjorde det enklere og mer oversiktlig. Det er ett selskap som har ansvar for utbygging, drift og vedlikehold av skinnegangen. Tidligere var det veldig uoversiktlig, med mange, mange direktører. Man så én på toppen, men det var utrolig mange nedover.

Når man ser på kostnadene, ser man at Riksrevisjonen sier at det koster de reisende om lag 600 mill. kr i året. Det handler om respekten for de reisende, alle skatteyderne og alle som er med og betaler for dette spleiselaget.

Jeg synes det er skuffende å høre at statsråden ikke har enda tydeligere styringssignaler å gi til sine – i hvert fall svarer han ikke på det her i dag, annet enn at det er komplisert, og han har lagt hodet på blokken. Han skal ha all ære for å ta den talen, men jeg hadde forventet enda tettere oppfølging, enda tettere oppdateringer, også til Stortinget. Hva har man gjort konkret? Man sier at det er manglende vedlikehold over mange, mange, mange år. Det er helt riktig. Det tror jeg vi alle er enige om, og det vet vi. Når man står og sier at det nå blir bedre fordi vi prioriterer vedlikehold, men etterslepet i snitt øker med 1,6 mrd. kr hvert eneste år de seks første årene i regjeringens nasjonale transportplan, betyr det at man ikke tar det på alvor. Det vil bli verre. Statsråden står her og sier at det er på grunn av manglende vedlikehold. Ja, da tar han jo opp det. Det kommer til å bli enda verre. Hva vil statsråden si til reisende? Det skal bli verre de neste seks årene enn det er i dag. Folk har mistet tilliten fullstendig. Det er på tide at vi får et tydelig svar. Jeg håper statsråden tar det enda mer på alvor, er enda tydeligere enn han er overfor Stortinget i de spørsmålene vi stiller, og svarer dette opp enda bedre.

Kristoffer Robin Haug (MDG) [12:32:48]: Situasjonen for pendlerne i Akershus er uholdbar. Hverdagen for tusenvis av mennesker er at pendlere står i sludd, regn og snø og venter på tog som ikke kommer når de skal, og som ikke har den kapasiteten de skal. Vi kan ikke være overrasket når vi i en situasjon med utfordrende trafikkilde ser at folk ser seg nødt til å velge alternativer som f.eks. privatbilen, når det tross alt er mer

forutsigbart å stå timevis i kø enn å ha et uforutsigbart togtilbud.

Det har vært påpekt vedlikeholdsmangler i flere år. Dette er ingen overraskende problemstilling. Vi i De Grønne har imidlertid ingen tro på at økt konkurranseutsetting, ved å inkludere at man må ta ut profitt og ha enda flere aktører som skal samordne seg, skal være noen løsning på alt dette. Vi har heller ikke tro på tiltak som dagbøter, som flytter penger og ressurser fra en del av staten til en annen del av staten. Samtidig er vi helt tydelige på at det som leveres fra regjeringen, ikke er godt nok. Vi mener løsningen er åpenbar. Vi må prioritere kollektivpendlerne i praksis, slik at det som egentlig er det mest tidseffektive, energieffektive, arealeffektive, sosiale og natur- og klimavennlige alternativet, nemlig tog, faktisk framstår som det i praksis for de pendlerne som er avhengige av dette.

Vi må prioritere økonomisk. Vi i De Grønne setter av 2,6 mrd. kr ekstra i vårt budsjettforslag, nettopp for å rydde opp i disse problemene, og vi må prioritere i praksis. Vi i De Grønne har bestillingen klar: Sett krisestab, erklær krise for togpendlerne og fokuser på dette i praksis.

Kristin Ørmen Johnsen (H) [12:35:12]: Takk til representanten Liv Kari Eskeland, som løfter saken om punktlighet i norsk jernbane. Som bruker av tog fra Drammen til Oslo er erfaringen at det ikke bare er mangel på punktlighet, men også mangel på materiell. Hverdagen er å stå som sild i tønne og vite at man er forsinket på jobb eller til noe annet man skal til.

Statsrådens jernbanetale har vært nevnt her flere ganger. Det å ha lansert et løfte er bra, men vi kan nå konstatere at det løftet blir brutt – det skjer ikke. Det har statsråden selv sagt.

I Dagsnytt 18 mandag 9. desember var det en debatt om punktlighet og mangel på materiell. Da var statsråden veldig opptatt av forrige regjering og konstaterte at det ikke var nok penger til vedlikehold – og så er det denne berømmelige konkurranseutsettingen.

Nå viser Riksrevisjonens rapport at Stortinget har bevilget omtrent dobbelt så mye penger de siste åtte årene til jernbanen, men punktlighetsstatistikken til Bane NOR viser at togene har blitt mindre og mindre presise. Det er da bekymringsfullt at regjeringen, i stedet for virkelig å ta tak i dette, ønsker å stanse konkurranseutsettingen av persontrafikk og å slå sammen Flytoget og Vy. Fra et kundeperspektiv er det en dårlig idé å slå sammen Flytoget og Vy. Flytoget er en ubetinget suksess. Det selskapet har bidratt til at mye av trafikken til Oslo lufthavn har foregått kollektivt, og det er et mål at det fortsatt skal gjøre det. Flytoget er en liten operatør sammenlignet med Vy, som er Nordens største transport-

selskap. Flytoget kan skilte med at det er førende på kundetilfredshet, har høy tillit hos kundene og er et av selskapene i Norden som har best omdømme. Innovasjon har stått i høysetet.

Høyre ønsker mer konkurranse, ikke mindre, men konkurranse er ikke et mål i seg selv. Konkurranse skal være et verktøy for innovasjon, økt kvalitet, kundetilfredshet og pris. Vi vet at konkurranseutsetting faktisk har ført til flere avganger. SJ Norge og Go-Ahead har etablert nye tilbud for reisende, og det har ført til rundt 200 nye avganger.

Transportøkonomisk institutt har sett på en foreløpig konkurranseutsetting på Gjøvikbanen. Konkurranseutsetting har ført til lavere kostnader for det offentlige og bedre tilbud for passasjerene uten at det har gått på bekostning av ansattes lønns- og arbeidsbetingelser. Svaret på jernbanens utfordringer om punktlighet og mer materiell som fungerer, er ikke å drive jernbanen inn i et nytt monopolselskap. Det handler rett og slett om å ta lederskap over jernbanen, det er det det handler om.

Så ble julegaver nevnt i et innlegg her, og da vil jeg rett og slett spørre statsråden: Kan vi reisende få en julegave, med halv pris på siste måned – i desember? Vi betaler tross alt full pris for en vare som ikke blir levert.

Erlend Larsen (H) [12:39:36]: I 2016 og 2017 var den nasjonale punktlighetsstatistikken for persontog omtrent 91 pst. Så ble det regjeringsskifte, og jernbanen skulle styres etter tung statsdrevet ideologi med idealer fra 1950-tallet. De nødvendige reformene som var satt i gang, ble reversert. Reformene kunne blitt videreutviklet og forbedret, men regjeringen valgte altså reverse-ring.

Etter tre år med Støre-regjeringen er den nasjonale punktligheten for persontogene nede i 88 pst. for 2022 og 2023. Hittil i år er punktligheten nede i 86 pst. Det er vesentlig dårligere enn på slutten av perioden med Solberg-regjeringen, og da mener jeg perioden før pandemien. Dårligere punktlighet merkes av passasjerene.

I tillegg til fallende punktlighet opplever passasjerene at stadig flere avganger går med færre togsett. Normalt er det ti vogner per avgang på Vestfoldbanen. Av årets 3 000 første reiser var 750 reiser med fem vogner. 25 pst. av alle avgangene hadde så dårlig tilbud at pendlere måtte stå fra Sandefjord eller Tønsberg til Oslo, en reise på halvannen time.

Det er krevende å være kunde på jernbanen. Det er hardt å være pendler og bruke 15 timer i uken på å reise med uvisshet om en finner et sete, eller om en må stå oppreist i en trang togvogn. Det er manglende respekt for passasjerene når det gis et så dårlig tilbud, men det er bra butikk for Vy, som får den samme billettinntekten

samtidig som de har betydelig lavere kostnader. Et minimumskrav bør være at Vy setter opp buss på de strekningene der de ikke klarer å levere nok vogner i rushtiden. Dette er et veldig godt eksempel på når tilbud er utsatt for konkurranse eller ikke. Hadde de vært utsatt for konkurranse, måtte de ha respektert passasjerene på en betydelig bedre måte enn dette.

I spørretimen i går sa statsråden at vi må bruke mer penger på å ta vare på eksisterende jernbaneinfrastruktur. Ja, vedlikehold koster, men her er det så store penger inne i bildet allerede at det er god grunn til å sette spørsmålstegn ved hvordan pengene blir disponert. Klarer Bane NOR å håndtere de store midlene på en effektiv måte? Bevilgningene økte fra 6,2 mrd. kr til 8,9 mrd. kr fra 2022 til 2023. Det er en voldsom vekst.

Har Bane NOR klart å gjøre om så mye penger til effektivt vedlikehold? I en fersk rapport konkluderer Riksrevisjonen med at driftsstabiliteten på den norske jernbanen ikke har blitt forbedret de siste årene, til tross for at Bane NOR har fått mye mer penger.

Riksrevisjonens konklusjon er at Bane NOR ikke har fått det til. Over der igjen er det en ansvarlig statsråd med klokkestro på at alt var bedre før, i stedet for å videreutvikle en jernbanereform som ikke var perfekt, men som var nødvendig.

Kari-Anne Jønnes (H) [12:42:42]: Tog er en helt fantastisk reisemåte. Når jeg hadde med meg ungene mine på lange togturer før, pleide jeg å fortelle at når en reiser med tog, så skjønner en ikke bare at en reiser langt, en skjønner også at det tar tid å reise. Det syntes jeg var kjempefint. Likevel er det ikke alltid like fint, for på min jernbane, Gjøvikbanen, tar det akkurat dobbelt så lang tid som for dem som kjører like lang strekning med tog til Eidsvoll. Det er en bruk av tid som ikke er helt fornuftig.

Jeg vet godt at det er en kurvatur gjennom Nordmarka som det er vanskelig å gjøre noe med, men under Solberg-regjeringen ble det tatt flere grep som gjorde at Gjøvikbanen nå også er mer oppgradert. Det er veldig fint at vi har en felles satsing på jernbane, men Gjøvikbanen er også et veldig godt eksempel på at konkurranse virker. Jeg setter et stort spørsmålstegn ved hva statsråden og den sittende regjeringen tenker på når de reverserer konkurranse som vitterlig virker. Vi på Gjøvikbanen har i flere omganger skåret best på både kundetilfredshet og presise togavganger. Det er noe som har kommet etter hvert som det ble konkurranse og det ble målt på det på den strekningen.

En annen ting jeg er opptatt av med «min» jernbane – det er nemlig sånn at vi som kjører Gjøvikbanen, har et eierskap til den jernbanen, som jeg tror kommer av konkurranseutsettingen og det fantastiske arbeidet de an-

satte på den jernbanen gjør – er at det er den strekningen her til lands hvor det kjøres i hjel flest dyr, altså vilt, per kilometer. Det er ganske alvorlig, for det er en stor påkjenning for de ansatte, særlig for lokførerne, men også for de andre ansatte. Det er en belastning for passasjerene også. Hver gang det skjer – og det er ikke snakk om en eller to elger, det er flere titalls – er det en belastning for passasjerene, fordi det blir nok en forsinkelse. Selv om vi er veldig fornøyde med den jernbanestrekningen, er det ganske mye forsinkelser, og særlig har det vært det i det siste.

Det har vært et føringsprosjekt i et samarbeid mellom Bane NOR, Vy Gjøvikbanen, grunneiere og det lokale viltlaget, hvor det har vært veldig mye frivillig innsats, og med gode resultater. Nå velger Bane NOR å avvikle det. Det skjønner ikke jeg, for det bidrar til større belastning på de ansatte, mindre forutsigbar reisetid for de reisende og et stort tap av vilt. Når det er tilfredshet med noe, og når det er så stor frivillig innsats, er det vanskelig for meg å skjønne at en bare avviker et sånt prosjekt. Da lurer jeg på om statsråden kan vurdere å bruke Gjøvikbanen som et pilotprosjekt for sensortechnologi, for det er ikke tvil om at det er et gjennomførbart prosjekt på deler av den strekningen hvor det er størst tap.

Jeg synes fortsatt jernbanen er et fantastisk framkomstmiddel, men det er bare fantastisk når arbeidsfolk vet at de rekker jobben, og det har de ikke gjort her på Østlandet den siste tiden. De dagene jeg har tidlige møter på Stortinget, er jeg nødt til å kjøre bil, og jeg er nødt til å reise før køen gjennom Groruddalen, hvis ikke har jeg ikke kjangs til å rekke de møtene.

En annen ting er at dersom et klimavennlig og trygt reisealternativ skal være et alternativ hver dag, må det også gå tog om kvelden. Når vi har sene møter her i Stortinget, må jeg også kjøre bil, for da har jeg ikke tog hjem.

Det er summen av mange ting som er en utfordring med jernbanetilbudet i dag. Det handler om sikkerhet og trygghet for dem som jobber der, det handler om reisetid og forutsigbarhet så vi rekker jobben, og så handler det om å ta i bruk ny og moderne teknologi, sånn at vi alle kan vite når vi kommer fram. Jeg håper statsråden tar på alvor at verken konkurransesituasjonen eller et par av de andre tingene han har satt i gang, har lyktes foreløpig.

Anne Kristine Linnestad (H) [12:47:52]: Den 6. februar 2024, altså knapt en måned etter jernbanetallen, som har vært nevnt her tidligere, sto denne overskriften i Østlandets Blad:

«Brannvesenet fant avvik i brannberedskapen – ber Bane NOR ta grep».

Den 21. november 2024, igjen i Østlandets Blad:

«To tog kjørte mot hverandre i Blixtunnelen».

Altså: Et tog som egentlig skulle kjøre via gamle Østfoldbanen, som er min bane, ble sendt inn i Blixtunnelen, ut fra Ski stasjon, samtidig som et tog som skulle frakte passasjerer fra Oslo S til Ski, ble sendt inn i det samme løpet i Blixtunnelen. På spørsmål fra Østlandets Blad svarte presseansvarlig i Bane NOR:

«Dette medførte at togene befant seg på samme spor, men i hver sin ende av Blixtunnelen. Avstanden mellom togene var mange kilometer, og dermed var det ikke på noe tidspunkt noen fare forbundet med hendelsen».

Jeg minner om at de togene skal gå ganske fort, så jeg synes det er ugreit. Da Østlandets Blad etterlyste mer informasjon om hvor lenge togene hadde kurs mot hverandre, hvordan feilen ble oppdaget, og om hvor ofte noe slikt skjer, ble ikke disse spørsmålene besvart.

Den 10. desember, altså for bare et par dager siden, ble brannalarmen utløst i trafikkstyringssentralen i Oslo, og det var full stans i togtrafikken.

Da spør jeg meg: Hvilke konkrete tiltak har statsråden iverksatt for at situasjoner som dette, som skaper ekstra utrygghet blant passasjerene, og som kommer på toppen av uforutsigbarheten med de forsinkelsene og innstillingene som har vært i togtrafikken gjennom 2024, ikke skal bli videreført også inn i 2025?

Jeg er også av dem som daglig burde bruke toget fra Langhus til Oslo S eller Nationaltheatret. For å være sikker på at jeg rekker et møte på Stortinget kl. 9, må jeg, som da skal kjøre en strekning som i dag skal ta 29 minutter, som bare tok 26 minutter i gamle dager, ta toget hjemmefra kl. 07.12. Hvorfor det? Det er fordi jeg er avhengig av at det toget som skal gå, kommer, og går sånn noenlunde i rute. Hvis ikke må jeg hjem igjen og hente bilen for å sette meg i den køen som jeg er svært lite glad i, mellom Oslo og Ski. Jeg er så heldig – og jeg vet jeg er privilegert, for jeg skal ikke avløse noen fordi jeg jobber turnus, jeg skal ikke levere og hente i en barnehage – at jeg har en mann som har kjørt meg til stasjonen, sånn at jeg kan kjøre ham hjem, for så å sette meg i køen for å rekke det møtet på Stortinget kl. 9.

Jeg er bare én. Jeg passerer flere stasjoner, jeg går altså på på første stopp etter Ski, og de togene er smekkefulle fra Kolbotn. Jeg vil ikke snakke om når det bare kommer ett togsett i forhold til to. Da er man i tillegg kjempeheldig hvis det står et lite oppslag, sånn at man ikke står i feil ende av Langhus stasjon og må løpe som en gal for å rekke det toget som da er helt i den andre enden. Det er merkelig hvor lange de meterne er når toget står og venter.

Liv Kari Eskeland (H) [12:51:48]: Tusen takk til alle som har delteke, for ein god debatt. Det set me stor pris på, og eg er sikker på at dei pendlarane som står der ute, òg set stor pris på at dette vert teke på alvor.

Representanten Erlend Larsen var innom at Riksrevisjonen har vore tydeleg på at det ikkje berre er pengar som skal til, men styring av dei pengane. Der har statsråden eit stort ansvar.

Mangel på samordning betyr ikkje at me treng monopol. Det har heller ikkje tidlegare vist seg å vera svaret.

Eg merka meg at statsråden sa at det nye signalsystemet ERTMS var litt forseinka. Eg vil påstå at det er ei relativt stort underdriving. Moglegvis kan statsråden kommentera det litt meir.

Representanten Blikra meinte at konkurranse ikkje verkar, men det har me faktisk bevis for. Representanten Kristin Ørmen Johnsen var innom både ein TØI-rapport og studiar frå Europakommisjonen som viser at konkurranse verkar. Det har me sett i mange tilfelle. Representantane Anne Kristine Linnestad og Kari-Anne Gjønnnes var begge innom at det har vorte betre for dei reisande når me har fått konkurranse på skinnene. Så med respekt å melda: Me har ikkje fått bevis for at direktetildeling, som denne regjeringa no er inne på, er det som skal gje eit betre tilbod til dei reisande.

Det er behov for å fortsetja arbeidet med å utvikla jernbanesektoren. Me er ueinige med Støre-regjeringa, som meiner at løysinga er gjenoppretting av store statlege monopolselskap. Me konstaterer at me rett og slett har forskjellig tilnærming til løysinga på dette.

For Høgre er det viktig å lytta til pendlarane og behova deira, som representanten Tage Pettersen var innom. Det handlar om informasjon, det handlar om rask respons, det handlar om at tog ikkje er i rute, og at alternative transportløysingar ikkje kjem raskt nok på plass. Dette må det verta ei endring på. Så er det dei meir langsiktige forpliktingane me må svara opp.

Eg trur nok at viljen er til stades. 2025 vil visa oss om evna til å setja i verk nokre av dei tiltaka statsråden har peika på, er på plass. Me er meir enn villige til å drøfta gode løysingar, men tida for store og tungrodd statlege selskap trur me er forbi. No må me møta framtida med meir moden teknologi og moden tenking. Foreløpig har me ikkje vorte rolegare, men kanskje kan statsråden koma med sine avslutningskommentarar og gjera oss rolegare.

Statsråd Jon-Ivar Nygård [12:55:13]: La meg begynne med å si at jeg har stor sympati med alle togpendlere, øvrige togbrukere og de som er vareeiere, som opplever utfordringer med forutsigbarhet når de skal transportere seg selv eller varene sine hver dag. Jeg har også sympati med Høyre-representanter som opplever det samme. Det virker selvfølgelig inn på hverdagslivet til folk, og det skal vi på ingen måte ta lett på. Samtidig må vi tørre å si at det er veldig mye som fungerer bra.

Det er veldig mye som gjøres på norsk jernbane i dag, som er bra. Det er en transportrevolusjon som pågår mens vi har denne debatten. Det bygges ut intercity på tre hold. Vi har prosjektet Follobanen, som riktignok hadde sine utfordringer, men som straks er ferdigstilt, slik at vi får full kapasitet å utnytte også av det infrastrukturprosjektet. Det betyr at når indre intercity er ferdigstilt, både på Vestfoldbanen, etter hvert på Østfoldbanen og også da på Hovedbanen og Dovrebanen, vil det være et langt bedre og mer stabilt togtilbud til pendlerne i hverdagen.

Det må brukes mer penger på drift og vedlikehold – det må brukes betydelig mer penger på drift og vedlikehold – og disse pengene må omsettes i konkret handling. Der er det selvfølgelig en utfordring med at det tar litt tid å bygge opp den kapasiteten for Bane NOR, men også for markedet, for entreprenørene, som skal ta imot alle disse oppdragene. Vi vet hva vi skal gjøre. Vi kommer til å gjøre det vi vet virker.

I tillegg til disse store tingene har vi fått en rapport på plass med 50 tiltak, og i den rapporten er det også en rekke mindre tiltak som vil kunne gi bedringer på kort sikt. Jeg vil heller ikke si at vi bare med de tiltakene får fantastiske resultater på kort sikt. Det ville vært å være litt for overmodig, men selvfølgelig har vi tro på at vi hele tiden skal lete etter forbedringspunkter og få bedre resultater for dem som bruker toget i hverdagen.

Jeg ser at det karikeres litt med at jeg sa at vi skal nå punktlighetsmålene. Det ville vært betydelig mer oppsiktsvekkende om statsråden sa at man ikke skulle nå punktlighetsmålene. Så gjorde vi ikke det, men vi skal selvfølgelig konsentrere alle kreftene framover på at vi skal nå punktlighetsmålene i årene som kommer, og det har vi lagt opp til i Nasjonal transportplan. Det står veldig tydelig der at med den store innsatsen vi skal bruke på drift, vedlikehold og fornyelse, vil vi redusere forsinkelser og innstillinger med 30 pst. i løpet av planperioden. Det hjelper ikke togpendlerne i morgen, men noen må jo begynne med denne jobben. Hvis vi ikke tar tak i det, kommer det nemlig ikke til å bli bedre. Jeg er ganske trygg på at den kursen vi har staket ut, vil ta oss på rett spor, for å bruke det begrepet.

Jeg tror at diskusjonen om organisasjon, strukturer og konkurranse er et feilspor når vi snakker om akkurat det vi gjør nå. Her handler det om å sette pengene i arbeid for å bedre driftsstabiliteten på jernbanen.

Presidenten [12:58:22]: Sak nr. 7 er dimed ferdigbehandla.

Sak nr. 8 [12:58:28]

Interpellasjon fra representanten Sigrid Zurbuchen Heiberg til justis- og beredskapsministeren:

«Det er tre år siden regjeringen først varslet om en samtykkelov, og to år siden Straffelovrådet la fram sitt forslag. Nå ligger saken hos Justis- og beredskapsdepartementet, og det begynner å bli kritisk å få en reell samtykkelov på plass, hvis det skal skje i denne stortingsperioden. For hver dag som går, risikerer en ny person å ikke få sin overgrepssak behandlet etter konseptet om at kun ja er ja.

Når kommer statsråden til å legge fram forslag til ny samtykkelov, og hvordan kan statsråden garantere at den nye voldtektsbestemmelsen faktisk blir samtykkebasert?»

Sigrid Zurbuchen Heiberg (MDG) [12:59:27]: Det er altså tre år siden regjeringa fyrst varsla om ein samtykkelov. To år har gått sidan Straffelovrådet la fram sitt forslag, men sidan har saka lege og støva ned hos Justisdepartementet. No byrjar det å verta kritisk å få ein reell samtykkelov på plass viss det skal skje i denne stortingsperioden. For kvar dag som går, risikerer me at ein ny person ikkje får si overgrepssak behandla etter prinsippet om at berre ja er ja.

Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress, forkorta NKVTS, har vist at éi av fem kvinner i Noreg har vore utsett for valdtekt minst éin gong i livet – éi av fem. Ein, to, tre, fire, fem – alle kjenner me nokon som har vorte utsett for valdtekt, eller me er sjølve ein som har vorte utsett for valdtekt. I tillegg har 3 pst. av menn i Noreg vore utsette for valdtekt. Ifølgje rapporten til NKVTS er det ingenting som tyder på at førekomsten av valdtekt har gått ned over tid. Yngre kvinner rapporterer ikkje om færre tilfelle av valdtekt før fylte 18 år samanlikna med eldre kvinner.

FNs menneskerettskomité har uttrykt bekymring for den høge førekomsten av valdtekt i Noreg og har bl.a. anbefalt at definisjonen av valdtekt vert endra. Det has-ter difor å få på plass ein reell samtykkelov i Noreg, og når eg seier «reell samtykkelov», meiner eg reell. Eg vert bekymra av det som ligg i bordet frå Straffelovrådet, og eg vert bekymra av at justisministeren ikkje kan vera tydelegare på at det vert ein lov etter prinsippet om at berre ja er ja.

Etter dagens straffelov er valdtekt definert som det å skaffa seg seksuell omgang «ved vold eller truende atferd», eller ved å ha seksuell omgang med nokon som er «bevisstløs eller av andre grunner ute av stand til å motsette seg handlingen». Dersom overgripar ikkje har brukt vald eller truande atferd for å oppnå den seksuelle omgangen, og overgripar heller ikkje har utnytta at den utsette var i ein svekt tilstand, eller at overgripar sjølv

var i eit overmaktsforhold, vil det ikkje omfattast av valdtektsbestemminga, sjølv om det ikkje var frivillig samtykkande sex. Lagmannsretten har f.eks. uttalt om valdtektsbestemminga: «Det er ikke tilstrekkelig for domfellelse etter bestemmelsen at fornærmede ikke har samtykket, vridde seg unna, eller sa stopp.»

Dette held ikkje. All sex skal vera frivillig. Å bestemme over sin eigen kropp og seksualitet er ein menneskerett, og det vert ikkje gjenspegla i dagens straffelov. Noregs definisjon av valdtekt harmonerer i tillegg dårleg med Europarådets Istanbul-konvensjon, som Noreg har signert og forpliktet seg til. Etter konvensjonen skal straffeloven definera seksuelle overgrep, inkludert valdtekt, gjennom mangel på samtykke. Det bør òg følgja av Noreg sin straffelov. No fryktar eg at prosessen for ein ny samtykkelov vert trenert, og at forslaget kjem for seint til at det vert ei skikkeleg realitetsbehandling.

Det er difor eg no vil spørja justis- og beredskapsministeren: Når kjem statsråden til å leggja fram ein reell samtykkelov som er i samsvar med Noregs menneskerettslege forpliktingar og anbefalingar frå GREVIO, Europarådets ekspertkomité for Istanbul-konvensjonen? Korleis kan statsråden garantera at den nye valdtektsbestemminga faktisk legg mangel på eit fritt gjeve samtykke til grunn?

Svein Harberg hadde her overtatt presidentplassen.

Statsråd Emilie Mehl [13:03:20]: Representanten Heiberg forutsetter i sin interpellasjon at den som utsettes for ufrivillig seksuell omgang, risikerer ikke å få sin overgrepssak behandlet etter konseptet om at kun ja er ja. Det er ikke riktig. Straffeloven § 297, om seksuell handling uten samtykke, er basert på «bare ja betyr ja»-modellen. Den som har seksuell omgang med noen som ikke har samtykket til det, skal, dersom det ikke foreligger kvalifiserende omstendigheter, straffes for overtredelse av straffeloven § 297. Spørsmålet er altså ikke om seksuell omgang uten samtykke bør være straffbart, men hvordan og på hvilken måte straffeloven bør ramme denne handlingen.

Det er viktig for meg og regjeringen at straffeloven formidler på en klar og tydelig måte at ingen er seksuelt tilgjengelige før de gir uttrykk for at de ønsker sex. Derfor ønsker vi å gjøre endringer, og vi vil legge fram en samtykkelov. Hvordan dette skal gjøres på en mest mulig treffsikker måte, kommer regjeringen tilbake til Stortinget med en egen proposisjon om.

Straffelovrådet leverte i desember for to år siden sin utredning om strafferettslig vern av den seksuelle selvbestemmelsesretten. I utredningen gikk rådet gjennom hele straffelovens kapittel om seksuallovbrudd, og de foreslo en rekke endringer, ikke bare i bestemmelsene

som gjelder voldtekt, men også i flere av de andre bestemmelsene. Det er et selvstendig poeng for Senterpartiet og Arbeiderpartiet i regjering at vi også ser om vi må fange opp andre hull, eller svakheter, i bestemmelsene om seksuallovbrudd, og ikke bare voldtektsbestemmelsen. Dette er dermed også et stort arbeid innenfor et komplekst rettsområde.

Da Straffelovrådets utredning ble sendt på høring i fjor, mottok Justis- og beredskapsdepartementet over 500 høringsuttalelser. Dette er også innspill som er veldig viktige for arbeidet med proposisjonen.

Regjeringens klare målsetting er å legge fram et lovforslag tidnok til at det kan behandles av Stortinget i den stortingsperioden vi nå er inne i. Etter min vurdering er det viktig å gjøre et grundig forarbeid før man foreslår endringer i straffeloven. Det gjelder ikke minst i bestemmelsene om seksuallovbrudd, som bygger på veldig krevende avveininger mellom flere kryssende hensyn. Et godt forarbeid er også nødvendig for å kunne lage treffsikre bestemmelser som hjelper dem som trenger det, og som ikke får utilsiktede konsekvenser,

Som nevnt innledningsvis er det å ha seksuell omgang med noen som ikke har samtykket til det, straffbart også i dag. I mange tilfeller rammes slike handlinger av bestemmelsene i straffeloven om voldtekt. Bestemmelsene dekker en rekke tilfeller av seksuell omgang under betingelser som utelukker reell frivillighet, enten det skyldes at gjerningspersonen benytter vold eller truende atferd, eller at fornærmede sover eller av andre grunner er ute av stand til å motsette seg handlingen.

Det er også viktig å påpeke at ikke bare forsettlig, men også grovt uaktsom voldtekt er straffbart i Norge. Voldtektsbestemmelsene suppleres også av andre bestemmelser. Straffeloven § 295 rammer en del tilfeller hvor noen misbruker et overmaktsforhold til å skaffe seg seksuell omgang. Når verken bestemmelsene om voldtekt eller misbruk av overmaktsforhold er anvendelige, rammes seksuell omgang uten samtykke som nevnt av straffeloven § 297, om seksuell handling uten samtykke. Dette har også lenge vært lagt til grunn i juridisk teori, og ble i 2022 bekreftet av Høyesterett.

Jeg mener at dagens regulering, på tross av dette, har noen mangler, og for Senterpartiet og Arbeiderpartiet i regjering er det viktig å innføre en samtykkelov. Jeg vil spesielt trekke fram to årsaker til at vi trenger en samtykkelov. For det første går det ikke i dag tydelig nok fram av straffelovens ordlyd at seksuell omgang med noen som ikke vil det, er forbudt og straffbart. For det andre er det også problematisk at noen tilfeller av ufrivillig seksuell omgang bare rammes av bestemmelsen i § 297 om seksuell handling. Denne bestemmelsen er utformet med tanke på de mindre inngripende seksuelle handlingene, som kyssing eller beføling, og det gjen-

speiles også i strafferammen, som er bot eller fengsel i inntil ett år. Etter regjeringens syn er denne strafferammen for lav til å reflektere alvoret ved å utsette noen for ufrivillig seksuell omgang.

Sigrd Zurbuchen Heiberg (MDG) [13:08:31]: Takkl til statsråden for svaret. Statsråden har seinast i oktober i år, i TV 2, vore ute og sådd tvil om det vert ein straffelov med utgangspunkt i prinsippet om at berre ja er ja. Det har bekymra fleire, bl.a. meg.

Justisdepartementet har tidlegare uttrykt bekymring for at innføringa av ei samtykkebasert valdtektsbestemming vil kunna medføra auka fokus på korleis offeret har opptredd, og at det vil kunna svekkja vernet mot valdtekt eller gjera prosessen meir belastande for fornærma. Det er ei legitim bekymring, men òg i eit nytt straffebod basert på ein «nei er nei»-modell vert søkjelyset retta på om den valdtektsutsette har uttrykt motvilje mot den seksuelle omgangen.

Straffelovrådet gjev inntrykk av at modellane «berre ja betyr ja» og «nei betyr nei» ikkje er så ulike, men premissane desse to modellane byggjer på, er faktisk vidt forskjellige. Det er rett og slett misvisande å antyda at det ikkje har store praktiske konsekvensar å leggja den eine eller den andre modellen til grunn, f.eks. i saker der offeret ikkje uttrykkjer motstand på grunn av passivitet, at hen frys til, at det er ei personforveksling, eller at den seksuelle omgangen skjer i ruspåverka tilstand. Om den eine eller andre modellen vert lagd til grunn, kan gje eit vesentleg forskjellig utgangspunkt for den vidare strafferechtslege forfølginga.

Ein samtykkelov vil òg kunna føra til ei omfattande haldningsendring i samfunnet. Ifølgje Ipsos' haldningsundersøking frå 2013 meinte kvar fjerde person i Noreg at ei kvinne er heilt eller delvis ansvarleg for å ha vorte valdteke viss ho frivillig har vorte med ein mann på nachspiel. Det er ganske skremmande. Ein lov som seier at sex utan samtykke er valdtekt, sender eit tydeleg signal om kvar ansvaret ligg, og det treng me i det norske samfunnet i dag. Dette kan føra til færre valdtekter, men òg til at fleire tør å seia frå for det å ha sex med ein person som ikkje har gjeve samtykke, er valdtekt.

Statsråd Emilie Mehl [13:10:55]: Som jeg sa i mitt forrige innlegg, er det veldig viktig at vi klarer å treffe godt med en ny samtykkebestemmelse, og det illustrerer egentlig interpellantens siste innlegg. Det er viktig at vi ikke utformer en bestemmelse som gjør at vi f.eks., flytter fokuset mer over til hvordan offeret har oppført seg, eller at det får andre utilsiktede konsekvenser.

Parallelt må vi jobbe med å forebygge og stoppe valdtekter i bredt i samfunnet. Dette er en kjempeutfordring. Interpellanten gjenga i sitt første innlegg statistikk over hvor mange som har blitt utsatt for valdtekt.

Når en av fem kvinner sier at de har opplevd det minst én gang i løpet av livet, er det en erkjennelse av at samfunnet ikke har klart å levere på dette området.

Det er også noen forhold som vil ligge der uavhengig av hvordan en samtykkebestemmelse utformes – rundt beviskravet, rundt bevissituasjonen, rundt holdninger – som vi må jobbe imot på andre måter, f.eks. med bedre seksualundervisning i skolen, bedre oppfølging av ofre og mange andre ting. Voldtektsutvalget ga oss viktig innsikt om det.

Når det gjelder innretningen av den nye samtykkebestemmelsen, vil vi som sagt komme tilbake til det i en egen proposisjon. Vi har sett flere andre land innføre samtykkebestemmelser. De er til dels ulikt utformet, og vi må lage vår egen samtykkebestemmelse som treffer godt her.

Ragnhild Male Hartviksen (A) [13:12:52]: Først vil jeg få takke representanten Heiberg for å stille interpellasjonen og på den måten løfte denne viktige saken, nemlig samtykke_loven, for i likhet med Heiberg er jeg – og Arbeiderpartiet og Senterpartiet – og svært mange unge der ute spent på å få denne loven på plass.

Hvorfor er det så viktig? Jo, det er viktig å få på plass et lovverk som ivaretar de unge som utsettes for overgrep, men også de unge som kan komme i situasjoner der de forårsaker overgrep. For å klare det må vi få en normgivende og pedagogisk holdbar lov. Vi må få en lov som er enkel å forstå for barn og unge, en lov som forklarer noe som kan være så vakkert, på en måte som gjør at de unge kan forstå både hva som er innenfor, på hvilken måte det er det, og ikke minst hvordan man kan lese og forstå signalene fra andre – og på den måten tolke og forstå om den andre faktisk har lyst eller ikke. Det er så enkelt og så vanskelig.

Pedagogikken er enkel her. De unge må f.eks. lære at hvis noen snur seg vekk, blir stive eller gråter, så har man ikke lyst. Man må lære at lyst vises via blikkontakt, smil, deltagelse eller andre positive tegn, og at dette er begges ansvar – i forkant, underveis og etterpå. Hvis det i etterkant oppstår en konflikt, må forklaringsplikten ligge her. Hva gjorde den andre for at man trodde at den andre hadde lyst? I tillegg må vi lære de unge hva frysreflekser er.

Det er nemlig én ting vi må unngå i nytt lovverk, og det er å legge hovedvekten av forklaringsplikten på den som opplever seg utsatt for overgrep. En av grunnene for dette er nettopp et prinsipp som heter frysreflekser. Her opererer forskerne med litt ulike tall, men jeg føler meg trygg på å kunne si at så mange som 70 pst. kan oppleve det å gå i frys i situasjoner der man opplever å bli angrepet. Dette er en reaksjon de unge må lære og vite noe om. Det vil beskytte begge parter om man har kunnskap

om dette, og ikke minst vil det lære begge parter å sikre både trygghet og forståelse, samt hvorfor disse perspektivene er viktig å ta høyde for når man skal være sammen med andre.

Blekkspruter kan gå i frys, og det er ikke viljestyrt. Da skyter de blekk. Mennesker går i frys, og det er heller ikke viljestyrt. Gjennom historien har det vært en menneskelig refleks for overlevelse. Dette må det nye lovverket ta høyde for. Vi kan ikke kreve at noen som opplever seg utsatt for overgrep, har forklaringsplikt med tanke på hva de gjorde for å signalisere og stoppe overgrepet, når refleksen i all hovedsak er å gå i frys. Man kan ikke legge en forklaringsplikt på noen når det de skal forklare seg om, er i strid med overlevelsesrefleksen vår.

Dette er grunnleggende. I Danmark utformet de lovverket på en slik måte at man ivaretok dette, og i dag sier jusstudentene: Dette er jo selvfølgeligheter. Har det ikke alltid vært slik? For meg og Arbeiderpartiet er det en selvfølge, og jeg er glad for at vi i Hurdalsplattformen har følgende formulering og enighet om ny samtykkelov:

«Greie ut korleis det kan innførast ei endring i straffelova slik at ordlyden speglar at seksuell omgang utan samtykke er forbydd og definert som valdtekt, og leggje fram forslag om det.»

En slik straffebestemmelse må ta inn over seg at svært mange går inn i denne typen frysreaksjoner og dermed ikke kan gjøre motstand.

Lovendringer vil ikke fjerne all tvil, bevisproblemer eller gråsoner i voldtektssaker. Derfor må vi i tillegg til å lage en lov som virker forebyggende og pedagogisk, også øke kompetansen hos politiet og påtalemyndigheten, sørge for bedre bevissikring, sikre bedre tilgang til overgrepsmottak og ikke minst ha gode tilbud i alle deler av landet. Samlet opplever jeg at regjeringen tilrettelegger for dette. Vanskelige utfordringer må møtes med riktig lovverk og ikke minst med en bred tiltaksvifte og bred kompetanse.

Som medlem i et regjeringsparti har jeg god tro på at regjeringen vil legge fram en god og pedagogisk riktig samtykkelov, og i likhet med representanten Heiberg ser jeg fram til dette og vil bidra så godt jeg kan.

Tobias Drevland Lund (R) [13:17:21]: Først av alt vil jeg takke interpellanten og Miljøpartiet De Grønne for å løfte en veldig viktig sak.

Norges straffelov regner ikke sex uten frivillig samtykke som voldtekt. Voldtekt er definert som det å skaffe seg seksuell omgang ved vold eller truende atferd eller ved å ha seksuell omgang med en person som er bevisstløs eller av andre grunner ute av stand til å motsette seg handlingen. Dersom overgriper ikke har brukt vold eller truende atferd for å oppnå den seksuelle omgangen, og

ikke har utnyttet et skjevt maktforhold eller at offeret var i en svekket tilstand, vil denne omgangen falle utenfor voldtektsbestemmelsen. Det er dessverre realiteten i dag.

Voldtekt er et stort samfunnsproblem. En av fem kvinner oppgir å ha vært utsatt for voldtekt minst én gang i løpet av livet. Som Amnesty International skriver:

«Altfor ofte blir man møtt med fordommer og myter knyttet til voldtekten. Veldig få voldtektsaker blir anmeldt, behandlingstiden er for lang, og nesten ingen saker fører til domfellelse. Dette viser en tilnærmet straffefrihet for voldtekt i Norge.»

Det er utrolig alvorlig, og mange av voldtektsofrene dette gjelder – i all hovedsak kvinner – får livet sitt ødelagt som et resultat av dette. Sånn kan vi ikke ha det i Norge. Vi må derfor ha nok politiresurser på saker som handler om vold i nære relasjoner og voldtekt, samt styrke eksisterende tiltak og innsats over hele landet. Vi må sikre god opplæring – som også statsråden var inne på – om grensesetting, kjønnsroller, seksuell trakassering og voldtekt, både i fellesskolen vår og i utdanning av yrkesgrupper som f.eks. lærere, politi og barne- og ungdomsarbeidere. Den tiden er forbi da seksualundervisningen først og fremst handlet om å tre en kondom på en banan. Jeg er sikker på at vi har kommet langt forbi den tiden allerede, men det er viktig at vi hele tiden forsterker hva seksualundervisningens innhold skal være, og at det handler mye om bl.a. grensesetting.

Vi trenger en samtykkelov, for lovverket må endres slik at flere voldtektsmenn og de som har utsatt folk for voldtekt, blir dømt, og også for å styrke kvinners rettsikkerhet. Jeg er derfor helt enig med statsråden når hun sier at strafferammen må skjerpes på dette området. Rødt mener at all seksuell kontakt skal være frivillig, og at definisjonen av voldtekt må skjerpes i loven, slik at seksuell omgang forutsetter oppriktig og informert samtykke. En slik samtykkelov er det vi ønsker oss, basert på at kun ja er ja.

Arbeidet med å få på plass en reell samtykkelov, der voldtektsbestemmelsen faktisk blir samtykkebasert, haster. Jeg har tidligere registrert at statsråden har varslet at forslaget om ny samtykkelov kommer i denne stortingsperioden. Jeg er derfor veldig glad for å høre at man nå får signaler om at den også skal behandles i denne stortingsperioden. Det er bra. Vi må gjøre mer for å stanse voldtektene, vi må gjøre mer for å få flere dømt for voldtekt, og da trenger vi en ny samtykkelov.

Kamzy Gunaratnam (A) [13:20:58]: For tre år siden ble det varslet at Norge skulle få en samtykkelov, en lov som endelig kunne bringe oss i tråd med våre menneskerettslige forpliktelser under Istanbul-konvensjonen

og sikre en voldtektsbestemmelse basert på prinsippet om personlig integritet og seksuell selvbestemmelse.

Det folkelige engasjementet rundt dette temaet er enormt. Over hele landet har mennesker samlet seg i demonstrasjoner for å kreve handling. De har ropt etter en lov som tydelig sier at det er kun ja som er ja. Dette viser at mange allerede har forstått hva som står på spill, og det legger et ytterligere press på oss som sitter her i denne salen.

Voldtekt er et av vårt samfunns mest alvorlige problemer. Én av fem kvinner i Norge har opplevd voldtekt i løpet av livet. Dette er ikke bare tall, det er mennesker med liv som endres for alltid. Det juridiske verktøyet som skulle gi dem rettferdighet, svikter.

Straffelovrådets forslag til ny voldtektsbestemmelse, som krever motvillige ord eller motvillig handling, står i fare for å videreføre denne urettferdigheten. Det overser en grusom realitet: Mange ofre for voldtekt forholder seg passive, ofte på grunn av frykt for vold eller som en respons på tonisk immobilitet – en tilstand der kroppen fryser til i møte med overgrep. Forskning fra Karolinska universitetssykehus i Sverige viser at hele 70 pst. av voldtekts ofre opplever nettopp dette.

Vi må innføre en samtykkelov der prinsippet om at kun ja er ja, ligger til grunn. Dette er ikke bare en normativ nødvendighet – det er også en praktisk løsning. Erfaringene fra Sverige viser at antallet voldtektstiltaler økte med 80 pst. etter innføringen av en samtykkelov, og domfellelsene steg med 75 pst. Det viser at loven har en konkret effekt og hjelper flere ofre med å oppnå rettferdighet.

Tiden for å handle er nå. For hver dag vi venter, risikerer vi at enda en person mister muligheten til rettferdighet.

Demonstrantene har rett: Norge kan og må gjøre det bedre, og jeg har troen på at vår justisminister leverer på dette.

Sigrid Zurbuchen Heiberg (MDG) [13:23:47]: Eg vil takke for ein god debatt, men eg merkar meg at statsråden framleis ikkje har svart på når lovforslaget skal leggjast fram for Stortinget. Som mange har vore inne på, har heile ei av fem kvinner vorte utsette for valdtekt. Sjølv om det er så mange som vert utsette for valdtekt i Noreg, er det svært få overgripingar som vert tiltalte og dømde. Ifølgje Riksadvokaten legg politiet bort meir enn åtte av ti valdtektsmeldingar, mens kvar tredje valdtekts sak endar med frifinning i retten. Samtidig veit me at veldig mange valdtekter aldri vert melde i det heile teke. Det hastar å gjera noko med dette samfunnsproblemet, og eg håpar verkeleg at statsråden no vil setja fart i dette. No er det fleirtal på Stortinget for ein samtykkelov – la oss få den loven på plass.

Sverige innførte samtykkelov i 2018. Ei evaluering av loven i 2020 viser at han har resultert i at fleire vart tiltalte og dømde for valdtekt. Ein samtykkelov vil altså føra til at fleire valdtektsmeldingar kan etterforskast, og – om bevisa held – enda med ei rettferdig behandling i domstolane.

Juristforbundet skriv i resolusjonen sin frå deira landsmøte i år at forslaget frå Straffelovrådet «går ikkje langt nok i å beskytte de som forholder seg passive i frykt, traumer eller andre handlingslammende situasjoner». Juristforbundet meiner at det alternative «ja er ja»-forslaget, der samtykke må gjevast aktivt, er ei betre løysing. Då vil ansvaret for å innhenta samtykke leggjast på initiativtakaren og ikkje på offeret.

Denne debatten har vist at det hastar å få på plass ein reell samtykkelov. For kvar dag som går, risikerer ein ny person ikkje å få si overgrepssak behandla etter prinsippet om at berre ja er ja. Sånn skal det ikkje vera. Me treng ei lovendring i Noreg, og me treng ei haldningsendring. Avslutningsvis vil eg takka alle organisasjonar og enkeltpersonar som pusher på i denne saka, og eg vil takka representantane for ein god debatt og ønskja statsråden lykke til med å leggja fram eit lovforslag på nyåret.

Statsråd Emilie Mehl [13:26:12]: Jeg vil takke for en god debatt om et viktig tema som engasjerer veldig mange. Jeg vil også takke generelt for det store engasjementet som har vært over lang tid for å få en ny samtykkelov. Det har vært demonstrasjoner, det har vært kampanjer på nett, det har vært møter. I oktober fikk jeg over 80 000 signaturer fra Amnesty, som krevde at man gjorde endringer i straffeloven for å fastslå at seksuell omgang uten samtykke eller frivillig deltakelse er voldtekt. Det er bra at så mange gir uttrykk for at dette må på plass, og jeg håper og tror at det også i seg selv kan være med på å rette oppmerksomhet mot det, virke forebyggende og bevisstgjøre flere.

Hvis vi som samfunn skal lykkes i å forebygge og stoppe disse voldtektene, er det, som flere har vært inne på, viktig at vi endrer straffeloven, men vi kan altså ikke stoppe med det. Vi trenger holdningsendringer. Vi trenger forebygging fra tidlig alder, at man snakker med barn og unge om grensesetting og hva som er greit og ikke. Dette er i det hele tatt en veldig stor jobb. I regjeringen satte vi ned voldtektsutvalget, og vi fikk en utredning fra dem 8. mars, som blir viktig å følge opp videre for å styrke hele dette feltet.

Jeg har svart på når vi vil legge fram en samtykkelov. Det vil vi gjøre i denne perioden, og sånn at den kan behandles i denne perioden. Mer spesifikt vil det bety før påske, eller den datoen Stortinget setter som siste frist for å få sakene behandlet.

Jeg vil også si, som jeg var inne på i et tidligere innlegg, at det er store variasjoner i hvordan andre land har løst disse utfordringene. Sverige innførte en samtykke-lov i 2018, og det er bra at det har ført til en stor økning i anmeldelser, men det er også viktig å ha med seg at Sverige også kriminaliserte grov uaktsom voldtekt i 2018. De hadde ikke kriminalisert det før da, mens i Norge har grov uaktsom voldtekt vært en del av straffeloven i lang tid. Man kan ikke se direkte til andre land, men vi har en stor og grundig utredning fra Straffelovrådet å lene oss på, vi har fått mange høringsinnspill, og vi har også et tydelig folkekrav om at samtykke- og voldtektloven må komme.

Presidenten [13:28:49]: Sak nr. 8 er dermed ferdigbehandlet.

Sak nr. 9 [13:28:53]

Interpellasjon fra representanten Tage Pettersen til barne- og familieministeren:

«Flere har skrevet om barn som blir utsatt for seksuelle overgrep av ansatte på barnevernsinstitusjoner. Statsforvalterne har uttalt at det er både vanskelig og tidkrevende å få en fullstendig oversikt over varsler. Bufetat opplyser at det kan være store mørketall. Dette temaet ble ikke behandlet av Barnevernsinstitusjonsutvalget.

Hva har regjeringen gjort, og hvilke nye tiltak vil regjeringen raskt innføre for å sikre at ingen barn og unge i barnevernets omsorg blir utsatt for seksuelle overgrep fra ansatte?»

Tage Pettersen (H) [13:29:46]: For noen barn er hjemmet et farlig sted hvor de møter vold og omsorgssvikt. Barnets beste skal alltid settes først, og barnevernet er til for å hjelpe disse barna, men slik er det ikke i enkelte tilfeller. At ansatte som jobber på barnevernsinstitusjoner, kan begå overgrep mot ungdom i et sånt omfang som vi har lest om i NRK og VG den siste tiden, er helt forferdelig og noe som berører oss alle. Når man som ungdom plasseres på en institusjon, er makten tatt fra en, og man sitter der, ofte mot ens egen vilje, langt unna venner og familie. Hvis barnevernet skal lykkes i omsorgsarbeidet med sårbare ungdommer, er de 100 pst. avhengig av tillit. Når makten da blir misbrukt av noen som er satt til å passe på en, er det den største form for svik jeg kan tenke meg. Det blir på mange måter et dobbelt overgrep.

Det siste året har vi lest altfor mange saker om seksuelle overgrep nettopp på barnevernsinstitusjoner. Den 8. november i år kunne vi lese i Stavanger Aftenblad om en nattevakt i 20-årene som ble dømt for seksuelle overgrep mot en gutt i tenårene på en barnevernsinstitusjon. Guttens sårbarhet og særlige omsorgsbehov var tydelig for nattevakten, mente retten. Den

16. november kunne vi lese i Nettavisen at en kvinnelig ansatt i barnevernet hadde sex med en 16 år gammel gutt. Kvinnen fikk en lengre fengselsstraff. Retten skriver:

«Det er tale om et alvorlig lovbrudd og om en fornærmet som var svært sårbar på gjerningstidspunktet. Han var mindreårig og plassert under det offentlige omsorg i institusjonen hvor siktede arbeidet, og hvor hun hadde ansvaret for og utøvet omsorg overfor ham.»

Den 30. november skrev VG saken om Madelen. Madelen skal ha blitt utsatt for overgrep av en svensk vikar på institusjonen Fossumkollektivet. Etter hvert tok Madelen livet sitt. Denne vikaren er i dag tiltalt for overgrep, voldtektsforsøk eller seksuelt krenkende handlinger mot fem jenter i alderen 14–16 år. Den 2. desember skrev NRK om datteren til «Erik». En tidligere ansatt på barnevernsinstitusjon hun bor på, den nevnte vikaren, er tiltalt for å ha prøvd å voldta henne på en biltur.

Statsforvalterne har mottatt til sammen 33 mulige varsler om seksuelle overgrep begått av ansatte de siste fem årene, og 21 av disse er politianmeldt. Samtidig kan Barne- og familiedirektoratet bare tallfeste 18 stykker, og Bufdir manglet også tall for 2019. Divisjonsdirektøren i Bufdir sier:

«Vi vet at når det gjelder mistanke eller overgrep mot ungdom, så er det ofte mørketall.»

Det er altså minst 33 mulige overgrep.

For dem som har kommet inn på statistikken, er det allerede for sent. Sviket har skjedd. En slik hendelse er én for mye. Et overgrep mot barn på barnevernsinstitusjon er noe av det mest alvorlige jeg kan tenke meg. Det mangler kunnskap og dokumentasjon omkring dette tabubelagte temaet – kanskje nettopp fordi det er tabubelagt. Barnevernsbarna har ingen varslingskanal de har tillit til, der de kan varsle anonymt. Det mangler et regelverk for hvor lenge ansatte kan være alene med barnevernsbarna, og det er behov for en relevant hjemmel for å kunne hente inn politiattest fra utlandet, for å nevne noen eksempler.

I arbeidet med dokumentarprosjektet Instukids fortalte en av jentene dette til NRK:

På den første «instuen» ble jeg misbrukt seksuelt av en av de ansatte i flere måneder. Siden han til slutt voldtok meg, sa jeg fra til de andre ansatte, som anmeldte ham, men det ble henlagt.

Vi som jobber med barnevernet politisk, kan ikke akseptere dette. Dette er en alvorlig problemstilling som angår alle kategorier av barnevernsinstitusjoner, uavhengig av om de er offentlige, ideelle eller kommersielle, og problemstillingen gjelder over hele landet. Ja, vi har på veldig mange områder et godt barnevern i Norge. Det gjøres hver dag viktig arbeid av det norske barnevernet

for å ta vare på barn som trenger det. FriFagbevegelse skrev nylig:

«Avsløringer om overgrep på barnevernsinstitusjoner ryster de ansatte.»

Det tror jeg på, for det er selvfølgelig stort sett skikkelige folk som jobber i barnevernet.

Vi kan ikke risikere at barn ikke får den tryggheten de har rett til, bare fordi de bor på en barnevernsinstitusjon – eller særlig ikke fordi de bor på en barnevernsinstitusjon. Det er bakgrunnen for denne interpellasjonen. Jeg ser fram til statsrådens svar.

Statsråd Kjersti Toppe [13:34:37]: Eg vil starta med å seia at overgrep mot barn er alvorleg kriminalitet som kan rammast av fleire føresegnar i straffelova. Noreg er gjennom internasjonale menneskerettskonvensjonar forplikta til å førebyggja og kjempa mot sånn kriminalitet.

Vald og overgrep mot barn er eit stort samfunns- og folkehelseproblem. Barn har krav på beskyttelse og omsorg, og barn er heilt avhengige av trygge omsorgspersonar, anten det er i heimane eller når dei er i tiltak under barnevernet. Sakene om overgrep frå tilsette på barnevernsinstitusjon viser at sjølv om det skjer mykje godt arbeid på institusjon, så har vi ikkje klart å gi alle barn den beskyttelsen dei treng og har krav på, og det er svært, svært alvorleg. Vi er nok alle sterkt opprørte over historiene som har kome fram i media.

Interpellanten spør kva regjeringa har gjort. Det er jo ikkje slik at det ikkje er tiltak i tenestene i dag for at institusjonar skal vera trygge for barn. Alle institusjonar skal vera godkjende av direktoratet. Institusjonane skal følgja krav til forsvarlegheit. Det er krav om politiattest for tilsette, og dette kravet utvida regjeringa i 2022 til òg å gjelda eigarar som hadde direkte kontakt med barn. Fornya vandelskontroll kan ein òg be om dersom det kjem fram nye opplysningar. Institusjonane skal ha reglar for å hindra grenseoverskridande åtferd, og internkontroll for å sikra at reglane vert følgde opp, og tilsette skal kjenna til desse rutinane og eiga meldeplikt.

Eg har òg bedt Helsetilsynet om å laga årlege meldingar om tilsyn med barnevernet no, for å auka kunnskapen om avvik og forbettringsområde. Frå nyttår vil det verta oppretta ei heilt ny undersøkingsordning for saker som gjeld vald, overgrep eller grov omsorgssvikt mot barn, og målet er å avdekkja systemsvikt og førebyggja at liknande hendingar skjer igjen.

Vi må vera ærlege på at det systematiske arbeidet for å førebyggja overgrep i institusjon må verta betre. Eg har no gitt direktoratet og Helsetilsynet i oppdrag å ta ein gjennomgang av eksisterande tiltak og ei vurdering av nye. Direktoratet skal gjera ei kartlegging av omfanget av tilfelle der barn vert utsette for overgrep eller grenseo-

verskridande åtferd frå tilsette mens barna bur på institusjon. Direktoratet skal òg gjennomgå praksis og system for avviksrapportering og oppfølging av varsel, med tanke på læring og forbetring. Det skal òg gjennomgå krav og rutinar på barnevernsinstitusjonar i dag, og koma med forslag til eventuelle nye tiltak eller forsterkingar av eksisterande.

Barn må få medverka i vurderinga og utviklinga av tiltak, og eg kan informera Stortinget om at eg i dag har sendt ut invitasjon til eit dialogmøte i departementet tidleg i januar med barn og unge med erfaring frå institusjon, med dette som tema.

Direktoratet skal gå gjennom krav som skal stillast til institusjonane når det gjeld tilsetjing og oppfølging av personalet. Det skal òg gå gjennom regelverket for politiattestar, spesielt for utanlandske borgarar som ikkje har budd i Noreg. Det er viktig at barn og unge veit kvar dei kan melda frå eller be om hjelp. Barn skal i dag kunna varsle til både institusjon og statsforvaltar eller ringja alarmtelefon 116 111, som er døgnopen, men dette må barn og unge vera trygge på.

Direktoratet skal vidare gå gjennom rutinar for å sikra at alle barn får ei god forståing av kva som ikkje er akseptabel åtferd eller akseptable handlingar frå vaksne som arbeider på institusjon. Direktoratet skal òg gå gjennom kontraktar, rapportering og styring av private aktørar med tanke på dette temaet. Omfattande vikarbruk og åleinetid er òg risikoområde der tiltak skal vurderast. Her har eg også bedt direktoratet om å gå gjennom kunnskapsrapporten i Sverige og tiltaka der.

Til slutt vil eg understreka at det i arbeidet no handlar om ei bevisstgjerig og det å laga ein kultur der ein snakkar om overgrep og grenseoverskridande åtferd på institusjon. Barnevernet er ei teneste som kan tiltrekkja seg ein del vaksne med uedle hensikter som aldri skulle fått anledning til å arbeida med barn, og det er vårt ansvar å ha system som kan hindra at det skjer. Eg vil takka interpellanten, som reiser debatt om denne saka på Stortinget.

Tage Pettersen (H) [13:39:52]: La meg takke statsråden for svaret. På mange måter startet vi denne runden av debatten allerede hos Dagsnytt 18 på tirsdag, da hun rett i forkant lanserte en pressemelding med tiltak hun ville iverksette, og det er bra – for å være tydelig på det. Målet for oss alle er jo en positiv endring for de barna og ungdommene vi her snakker om.

På fredag presenterte regjeringen en stortingsmelding om seksuell trakassering. Meldingen uttrykker bekymring for trakassering av ansatte i barnevernet, men nevner ingenting om barnevernsbarna. Dette burde også vært et perspektiv, særlig siden bestillingen var å foreslå tiltak som kan forebygge seksuell trakassering i

samfunnet i bredt. Nå må vi sikre at dette er et tema som løftes inn gjennom behandlingen av stortingsmeldingen vi skal ha her på Stortinget, men igjen taper vi selvfølgelig litt verdifull tid. For å lykkes med å løfte kvaliteten på barnevernet, tror jeg det er viktig at vi er veldig observante på at vi må lytte til de unge stemmene – stemmene til dem vi vil hjelpe. Barnas beste skal alltid være utgangspunktet.

De to viktigste begrepene i arbeidet for et bedre og tryggere barnevern er ordene tillit og kultur – dessverre er det mange som i dag opplever mistillit og ukultur – men ingen av delene er noe vi kan vedta politisk. Det krever arbeid over tid – tid vi for så vidt allerede har mistet. Vi trenger en balansert tilnærming som kombinerer langsiktige, gode tiltak med løsninger som virker her og nå. Jeg opplever at vi alle har et hav av god vilje og gode intensjoner, men utfordringene blir å sette dette i system. Som statsråden var innom, kan vi bl.a. se til Sverige, hvor ledelsen på institusjoner jobber turnus med de ansatte, og hvor det etter hvert også finnes regler for hvor lenge de ansatte kan være alene med barna. Sverige har konkrete holdningskampanjer i institusjonene, slik at tiltakene bidrar til å bygge denne tilliten og endre denne kulturen som er så viktig.

Den avgjørende faktoren i barnevernet er selvfølgelig de ansatte. Institusjonene må gjøre en grundigere jobb med ansettelser, men staten, myndighetene, må også gi institusjonen forutsigbarhet i sine avtaler. Når institusjonen ikke vet om de skal drifte om noen måneder, blir det naturlig nok mange vikarer og kortere kontrakter, og dette går igjen ut over kvaliteten. Jeg er helt sikker på at en langsiktighet her vil styrke både de ansatte, tjenestene og ikke minst tillitsbyggingen overfor barna.

Jeg vil benytte anledningen til å takke alle dem som har tatt kontakt den siste uken. Det er foreldre til barnevernsbarn, det er tidligere barnevernsbarn, det er ansatte i barnevernet, og det er helsepersonell, for å nevne noen. Det viser meg at det er mye kunnskap, mange erfaringer og et enormt stort engasjement der ute for et bedre og tryggere barnevern. Da er vår jobb som politikere å lytte og bruke det vi mener er riktig for å løfte kvaliteten i en av samfunnets viktigste tjenester for dem som kanskje trenger det aller mest.

Statsråd Kjersti Toppe [13:43:04]: Det er veldig mykje ein kunne ha diskutert meir i denne interpellasjonen. Eg har no gått igjennom oppdraget eg har gitt både til Statens helsetilsyn og til direktoratet, for å få ein gjennomgang av ulike tiltak og korleis vi kan skapa den kulturen og den tilliten til tenestene. Det er ikkje berre eitt tiltak, det er fleire ting det er viktig å sjå på.

Interpellanten tar opp dette med vikarbruk og at ein må ha langsiktighet i kontraktane på barnevernsfel-

tet. Det er eg heilt einig i. Vi veit at vikarbruk kan vera ein risiko, i alle fall viss det er hyppig skifte av vikarar som ikkje kjenner institusjonen, og som er innom ei kort tid. Da må ein ha klare krav og rutinar for oppfølging og sjekk når ein tilset. Det har desse sakene no vist oss.

Så vil eg seia at vi jobbar for lengre kontraktar i barnevernet. Vi meiner at vi skal auka grunnkapasiteten, slik at det vert ei større føreseielegheit for drifta, òg når det gjeld dei akutte tilfella. Det har den institusjonen som vart nemnd. Fossumkollektivet er jo ein ideell institusjon som òg har fått langsiktighet i kontraktane sine. Bruken av vikarar i barnevernet vil eg seia er ei utfordring. Bruken er altfor høg, og vi jobbar på ulikt vis med å få det ned.

Når det gjeld kompetansekrava som har vorte innførte, har eg fått melding om at dei har ført til meir vikarbruk, og at ein må ha fleire vikarar enn før. Der tar vi no grep for å justera dei, slik at ein kanskje kan få ned noko av den hyppige vikarbruken. Mange vikarar kan vera veldig bra, men no snakkar vi om korleis vi sikrar systemet slik at det kan vera trygge og kjente vaksne for barna som bur på institusjon.

Det er viktig at barn veit kvar dei skal melda. Vi kan gjera dei ordningane som er i dag, betre kjende. Vi må òg erkjenne at desse barna er i ein situasjon der det ikkje alltid er så enkelt å gi beskjed. Difor er det enormt viktig at ein har ein god relasjon til dei som er på institusjonen, så ein kan snakka med dei og òg tør å melda frå.

Mona Nilsen (A) [13:46:24]: Seksuelle overgrep mot barn er alvorlig og fullstendig uakseptabelt. Flere medier har den siste tiden publisert saker om barn som er blitt utsatt for overgrep fra ansatte på barnevernsinstitusjon. Det er kjempealvorlig når voksne som skal være ungenes trygge omsorgspersoner, bryter tilliten de har, og skader barn som allerede er i en veldig sårbar situasjon. Det er helt uakseptabelt, og det gjør vondt helt inn i hjerteroten.

Når barn i barnevernsinstitusjoner som allerede befinner seg i en sårbar situasjon, utsettes for overgrep av dem som skal være deres trygge omsorgspersoner, er det et dypt svik. Derfor er det viktig og bra at statsråden har tatt dette på alvor og sørger for at Bufetat og andre aktører tar ansvar og forbedrer rutinene. Gjennom både risikovurderinger, strammere krav til bl.a. politiattester og oppfølging av ansatte og institusjoner jobbes det med å redusere risikoen for overgrep.

Det er også veldig bra at statsråden har invitert til samtaler med barnevernsbarna for råd og dialog. Det er veldig viktig at statsråden viser et ønske om å lytte til dem som kjenner best hvor skoen trykker, og kanskje også får gode råd om hva som er riktig å gjøre for å unngå sånne hendelser i framtiden.

Det er vondt, og det skjærer i hjerteroten, men det er også betryggende at vi har en statsråd som har evnet å sette i gang tiltak. Samtidig må mer gjøres, for dette er et arbeid som må prioriteres høyt for å sikre at alle unger får den tryggheten og omsorgen de både fortjener og skal ha.

Margrethe Haarr (Sp) [13:48:46]: Overgrep mot barn er noe som ikke skal skje, og det er noe som ryster oss alle. Likevel skjer det oftere enn vi tror, det skjer på alle arenaer, og det begås ofte av voksne personer barnet har tillit til. Det er et tema som er ubehagelig, og derfor noe vi snakker altfor lite om. Dermed er det også mange barn som aldri forteller hva de har vært utsatt for.

Det å forebygge og hindre at overgrep skjer, er det viktigste. Vi må gjøre vårt for å beskytte barn, samtidig som vi trenger kunnskap om hvordan vi avdekker og gjør barn trygge på å snakke om det. Det å bli utsatt for overgrep er i seg selv veldig skadelig, men i tillegg er det å bære på den vonde hemmeligheten for mange altfor mye.

Enda denne regjeringen har satt vold og overgrep mot barn på dagsordenen og iverksatt tiltak for å forebygge, er dette arbeidet noe som må fortsette, og vi må kontinuerlig vurdere om det er andre regler eller tiltak som må iverksettes for å sikre at barn ikke blir utsatt for overgrep.

Når staten tar over omsorgen for et barn, har vi et ekstra ansvar for å sikre at barnet skal ha det trygt. Derfor er sakene der vi får kjennskap til at barn utsettes for seksuelle overgrep mens de er i en barnevernsinstitusjon, ekstra vonde. At de blir utsatt for overgrep av ansatte som skal være der for å hjelpe dem, av personer som ungdommen har brukt tid på å bygge opp tillit til, at man utnytter et barn som allerede er i en sårbar situasjon, er helt grusomt. Jeg er glad for at representanten Pettersen løfter fram denne saken, og at vi kan ta en diskusjon også i Stortinget. Vi må fortsette å løfte fram problemstillingen ytterligere.

Som nevnt er det flere tilfeller som er avdekket, men vi vet også at de aller fleste ikke blir det. Vi må innse at det er enda flere barn som utsettes for dette på institusjoner.

Et overgrep er ett for mye, og det er behov for at vi gjør enda mer enn vi gjør i dag. Det er bra at statsråden har tatt tak i det og satt i gang flere prosesser på ulike områder med den hensikt å avdekke og forebygge at barn utsettes for seksuelle overgrep, og samtidig sikre at barnevernsinstitusjonene også setter det på dagsordenen og iverksetter ytterligere tiltak for sikre at barna skal ha det trygt.

Vi må snakke med barn om overgrep, snakke om hva som er greit, og hva som absolutt ikke er greit. Vi må sikre at de vet at de kan varsle og være trygge på at de kan si fra. Det trengs at vi tar grep, og at vi iverksetter tiltakene raskt – alt for å bidra til at barn og unge skal være trygge i institusjonene og ha trygge og gode voksenpersoner rundt seg, som vil dem godt, og sikre at vi gir dem den hjelpen og omsorgen de trenger.

Presidenten [13:50:59]: Det blir da pause i Stortingets møte, og det ringes til votering.

Votering

Presidenten [14:01:01]: Stortinget går da til votering og starter med sakene i Stortingets møte tirsdag 10. desember, dagsorden nr. 29.

Votering i sak nr. 1, debattert 10. desember 2024

Innstilling fra næringskomiteen om Endringer i konkurranseloven (innføring av markedsetterforskning) (Innst. 62 L (2024–2025), jf. Prop. 118 L (2023–2024))

Presidenten: Under debatten er det satt fram tre forslag. Det er

- forslag nr. 1, fra Lene Westgaard-Halle på vegne av Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre
 - forslag nr. 2, fra Geir Jørgensen på vegne av Sosialistisk Venstreparti og Rødt
 - forslag nr. 3, fra Geir Jørgensen på vegne av Rødt
- Det votes over forslag nr. 3, fra Rødt. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen pålegge tilgangsforspliktelser for grossistledene i dagligvaresektoren med sterk markedsstilling til andre aktører, på ikke-diskriminerende vilkår.»

Votering:

Forslaget fra Rødt ble med 93 mot 7 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 14.01.35)

Presidenten: Det votes over forslag nr. 2, fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen utrede et lovforslag som pålegger kjedene i dagligvaresektoren å offentliggjøre innkjøpspris og faktisk utsalgspris på landbruksprodukter for foregående år.»

Votering:

Forslaget fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt ble med 88 mot 12 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 14.01.51)

Presidenten: Det votes over forslag nr. 1, fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre.

Forslag lyder:

«Stortinget ber regjeringen utvide konkurranselovutvalgets mandat til å gjelde hele konkurranseloven, også forslaget i Prop. 118 L (2023–2024) om markedsetterforskning.»

Kristelig Folkeparti har varslet støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre ble med 60 mot 39 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 14.02.08)

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende vedtak til

I o v

om endringer i konkurranseloven (innføring av markedsetterforskning)

I

I lov 5. mars 2004 nr. 12 om konkurranse mellom foretak og kontroll med foretakssammenslutninger gjøres følgende endringer:

§ 3 annet ledd skal lyde:

Kongen kan gi forskrift om unntak fra hele eller deler av denne loven for bestemte markeder eller næringer. Kongen i statsråd skal gi forskrift om unntak fra §§ 10, 11, 41 og 42 som er nødvendige for å gjennomføre landbruks- og fiskeripolitikken.

§ 9 første ledd skal lyde:

Konkurransetilsynet skal føre tilsyn med konkurransen i de forskjellige markeder, blant annet ved å

- kontrollere at lovens forbud og påbud overholdes
- foreta nødvendige inngrep mot foretakssammenslutninger
- iverksette tiltak for å øke markedenes gjennomslutlighet
- håndheve EØS-avtalen artikkel 53 og 54
- påpeke konkurranseregulerende virkninger av offentlige tiltak, eventuelt ved å fremme forslag med sikte på å styrke konkurransen og lette adgangen for nye konkurrenter
- gjennomføre markedsetterforskning i samsvar med kapittel 9.

Hvis Konkurransetilsynet krever det, skal organet som forestår tiltaket som nevnt i første punktum bokstav e, svare tilsynet innen en nærmere angitt frist. I svaret skal det blant annet redegjøres for hvordan konkurransemessige hensyn vil bli ivarettatt.

§ 26 første ledd bokstav c skal lyde:

c. vedtak truffet i medhold av §§ 12 eller 42

§ 26 annet ledd annet punktum skal lyde:

En sak som behandles av påtalemyndigheten, regnes ikke som avsluttet før påtalemyndigheten har avsluttet saken.

§ 29 første ledd bokstav b skal lyde:

b. overtrer vedtak etter §§ 12, 16, 16 a, 23 eller 42,

§ 39 første ledd annet punktum skal lyde:

Fristen for å klage på vedtak om pålegg om å bringe ulovlig adferd til opphør etter § 12 første ledd og vedtak om pålegg om avhjelpende tiltak etter § 42 er to måneder fra partene mottok vedtaket.

§ 39 annet ledd skal lyde:

I saker hvor Konkurransetilsynet har fattet vedtak om avhjelpende tiltak etter § 42, skal vedtaket gis oppsettende virkning frem til klageinstansen har ferdigbehandlet klagen. Første punktum gjelder ikke hvis konkurransebegrensningen klart vil forverres ved at vedtaket gis oppsettende virkning.

Nåværende § 39 annet til femte ledd blir tredje til nytt sjette ledd.

Nytt kapittel 9 med §§ 41 til 47 skal lyde:

Kapittel 9 Markedsetterforskning

§ 41 Igangsetting av markedsetterforskning

Konkurransetilsynet kan gjennomføre en markedsetterforskning i ett eller flere markeder eller deler av markeder hvis det foreligger forhold som tilsier at konkurransen er eller står i fare for å bli vesentlig begrenset i strid med lovens formål.

Før det treffes beslutning om å åpne en markedsetterforskning, skal Konkurransetilsynet gjennomføre en høring av et utkast til beslutning om markedsetterforskning. Høringsfristen skal være minst seks uker.

Etter at høringen er avsluttet, skal Konkurransetilsynet beslutte om det skal gjennomføres en markedsetterforskning. Beslutningen skal tas uten ugrunnet opphold, og senest innen fire måneder etter høringsfristens utløp. En beslutning om å gjennomføre en markedsetterforskning skal offentliggjøres uten ugrunnet opphold etter at beslutningen ble truffet. Beslutningen kan ikke påklages.

Utkast til beslutning etter annet ledd og beslutning etter tredje ledd om å gjennomføre en markedsetterforskning skal inneholde informasjon om hvilke varer,

tjenester, aktører og markeder som vil være omfattet av markedsetterforskningen.

§ 42 Avhjelpende tiltak i saker om markedsetterforskning

Konkurransetilsynet kan pålegge avhjelpende tiltak hvis det foreligger forhold som vesentlig begrenser eller er egnet til å vesentlig begrense konkurransen i strid med lovens formål. Vedtaket kan omfatte ethvert tiltak som er nødvendig for å fjerne eller redusere konkurransebegrensningen. Strukturelle tiltak kan likevel bare pålegges hvis det ikke finnes like effektive adferdsregulerende tiltak, eller hvis et adferdsregulerende tiltak vil være mer byrdefullt for foretaket.

I saker som omfattes av første ledd, kan et foretak selv foreslå avhjelpende tiltak. Konkurransetilsynet kan da avslutte saken med et vedtak som gjør tiltakene bindende for foretaket. Vedtaket skal fastslå at Konkurransetilsynet ikke går videre med saken etter første ledd hvis tiltakene gjennomføres.

Pålegg om avhjelpende tiltak etter første og annet ledd kan treffes senest 18 måneder etter at beslutningen om å gjennomføre en markedsetterforskning er offentliggjort etter § 41 tredje ledd. I særlige tilfeller kan Konkurransetilsynet forlenge fristen med inntil seks måneder.

Konkurransetilsynet kan oppnevne en forvalter til å bistå ved gjennomføringen av vedtak etter første eller annet ledd. Forvalteren skal få sin godtgjørelse dekket av Konkurransetilsynet. Kongen kan gi forskrift om forvalterens stilling og oppgaver.

Konkurransetilsynet kan etter anmodning eller av eget tiltak omgjøre et vedtak etter første eller annet ledd hvis

- a. sentrale faktiske forhold som var vesentlige for vedtaket, endrer seg
- b. det viser seg at vedtaket bygger på ufullstendige, uriktige eller villedende opplysninger fra foretakene.

Ved klage på vedtak etter denne bestemmelsen kan Konkurransklagenemnda oppheve eller stadfeste Konkurransetilsynets vedtak. Konkurransklagenemnda kan ikke fatte nytt vedtak om avhjelpende tiltak. Hvis klageinstansen kommer til at vilkårene i første ledd første punktum er oppfylt, men at Konkurransetilsynets tiltak ikke er nødvendige, forholdsmessige eller egnet til å avhjelpe konkurransebegrensningen, kan vedtaket oppheves og saken sendes tilbake til tilsynet for en ny vurdering. Et nytt vedtak i saken må da fattes innen tre måneder. Fristen i tredje ledd gjelder ikke når Konkurransetilsynet fatter nytt vedtak etter en klagebehandling.

§ 43 Forholdet til reglene om kontroll med foretakssammenslutninger

Avhjelpende tiltak etter § 42 kan ikke omfatte salg av eiendeler som er ervervet som ledd i en foretakssammenslutning der Konkurransetilsynet, Konkurransklagenemnda, domstolene, Europakommisjonen eller Den europeiske unions domstol har avsluttet behandlingen av saken. Dette gjelder likevel ikke når det har gått mer enn ti år etter at behandlingen av foretakssammenslutningen ble avsluttet.

§ 44 Adgangen til gjenerverv av eiendeler som selges som følge av pålegg om avhjelpende tiltak

Et foretak kan ikke gjenerverv eiendeler som har blitt solgt som følge av et pålegg om avhjelpende tiltak etter § 42, før fem år etter salget, med mindre markedsforholdene har endret seg i en slik grad at det ikke lenger er grunnlag for vedtaket.

§ 45 Adgang til å iverksette ny markedsetterforskning

Konkurransetilsynet kan ikke åpne markedsetterforskning i et marked som i det vesentlige tilsvarende et marked hvor det i løpet av de siste tre årene er gjennomført markedsetterforskning.

Første ledd gjelder ikke hvis en ny markedsetterforskning har et annet formål eller omfatter andre aktører enn den gjennomførte markedsetterforskningen.

§ 46 Avslutning av saker om markedsetterforskning

Det skal offentliggjøres at en markedsetterforskning avsluttes. Når saken avsluttes uten at det fattes et vedtak om pålegg om avhjelpende tiltak, skal Konkurransetilsynet angi hvorfor tilsynet ikke finner grunnlag for å gå videre med saken.

§ 47 Forskrifter

Kongen kan gi forskrift om Konkurransetilsynets gjennomføring av markedsetterforskning etter dette kapittelet.

I nytt kapittel 10 med §§ 48 til 50 skal overskriften lyde:

Kapittel 10 Ikrafttredelse m.m.

Nåværende §§ 41 til 43 blir nye §§ 48 til 50.

II

Loven gjelder fra den tid Kongen bestemmer. Departementet kan gi overgangsregler.

Presidenten: Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti har varslet at de vil stemme imot.

Votering:

Komiteens innstilling ble vedtatt med 60 mot 38 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 14.02.34)

Presidenten: Det votes over lovens overskrift og loven i sin helhet.

Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti har varslet at de vil stemme imot.

Votering:

Lovens overskrift og loven i sin helhet ble vedtatt med 60 mot 40 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 14.03.21)

Presidenten: Lovvedtaket vil bli satt opp til andre gangs behandling i et senere møte i Stortinget.

Sak nr. 2 var interpellasjon.

Votering i sak nr. 3, debattert 10. desember 2024

Innstilling frå familie- og kulturkomiteen om Endringar i statsbudsjettet 2024 under Barne- og familiedepartementet (tilleggsøyving til det statlege barnevernet) (Innst. 57 S (2024–2025), jf. Prop. 4 S (2024–2025))

Presidenten: Under debatten har Grunde Almeland satt fram et forslag på vegne av Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre. Forslaget lyder:

«I statsbudsjettet for 2024 gøres følgende endringer:

Kap.	Post	Formål	Kroner
854		Tiltak i barne- og ungdomsvernet:	
	63	Tilskudd til barnevernstjenester i Oslo, bevilges med	54 000 000»
		(NY)	

Rødt og Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslaget.

Votering:

Forslaget fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre ble med 54 mot 46 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 14.04.06)

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

vedtak:

I statsbudsjettet for 2024 vert det gjort følgjande endringar:

Kap.	Post	Formål	Kroner
Utgifter			
855		Statleg forvalting av barnevernet:	
	22	Kjøp av private barnevernstjenester, kan nyttast under post 1, blir auka med.....	458 000 000
		frå kr 3 718 857 000 til kr 4 176 857 000	
Inntekter			
3855		Statleg forvalting av barnevernet:	
	60	Kommunale eigendelar, blir auka med.....	75 000 000
		frå kr 2 571 496 000 til kr 2 646 496 000	

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig vedtatt.

Votering i sak nr. 4, debattert 10. desember 2024

Innstilling fra familie- og kulturkomiteen om Endringer i kontantstøtteloven (retting av endringer med utilsikta konsekvensar) (Innst. 71 L (2024–2025), jf. Prop. 29 L (2024–2025))

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende vedtak til

l o v

om endringer i kontantstøtteloven (retting av endringer med utilsikta konsekvensar)

I

I lov 26. juni 1998 nr. 41 om kontantstøtte til småbarnsforeldre blir det gjort følgende endringer:

§ 2 første ledd skal lyde:

Kontantstøtte ytes for barn mellom 12 og 20 måneder som er bosatt i riket, og som ikke eller bare delvis gjør bruk av barnehageplass som det ytes offentlig driftstilskudd for, jf. § 7 tredje ledd.

§ 8 første ledd første punktum skal lyde:

Kontantstøtte ytes fra og med kalendermåneden *etter* at retten til kontantstøtte inntreffer, til og med kalendermåneden *før* retten til kontantstøtte faller bort.

II

1. Lova gjeld fra den tida Kongen bestemmer. Kongen kan setje i kraft dei einskilde føresegnene til forskjellig tid.
2. Endringane i kontantstøtteloven gjeld for fødslar eller omsorgsovertakingar i samband med adopsjon 1. januar 2024 eller seinare.
3. Departementet kan gi overgangsreglar.

Presidenten: Kristelig Folkeparti har varslet at de vil stemme imot.

V o t e r i n g:

Komiteens innstilling ble vedtatt med 96 mot 2 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 14.05.27)

Presidenten: Det voteres over lovens overskrift og loven i sin helhet.

Kristelig Folkeparti har varslet at de vil stemme imot.

V o t e r i n g:

Lovens overskrift og loven i sin helhet ble vedtatt med 95 mot 2 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 14.05.58)

Presidenten: Lovvedtaket vil bli satt opp til andre gangs behandling i et senere møte i Stortinget.

Votering i sak nr. 5, debattert 10. desember 2024

Innstilling fra familie- og kulturkomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Grunde Almeland, Guri Melby, Abid Raja og Ingvild Wettrhus Thorsvik om å løfte flere barn ut av fattigdom (Innst. 68 S (2024–2025), jf. Dokument 8:157 S (2023–2024))

Presidenten: Under debatten er det satt fram fem forslag. Det er

- forslag nr. 1, fra Turid Kristensen på vegne av Høyre og Venstre
- forslag nr. 2, fra Grunde Almeland på vegne av Sosialistisk Venstreparti og Venstre
- forslagene nr. 3–5, fra Grunde Almeland på vegne av Venstre

Det voteres over forslag nr. 4, fra Venstre. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen legge fram en forpliktende plan for Stortinget som tar sikte på at alle barn skal få tilbud om barnehageplass rett etter endt foreldrepermisjon, uansett barnets alder.»

V o t e r i n g:

Forslaget fra Venstre ble med 96 mot 4 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 14.06.50)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 3, fra Venstre. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med forslag til modeller for å kraftig øke og skattlegge barnetrygden, med mål om å løfte flere barn ut av fattigdom.»

Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslaget.

V o t e r i n g:

Forslaget fra Venstre ble med 94 mot 6 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 14.07.06)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 5, fra Venstre. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen åpne for forsøk med felles utbetalingsdato for stønader fra Nav, med mål om å gi husholdninger større økonomisk forutsigbarhet.»

Rødt og Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslaget.

V o t e r i n g:

Forslaget fra Venstre ble med 89 mot 11 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 14.07.22)

Presidenten: Det votes over forslag nr. 2, fra Sosialistisk Venstreparti og Venstre. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at barneperspektivet i Nav forsterkes ytterligere, ved å fremme forslag om en ny bestemmelse om barnets beste i sosialtjenesteloven.»

Rødt, Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti har varslet støtte til forslaget.

V o t e r i n g:

Forslaget fra Sosialistisk Venstreparti og Venstre ble med 79 mot 21 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 14.07.41)

Presidenten: Det votes over forslag nr. 1, fra Høyre og Venstre. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å avvikle kontantstøtten og erstatte denne med en ventestøtte for dem som venter på å få tildelt barnehageplass.»

Rødt har varslet støtte til forslaget.

V o t e r i n g:

Forslaget fra Høyre og Venstre ble med 71 mot 28 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 14.07.58)

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

v e d t a k:

Dokument 8:157 S (2023–2024) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Grunde Almeland, Guri Melby, Abid Raja og Ingvild Wettrhus Thorsvik om å løfte flere barn ut av fattigdom – vedtas ikke.

Presidenten: Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre, Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti har varslet at de vil stemme imot.

V o t e r i n g:

Komiteens innstilling ble vedtatt med 57 mot 41 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 14.08.32)

Votering i sak nr. 6, debattert 10. desember 2024

Innstilling fra familie- og kulturkomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Tage Pettersen, Svein Harberg og Kjell Ingolf Ropstad om å sikre etiske standarder i gravferdsbransjen (Innst. 67 S (2024–2025), jf. Dokument 8:170 S (2023–2024))

Presidenten: Under debatten har Tage Pettersen satt fram et forslag på vegne av Høyre. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med forslag til innføring og oppfølging av nasjonale og internasjonale standarder for god gravfredsskikk gjeldende for gravferdsbransjen, inkludert etablering og drift av krematorier, i Norge.»

Det votes alternativt mellom dette forslaget og komiteens innstilling.

Kristelig Folkeparti har varslet støtte til forslaget.

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

v e d t a k:

Dokument 8:170 S (2023–2024) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Tage Pettersen, Svein Harberg og Kjell Ingolf Ropstad om å sikre etiske standarder i gravferdsbransjen – vedtas ikke.

V o t e r i n g:

Ved alternativ votering mellom komiteens innstilling og forslaget fra Høyre ble innstillingen vedtatt med 75 mot 23 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 14.09.23)

Votering i sak nr. 7, debattert 10. desember 2024

Innstilling fra familie- og kulturkomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Grunde Almeland, Guri Melby og Ingvild Wettrhus Thorsvik om å sikre alle foreldre muligheten til å være forelder til sitt eget barn (Innst. 70 S (2024–2025), jf. Dokument 8:180 S (2023–2024))

Presidenten: Under debatten er det satt fram tre forslag. Det er

- forslag nr. 1, fra Turid Kristensen på vegne av Høyre
- forslagene nr. 2 og 3, fra Audun Hammer Hovda på vegne av Sosialistisk Venstreparti og Venstre

Det votes over forslag nr. 3, fra Sosialistisk Venstreparti og Venstre. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen gjennomgå dagens regler om foreldreskap og endring av juridisk kjønn, med mål om å komme tilbake til Stortinget med et lovforslag hvor personer som har endret juridisk

kjønn, blir omtalt med foreldrebegrep som samsvarer med deres juridiske kjønn.»

Rødt og Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget fra Sosialistisk Venstreparti og Venstre ble med 82 mot 18 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 14.10.01)

Presidenten: Det votes over forslag nr. 2, fra Sosialistisk Venstreparti og Venstre. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med et lovforslag om å gjøre pater est-regelen kjønnsnøytral.»

Rødt og Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget fra Sosialistisk Venstreparti og Venstre ble med 82 mot 18 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 14.10.19)

Presidenten: Det votes over forslag nr. 1, fra Høyre. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen utrede spørsmålet om å gjøre pater est-regelen kjønnsnøytral, og der relevant regelverk sees i sammenheng med mål om større grad av likestilling for foreldre i likekjønnede ekteskap, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.»

Rødt har varslet støtte til forslaget.

Venstre og Miljøpartiet De Grønne har varslet subsidiær støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget fra Høyre ble med 69 mot 31 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 14.10.39)

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

v e d t a k :

Dokument 8:180 S (2023–2024) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Grunde Almeland, Guri Melby og Ingvild Wettrhus Thorsvik om å sikre alle foreldre muligheten til å være forelder til sitt eget barn – vedtas ikke.

Presidenten: Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre og Miljøpartiet De Grønne har varslet at de vil stemme imot.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble vedtatt med 81 mot 19 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 14.11.12)

Votering i sak nr. 8, debattert 10. desember 2024

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Riksrevisjonens undersøkelse av myndighetenes styring og samordning for å nå Stortingets vedtatte klimamål (Innst. 72 S (2024–2025), jf. Dokument 3:15 (2023–2024))

Presidenten: Under debatten er det satt fram to forslag. Det er

- forslag nr. 1, fra Ola Elvestuen på vegne av Venstre og Miljøpartiet De Grønne
- forslag nr. 2, fra Sigrid Zurbuchen Heiberg på vegne av Miljøpartiet De Grønne

Det votes over forslag nr. 2, fra Miljøpartiet De Grønne. Forslaget lyder:

«Stortinget mener det er sterkt kritikkverdig at regjeringen ikke har etablert en styring og samordning av klimapolitikken som er tilpasset vår tids største sektorovergripende samfunnsutfordring.»

V o t e r i n g :

Forslaget fra Miljøpartiet De Grønne ble med 98 mot 2 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 14.11.48)

Presidenten: Det votes over forslag nr. 1, fra Venstre og Miljøpartiet De Grønne. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen sikre bedre tverrsektoriell samordning i klimapolitikken, slik at Norge oppnår vedtatt klimamål.»

Rødt har varslet støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget fra Venstre og Miljøpartiet De Grønne ble med 89 mot 11 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 14.12.06)

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

v e d t a k :

Dokument 3:15 (2023–2024) – Riksrevisjonens undersøkelse av myndighetenes styring og samordning for

å nå Stortingets vedtatte klimamål – vedlegges protokollen.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble enstemmig vedtatt.

Presidenten: Stortinget voterer så over sakene nr. 1–5 samt sak nr. 11 på dagens kart.

Votering i sak nr. 1, debattert 12. desember 2024

Stortingets vedtak til lov om abort (abortloven) (Lovvedtak 10 (2024–2025), jf. Innst. 60 L (2024–2025) og Prop. 117 L (2023–2024))

Presidenten: Under debatten har Olaug Vervik Bollestad satt fram et forslag til lovanmerkning på vegne av Kristelig Folkeparti. Forslaget lyder:

«Lov om abort (abortloven):

Lovvedtaket bifalles ikke.

Anmerkning:

Under I antas følgende:

Lovvedtaket vedtas ikke.»

V o t e r i n g :

Forslaget fra Kristelig Folkeparti ble med 86 mot 14 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 14.13.07)

Presidenten: Stortingets lovvedtak er dermed godkjent ved andre gangs behandling og blir å sende Kongen i overensstemmelse med Grunnloven.

Votering i sak nr. 2, debattert 12. desember 2024

Innstilling fra helse- og omsorgskomiteen om Endringer i matloven mv. (forskriftshjemmel for å fremme helse) (Innst. 61 L (2024–2025), jf. Prop. 120 L (2023–2024))

Presidenten: Under debatten har Bård Hoksrud satt fram et forslag på vegne av Fremskrittspartiet. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med et forslag til endring av matloven som opphever eventuell hjemmel regjeringen har til å forby markedsføring av næringsmidler gjennom forskrift.»

V o t e r i n g :

Forslaget fra Fremskrittspartiet ble med 88 mot 12 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 14.13.45)

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende vedtak til

I o v

om endringer i matloven mv. (forskriftshjemmel for å fremme helse)

I

I lov 19. desember 2003 nr. 124 om matproduksjon og mattrygghet mv. skal § 10 nytt tredje ledd lyde:

Kongen kan, for å fremme helse, gi forskrifter om merking, presentasjon, reklame og annen markedsføring av næringsmidler, herunder om forbud mot slik markedsføring.

II

I lov 9. mars 1973 nr. 14 om vern mot tobakksskader gjøres følgende endringer:

§ 7 første og annet ledd skal lyde:

Kommunen kan kreve en årlig tilsynsavgift fra salgssteder til dekning av sine kostnader med tilsynsoppgaver etter § 35 *annet ledd*.

Sysselmasteren, eventuelt Longyearbyen lokalstyre, kan kreve en årlig tilsynsavgift fra salgssteder til dekning av sine kostnader med tilsynsoppgaver etter § 35 *tredje ledd*.

§ 35 første ledd skal lyde:

Helsedirektoratet fører tilsyn med at §§ 6, 8, 11, 12, 14 til 24, 30 til 34 d, 36 b, 36 c, 41 og 42 og forskrifter gitt i medhold av disse bestemmelsene, overholdes.

§ 35 annet ledd oppheves. Nåværende tredje til syvende ledd blir annet til sjette ledd.

III

I lov 10. februar 2017 nr. 5 om endringer i tobakksskadeloven (gjennomføring av direktiv 2014/40/EU og standardiserte tobakkspakninger) gjøres følgende endringer:

§ 34 a første ledd skal lyde:

Det er forbudt å føre inn i Norge eller selge elektroniske sigaretter og gjenoppfyllingsbeholdere som ikke er registrert hos *Helsedirektoratet*.

§ 35 annet ledd oppheves.

IV

1. Endringene under I og III trer i kraft straks.
2. Endringene under II gjelder fra den tid Kongen bestemmer.

Presidenten: Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre har varslet at de vil stemme imot.

V o t e r i n g:

Komiteens innstilling ble vedtatt med 63 mot 37 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 14.14.12)

Presidenten: Det votes over lovens overskrift og loven i sin helhet.

Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre har varslet at de vil stemme imot.

V o t e r i n g:

Lovens overskrift og loven i sin helhet ble vedtatt med 62 mot 37 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 14.14.33)

Presidenten: Lovvedtaket vil bli satt opp til andre gangs behandling i et senere møte i Stortinget.

Votering i sak nr. 3, debattert 12. desember 2024

Innstilling fra helse- og omsorgskomiteen om samtykke til godkjenning av EØS-komiteens beslutninger nr. 153/2023 og 179/2023 om innlemmelse i EØS-avtalen av forordningene (EU) 2023/502, (EU) 2023/503 og (EU) 2023/183 (Innst. 56 S (2024–2025), jf. Prop. 111 LS (2023–2024))

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

v e d t a k:

- Stortinget samtykker til godkjenning av
1. EØS-komiteens beslutning nr. 153/2023 om innlemmelse i EØS-avtalen av forordning (EU) 2023/502 og forordning (EU) 2023/503.
 2. EØS-komiteens beslutning nr. 179/2023 om innlemmelse i EØS-avtalen av forordning (EU) 2023/183.

V o t e r i n g:

Komiteens innstilling ble enstemmig vedtatt.

Votering i sak nr. 4, debattert 12. desember 2024

Innstilling fra helse- og omsorgskomiteen om Endringer i legemiddeloven og lov om medisinsk utstyr (forskriftshjemler for mindre vesentlige endringer av forordninger) (Innst. 66 L (2024–2025), jf. Prop. 111 LS (2023–2024))

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende vedtak til

I o v

om endringer i legemiddeloven og lov om medisinsk utstyr (forskriftshjemler for mindre vesentlige endringer av forordninger)

I

I lov 4. desember 1992 nr. 132 om legemidler m.v. skal § 2 b nytt andre ledd lyde:

Departementet kan gi forskrift om endringer av forordningen i samsvar med rettsakter som vedtas av EU-kommisjonen og innlemmes i EØS-avtalen.

II

I lov 7. mai 2020 nr. 37 om medisinsk utstyr skal § 1 tredje ledd første og nytt andre punktum lyde:

Departementet kan gi forskrift om gjennomføring og utfylling av forordningene gjennomført i første og andre ledd. *Departementet kan også gi forskrift om endringer av forordningene i samsvar med rettsakter som vedtas av EU-kommisjonen og innlemmes i EØS-avtalen.*

III

Loven trer i kraft straks.

V o t e r i n g:

Komiteens innstilling ble enstemmig vedtatt

Presidenten: Det votes over lovens overskrift og loven i sin helhet.

V o t e r i n g:

Lovens overskrift og loven i sin helhet ble enstemmig vedtatt.

Presidenten: Lovvedtaket vil bli satt opp til andre gangs behandling i et senere møte i Stortinget.

Votering i sak nr. 5, debattert 12. desember 2024

Innstilling fra helse- og omsorgskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Morten Wold, Morten Stordalen, Silje Hjemdal, Bård Hoksrud, Roy Steffensen, Tor André Johnsen, Erlend Wiborg, Dagfinn Henrik Olsen, Sylvi Listhaug og Bengt Rune Strifeldt om å støtte lokale drikkevareprodusenter og styrke bøndernes inntektsmuligheter (Innst. 65 S (2024–2025), jf. Dokument 8:175 S (2023–2024))

Presidenten: Under debatten er det satt fram åtte forslag. Det er

- forslag nr. 1, fra Sandra Bruflot på vegne av Høyre

- forslag nr. 2, fra Bård Hoksrud på vegne av Fremskrittspartiet
- forslagene nr. 3–6, fra Marian Hussein på vegne av Sosialistisk Venstreparti
- forslag nr. 7, fra Alfred Jens Bjørlo på vegne av Venstre
- forslag nr. 8, fra Lisa Marie Ness Klungland på vegne av Arbeiderpartiet og Senterpartiet

Det votes over forslag nr. 7, fra Venstre. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å tillate salg av øl over 4,7 volumprosent i butikk.»

V o t e r i n g :

Forslaget fra Venstre ble med 94 mot 6 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 14.16.17)

Presidenten: Det votes over forslag nr. 6, fra Sosialistisk Venstreparti. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen utrede og foreslå en differensiering av alkoholavgiften, slik at det blir billigere alkoholholdig drikke på skjenkesteder og dyrere i butikkutsalgsalg.»

Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget fra Sosialistisk Venstreparti ble med 90 mot 10 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 14.16.35)

Presidenten: Det votes over forslag nr. 4, fra Sosialistisk Venstreparti. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen utrede om mikrobryggerier kan selge øl med litt over 4,7 pst. alkohol direkte fra egen produksjon, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.»

Venstre og Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget fra Sosialistisk Venstreparti ble med 86 mot 14 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 14.16.53)

Presidenten: Det votes over forslag nr. 2, fra Fremskrittspartiet. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med forslag til lovendringer knyttet til gårds- og produksjonsstedsutsalg av alkoholholdig drikke med hensikt å åpne for at alkoholprodusen-

ter kan selge et begrenset volum av sin egen produksjon direkte til forbruker. Det skal åpnes for at hver person kan kjøpe inntil 0,7 liter brennevin, tre liter vin, tre liter sterkøl og tre liter annen gjæret drikke.» Venstre har varslet støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget fra Fremskrittspartiet ble med 83 mot 17 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 14.17.10)

Presidenten: Det votes over forslagene nr. 3 og 5, fra Sosialistisk Venstreparti.

Forslag nr. 3 lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremme sak med vurderinger av og forslag om hvordan gårdssalg av alkoholholdige drikkevarer kan bidra til næringsmuligheter for bøndene og verdiskaping i distriktene.»

Forslag nr. 5 lyder:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med nødvendige forslag for å likestille gårdsutsalg av vin med reglene for gårdsutsalg av sider og mjød.»

Venstre og Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslagene.

Fremskrittspartiet har varslet subsidiær støtte til forslagene.

V o t e r i n g :

Forslagene fra Sosialistisk Venstreparti ble med 74 mot 25 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 14.17.31)

Presidenten: Det votes over forslag nr. 1, fra Høyre. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen utrede og fremme forslag som bidrar til å utvide muligheten lokale produsenter av alkoholholdige drikkevarer har til å selge varene sine til besøkende.»

Venstre og Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslaget.

Fremskrittspartiet har varslet subsidiær støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget fra Høyre ble med 61 mot 39 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 14.17.53)

Presidenten: Det votes over forslag nr. 8, fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen om å gjennomføre en utredning for å avklare handlingsrommet for utvidede salgsmuligheter for alkoholprodukter for øl, sterkøl, vin og brennevin. Dette inkluderer gårds- salg, bryggeriutsalg og utredning av forbedringer i Taxfreeordningen. Utredningen skal ta utgangspunkt i at det er en forutsetning at Vinmonopolet består i sin nåværende form.»

Rødt, Venstre og Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslaget.

Høyre, Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti har varslet subsidiær støtte til forslaget.

V o t e r i n g:

Forslaget fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet ble vedtatt med 95 mot 4 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 14.18.18)

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

v e d t a k:

Dokument 8:175 S (2023–2024) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Morten Wold, Morten Stordalen, Silje Hjemdal, Bård Hoksrud, Roy Steffensen, Tor André Johnsen, Erlend Wiborg, Dagfinn Henrik Olsen, Sylvi Listhaug og Bengt Rune Strifeldt om å støtte lokale drikkevarereprodusenter og styrke bøndernes inntektsmuligheter – vedtas ikke.

Presidenten: Fremskrittspartiet, Venstre og Miljøpartiet De Grønne har varslet at de vil stemme imot.

V o t e r i n g:

Komiteens innstilling ble vedtatt med 82 mot 18 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 14.18.59)

Sak nr. 11 [14:19:07]

Referat

1. (100) Statsministerens kontor melder at
 1. lov om endringer i sektorlovgivningen for å sikre at oppgaver til kommuner og fylkeskommuner tildeles i lover og forskrifter (Lovvedtak 2 (2024–2025))
– er sanksjonert under 6. desember 2024
Enst.: Vedlegges protokollen.
2. (101) Om seksuell trakassering (Meld. St. 7 (2024–2025))
Enst.: Sendes familie- og kulturkomiteen.

3. (102) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Hege Bae Nyholt, Tobias Drevland Lund og Marie Sneve Martinussen om å sikre like rettigheter for barn i private barnehager ved oppsigelse av barnehageplass (Dokument 8:32 S (2024–2025))
4. (103) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Himanshu Gulati og Tor André Johnsen om at julegudstjenester må forankres i opplæringsloven (Dokument 8:33 S (2024–2025))
Enst.: Nr. 3 og 4 sendes utdannings- og forskningskomiteen.

Presidenten [14:19:26]: Stortinget går tilbake til behandling av dagens kart.

Sak nr. 9 fortsatte [14:19:31]

Interpellasjon fra representanten Tage Pettersen til barne- og familieministeren:

«Flere har skrevet om barn som blir utsatt for seksuelle overgrep av ansatte på barnevernsinstitusjoner. Statsforvalterne har uttalt at det er både vanskelig og tidkrevende å få en fullstendig oversikt over varsler. Bufetat opplyser at det kan være store mørketall. Dette temaet ble ikke behandlet av Barnevernsinstitusjonsutvalget.

Hva har regjeringen gjort, og hvilke nye tiltak vil regjeringen raskt innføre for å sikre at ingen barn og unge i barnevernets omsorg blir utsatt for seksuelle overgrep fra ansatte?»

Presidenten [14:19:43]: Neste taler er Per Ivar Lied fra Senterpartiet.

Per Ivar Lied (Sp) [14:20:03]: Det er svært alvorleg når barn som bur på barnevernsinstitusjon, opplever overgrep og grenseoverskridande åtfærd frå tilsette. Barnevernets hovudoppgåve er nettopp å sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deira helse og utvikling, får nødvendig hjelp, beskyttelse og støtte til rett tid.

Det er Statens helsetilsyn som har det overordna faglege ansvaret for tilsynet med barnevernsinstitusjonane. I tildelingsbrevet for 2024 bad departementet om følgjande:

«Tilsynssaker og klagesaker etter barnevernsloven (...) skal ha en saksbehandlingstid og oppfølging som reflekterer sakens alvorlighet. Henvendelser som omfatter fare for liv, helse og overgrep skal alltid følges opp og prioriteres.»

Dette tilsynsmålet må bli vidareført i 2025. Statens helsetilsyn må også utvikle institusjonstilsynet vidare, sånn at svikt i tenester til barn på barnevernsinstitusjonar blir oppdaga når Statsforvaltaren er på tilsyn.

Statens helsetilsyn må sikre at seksuelle overgrep og grenseoverskridande åtfærd er eit tema i det løpande arbeidet med kvalitetsutvikling av institusjonstilsynet. Stor vikarbruk og høg gjennomtrekk av tilsette som berre for ein kort periode arbeider på ein barnevernsinstitusjon, kan utgjere ein risiko.

Barn i institusjon skal få forsvarlege tenester av kompetent personell. Grenseoverskridande åtfærd må vere eit tema på tilsetjingsintervju og i referansesjekk. Politiattest åleine gjev ikkje nok tryggleik. Her har arbeidsgjevar eit klart ansvar for å sørge for kompetent personell og nødvendig opplæring. Det er også viktig at institusjonane har gode internkontrollrutinar for å førebyggje og handtere slike hendingar.

Buudir arbeider med å styrkje avvikssystemet for barnevernet, sånn at tilsette og alle involverte kan lære av feil og få kartlagt kva som har gått gale, for å fange dette opp, tilpasse og endre rutinar og førebyggje at det skjer igjen. Buudir skal også lage ei årleg melding om varsel som kjem inn.

I 2023 gav statsråden Statens helsetilsyn eit nytt fast oppdrag om jamleg analyse av tilsynserfaringar og særleg å gjennomgå dei alvorlegaste hendingane med ei tverrfagleg tilnærming og gje anbefalingar som kan bidra til forbetring og kvalitetsutvikling i barnevernet. Det er svært bra at statsråden vil opprette ei undersøkingsordning i Statens helsetilsyn, som vil gjelde frå nyttår. Ordninga skal sjå på alvorlege saker mot barn, der m.a. overgrep er trekt fram som eit aktuelt område.

Tage Pettersen (H) [14:23:36]: La meg først få takke for en god debatt rundt et viktig tema. Statsråden har som nevnt presentert flere tiltak jeg tror er fornuftige, og hun har gjentatt flere av dem her i dag. Så vidt jeg har fått med meg, har hun sagt at tiltak, utredninger og forslag skal framlegges samlet innen 1. mars, og jeg vil utfordre henne på eventuelt å gjenta det fra talerstolen her oppe. Det må være sånn at det som kommer da, ikke er en bestilling av et nytt ekspertutvalg, men faktiske tiltak vi kan iverksette forholdsvis raskt.

I det lengre arbeidet bør vi også se på den svenske rapporten «Vem ska tro på mig?» og vie den oppmerksomhet. I Sverige kartla de 203 varsler om seksuelle overgrep, hvor hele 193 av dem var utført av ansatte ved institusjoner. Med det alvorlige bakteppet iverksatte de der en rekke strakstiltak, og vi har vært innom flere av dem her i dag. Det viktigste de trekker fram, er å unngå alenetid med ungdommene og alltid – eller i hvert fall så ofte som mulig – være to ansatte sammen eller jobbe med åpen dør.

I Dagsavisen i går sto det også et innlegg på trykk som sier noe veldig viktig, og det er at vi i denne debatten heller ikke må glemme dem som bor i fosterhjem.

Dessverre skjer det også overgrep i de settingene. Derfor må vi også ha med oss det i det videre arbeidet når vi skal jobbe med dette temaet.

Ellers har vi i debatten vært innom krav til ansettelsesprosesser, krav til ansatte og krav til lovverket. Som nevnt ligger mye av det ansvaret på institusjonene selv, men vi har også et politisk ansvar.

Jeg har avslutningsvis lyst til å trekke fram de tre områdene jeg har lyst til å peke på nå. Det ene har jeg vært innom: forutsigbarhet for institusjonene. Det andre er dette med hjemmel for å hente politiattest for utenlandske statsborgere og eventuelt botidskrav for de landene hvor vi ikke kan få en politiattest. Enkelte andre yrkesgrupper har den typen krav i dag. Statsråden og jeg er nok uenige om det tredje punktet mitt, og det handler om kompetanse og de kompetansekravene vi fikk inn i barnevernsloven, som statsråden har lyst til å skrote – hun har et forslag ute på høring om det. Jeg skjønner at det skaper større vikarbruk mens de ansatte er under utdanning, men på lang sikt tror jeg den kompetansen i institusjonene bidrar til både en mer stabil ansattstokk der ute og selvfølgelig også større kompetanse til å løse oppgaven. Jeg tror ikke at kompetansekravene bør fjernes.

Sammen må vi politisk evne å skape en politikk eller løsninger for å skape tillit, for å skape god kultur, og som barna selv sier: rom for mer kjærlighet.

Takk for en god debatt.

Statsråd Kjersti Toppe [14:26:35]: Dette er en debatt som handlar om eit svært alvorleg tema, om handlingar som er straffbare, og om korleis vi kan verna og beskytta barn som bur på barnevernsinstitusjon. Det må vi klara, for overgrep er heilt uakseptabelt når det skjer. Det forstår og føler nok alle på. Eg vil takka for dei innlegga som har vore.

Når det gjeld spørsmåla, vil eg først seia om det oppdraget eg har gitt direktoratet, at dei skal levera ein samla rapport 1. mars. Eg har òg sagt at tiltak som kan innførast veldig raskt, på kort sikt, skal dei koma med ei tilbakemelding på innan 17. januar, altså ikkje lenge etter nyttår. Når det gjeld den svenske kartlegginga og rapporten, har eg òg gitt oppdrag til direktoratet om å gå gjennom både rapporten og alle dei ulike tiltaka, med tanke på å vurdere om nokre av dei kan vera aktuelle i justert form. Alle skal vurderast.

Eg er einig i det som er sagt om politiattest – at ein her må vurdere botidskrav – men det vil vi òg få tilbakemeldingar om, korleis det kan styrkjast. Når det gjeld kompetansekrava, er det ein debatt i seg sjølv. Eg vil understreka at vi for institusjonar ikkje har føreslått å ta bort kompetansekrava, dei skal framleis gjeldast, men vi vil mjuka opp kravet slik at det f.eks. er lov til å bruka stu-

dentar som studerer til barnevernspedagog – at dei kan få jobb på institusjon mens dei er under utdanning. Det er egentleg ikkje akseptabelt med tanke på dei kompetansekrava som er, og det er vel det som har gjort at ein ikkje har kunna bruka dei gode, faste vikarane slik ein kunne før. Difor ser vi på justering av det kravet på institusjon.

Elles vil eg berre takka for debatten. Eg tar med meg alle innspel og alle vektleggingar som har kome opp i dag, både når det gjeld det som er i tenesta i dag, og når det gjeld det vi må vurdere betre i framtida.

Presidenten [14:29:36]: Sak nr. 9 er dermed ferdigbehandlet.

Sak nr. 10 [14:29:40]

Interpellasjon fra representanten Erlend Svardal Bøe til energiministeren:

«Vinterturismen i Nord-Norge har økt kraftig de siste årene. Flere turister gjør at flere benytter seg av fjellene for å gå på ski. Troms topper en stygg statistikk over antall snøskredulykker og -hendelser på topptur i Norge. Siden 2008 har 108 mennesker mistet livet i snøskred i Norge, og nesten halvparten av disse i Troms. Det er ingenting som tilsier at toppturturismen vil avta, og klimaendringene gjør at det blir mer uforutsigbart.

Hva vil regjeringen gjøre for å forebygge at mennesker blir utsatt for snøskredulykker og -hendelser?»

Erlend Svardal Bøe (H) [14:30:45]: De siste årene har vi hatt en kraftig vekst i vinterturismen i Nord-Norge. Det er veldig bra, for det bidrar til mer verdiskaping, det gir arbeidsplasser, og det gir også mer aktivitet i lokalsamfunnet. Ta utgangspunkt i Tromsø lufthavn: Den har nå fått hele 39 direkteruter til utlandet. Det gjør at mer av Europa og mer av verden kommer nordover.

Det å satse på reiseliv har vært en nasjonal strategi i veldig mange år, helt fra Solberg-regjeringen i 2017 la fram stortingsmeldingen om reiseliv, der man var opptatt av å sørge for mer bærekraft i reiselivet, og til regjeringen nå har kommet med flere tiltak som handler om både søksbidrag og sertifisering av ulike guider i reiselivet.

Når vi har en nasjonal strategi om å øke veksten i reiseliv og legge til rette for reiseliv, er det ofte sånn at vi snakker om de gode tingene reiseliv kommer med, enten det handler om flere direkteruter til utlandet, hotellkapasitet eller andre ting. Det vi er litt dårlige på, er å snakke om hvilke utfordringer økt vinterturisme bidrar til. Når vi får flere turister til Nord-Norge – og til Norge, for den saks skyld – er det også flere som ønsker å benytte seg av fjellene våre. Vi har en toppturturisme som også har vokst kraftig, og den vil heller ikke avta med det første. Dette gjør at jeg mener det er viktig å løfte debat-

ten om det som handler om snøskredulykker og snøskredhendelser, her i Stortinget.

Siden 2008 har 180 mennesker mistet livet sitt i en snøskredulykke eller -hendelse i Norge. I den statistikken har nesten halvparten av hendelsene med dem som har mistet livet sitt, skjedd i Troms. Det gjør at Troms topper en veldig stygg statistikk over antall snøskredulykker og -hendelser, og også dem som mister livet sitt på grunn av det. Vi som bor og lever i nord, kjenner konsekvensene av dette altfor godt og hvordan det kan ramme både familier og andre. Jeg husker veldig godt mars 2023. Da opplevde vi at fire mennesker mistet livet sitt i fire ulike skred i Troms.

Dette er en belastning ikke minst for dem som blir påvirket og berørt av det, men også for helse- og beredskapstjenestene våre. Det gjør at vi er nødt til å forebygge og redusere snøskredhendelser og -ulykker i større grad. En skredforsker som heter Audun Hetland, som bl.a. jobber med CARE, som er et eget kunnskapsmiljø for snøskred og -hendelser, sa at det var et under at det ikke har gått flere skred eller vært flere som har omkommet i skred, med den utviklingen som har vært i det siste. Utviklingen framover handler ikke bare om veksten i reiseliv og vinterturisme; den handler også om at vi kommer til å se mer konsekvenser av klimaendringene i årene framover, som kommer til å gjøre fjellene mer uforutsigbare. Da må vi sørge for at vi gjør noen grep.

Et av grepene vi er nødt til å gjøre, handler om hvordan vi bidrar til bedre dialog med de ulike reiselivsaktørene som tar imot disse turistene, sånn at de sørger for at de har oppdatert kunnskap om lokale forhold, og at vi enkelt kan advare om de farene som er. Det handler også om frivilligheten inn i beredskapsarbeidet. Frivilligheten gjør en fantastisk innsats for å bidra når ulike hendelser skjer. Vi har også et vedtak fra helseberedskapsmeldingen, som Stortinget behandlet i fjor, der Stortinget er veldig tydelig på at man skal inkludere frivilligheten i større grad i beredskapsplanverket i landet vårt.

Det har blitt tatt et veldig godt initiativ ifra kommunene Tromsø, Balsfjord og Lyngen, som kanskje er de tre kommunene som rammes hardest av snøskredulykker og -hendelser i Troms. De ønsker å etablere et nasjonalt kompetansesenter for snøskred. Det må jeg si er et initiativ jeg støtter helhjertet, for mange av turistene som kommer til Norge for å gå på topptur, er ikke folk som er uerfarne – mange av de er erfarne – men de trenger oppdaterte kunnskaper om de lokale forholdene. Det å bidra til å etablere et sånt kompetansesenter gjør at man får mer oppmerksomhet, bedre informasjon og bedre kunnskap ute i reiselivet, og ut til dem som kommer til landsdelen for å oppleve den nydelige naturen vi har i Nord-Norge.

Jeg mener vi er nødt til å gjøre mer systematiske grep for å sørge for at vi unngår at flere av disse hendelsene skjer i årene framover, med den økningen som er i reiselivet.

Morten Wold hadde her overtatt presidentplassen.

Statsråd Terje Aasland [14:35:56]: Jeg vil takke interpellanten for å ta opp et utrolig viktig spørsmål, om hvordan vi forebygger snøskredulykker. Som interpellanten nevnte, har det altså siden 2008 vært 108 omkomne i forbindelse med snøskred, og de fleste ulykkene er knyttet til friluftsliv. Jeg deler bekymringen med hensyn til økt ferdsel i skredutsatt terreng. Regjeringen ser med stort alvor på at mennesker omkommer i skred, enten det er knyttet til friluftsliv eller i bebyggelse, på vei, bane eller annet.

Før sommeren la vi fram en stortingsmelding om flom og skred. Det foreslås en rekke tiltak der for å styrke arbeidet med forebygging og å øke tryggheten for folk der de bor, arbeider og ferdes.

Veksten i antall besøkende fra utlandet gir i stor grad positive ringvirkninger for Norge. Det er en ønsket strategi å lykkes med reiselivssatsingen. Samtidig er regjeringen opptatt av å sikre en bærekraftig vekst i reiselivsnæringen. Dette krever et godt samspill mellom næringen, andre aktører og offentlig sektor. Det er avgjørende at reiselivsnæringen også bidrar til å forebygge ulykker.

Vi ser et stort engasjement og vilje til å bidra i det forebyggende arbeidet, ikke minst i Troms. Det er viktig at både den enkelte turgåer og turarrangør er bevisst farene og tilegner seg nødvendig kunnskap. Fra myndighetenes side skal vi bidra til å sette aktørene i stand til å ta gode valg.

Den nasjonale snøskredvarslingen ble etablert i NVE i 2013 og drives i samarbeid med Statens vegvesen og Meteorologisk institutt. Varslingstjenestene skaper større bevissthet om farene, men gir ingen fasit. De som planlegger skiturer, må gjøre egne vurderinger. Å utarbeide egne lokale varsler for en dalside eller skredbane faller utenfor NVEs ansvarsområde.

I sesongen gis daglige regionale snøskredvarsler på nettstedet varsom.no for 24 varslingsregioner. Fem av disse ligger i Troms. På varsom.no blir det også gitt råd om håndtering av risiko ved ferdsel. Snøskredvarslingen utvikles stadig for å møte behovene til brukerne på en best mulig måte.

Informasjon er svært viktig for å unngå ulykker. Det gjelder overfor både tilreisende og våre egne innbyggere. Alle som skal ferdes i skredutsatt terreng, bør tilegne seg nødvendig kunnskap om snøskred. Avinor, Visit Norway og NVE samarbeider om informasjonstiltak

ved de mest brukte flyplassene for skiturister. På Visit Norway er det lagt ut informasjon om farene ved å gå på toppturer. Politiet i Troms og NVE har også samarbeidet om en skredplakat med informasjon, som er distribuert til en rekke aktører, bl.a. reiselivet.

Regjeringen er opptatt av trygghet knyttet til guide- og reiselivsopplevelser. Regjeringen vil derfor støtte opp under arbeidet med en norsk standard for guider, og har i budsjettet for 2025 foreslått et øremerket tilskudd. Arbeidet skal særlig legge vekt på betydningen av lokal kunnskap, sikkerhet, risikohåndtering og beredskap.

Ved skredulykker er det mange aktører som bidrar for å sikre effektiv redningsinnsats. Hovedredningssentralen, politi, helse, luftambulansetjenesten, redningshelikoptertjenesten og en rekke frivillige organisasjoner er sentrale i innsatsen for å redde liv. En redningshelikopterbase i Tromsø ble åpnet i august 2022 og har styrket beredskapen i Nord-Norge betydelig. Bedre varsling har hatt god effekt. Samtidig er særlig skikjøring i bratt terreng noe stadig flere gjør. Jeg mener derfor det er avgjørende at myndigheter, næringsliv og organisasjoner samarbeider om å videreutvikle det forebyggende arbeidet.

Det er tatt et spennende initiativ blant de tre kommunene interpellanten nevnte, Lyngen, Tromsø og Balsfjord, for å få fram mer kunnskap. Jeg er kjent med initiativet. Jeg synes det er positivt at kommunene engasjerer seg i dette, og jeg er spent på videre forslag i tilknytning til det. Dette er tre kommuner som har god erfaring med reiseliv og turisme, men samtidig også har den – skal vi si – negative opplevelsen det er å ha kunnskap om skred. Jeg ser fram til hvordan dette samarbeidet kan fungere optimalt, slik at vi får fram mest mulig kunnskap gjennom det.

Erlend Svardal Bøe (H) [14:40:44]: Jeg takker statsråden for svaret.

Dette er kanskje ikke et tema som har de store politiske skillelinjene, og det tror jeg er viktig, for det handler om folks liv og helse. Det er også det jeg er litt opptatt av, hvordan vi kan få til en forsterket innsats nå framover, for som statsråden er inne på, handler det litt om samhandling. Bare da jeg skulle fremme interpellasjonen, var det veldig usikkerhet om hvem som egentlig hadde ansvar for snøskredulykker og -hendelser. Det er NVE som har den forebyggende biten, det er Justisdepartementet som har ansvar for redning og beredskap, og det er – helt riktig – Helse- og omsorgsdepartementet som har ansvar for det som handler om livredning.

Det er klart at vi også må tenke ulike faser når vi snakker om snøskredhendelser og -ulykker. Én ting er det som handler om den forebyggende biten, noe annet er det som handler om hvordan en koordinerer innsat-

sen når ulykkene skjer. Det handler også om fasen etterpå, om hvordan en bidrar til å følge opp det.

Jeg håper statsråden kan løfte hvordan en skal bidra til bedre samhandling mellom de ulike etatene, for jeg opplever å få som tilbakemelding fra mange av dem som jobber med dette, at det er vanskelig å plassere ansvaret hos nasjonal forvaltning, dvs. hvem som har ansvaret for hva. Når det er en utfordring med samhandlingen, blir det vanskeligere å planlegge og ha et beredskapsplanverk for dette. Det å sørge for å koordinere det ansvaret bedre, ikke bare når hendelsene skjer, men også før hendelsene skjer, og etter at hendelsene har skjedd, er utrolig viktig.

Jeg synes det er fint med de signalene som kommer om et nasjonalt kompetansesenter for snøskred. Der har Statsforvalteren i Troms og Finnmark satt av 1,4 mill. kr til å følge opp arbeidet. Det betyr også at Statsforvalteren og regjeringen ser nytten med det. Likevel: Hvis vi skal sørge for at det senteret kommer opp på stå, må alle partiene på Stortinget bidra til å sette av midler eller gjøre andre ting for å forberede og få på plass et sånt snøskredsenter.

En har også veldig mange ulike initiativer i dag. En har bl.a. et kompetansesenter for fjellredning. Jeg mener likevel at det å få et eget nasjonalt kompetansesenter for snøskred, det å ha det tyngdepunktet i kanskje den landsdelen der man ser de fleste katastrofale hendelsene, er helt avgjørende. Jeg har nå løftet at halvparten av ulykkene der noen har mistet livet siden 2008, nettopp har vært i Troms. Det å kunne få tydeligere signal og vite hvordan regjeringen har tenkt å følge opp initiativet om et nasjonalt kompetansesenter, tror jeg er viktig, for dette initiativet har vi nå snakket om i de siste to årene, uten at en nødvendigvis har kommet videre til å realisere det. Jeg er opptatt av å skryte av initiativet, men jeg ser også at en er nødt til å komme videre. Jeg håper derfor statsråden kan si litt mer om det som går på samhandling i sentralforvaltningen, men også om hvordan en tenker en skal følge opp etableringen av kompetansesenteret framover.

Statsråd Terje Aasland [14:44:01]: Jeg tror at et nøkkelord for å forsterke det forebyggende arbeidet er samarbeid – samarbeid på tvers av dem som jobber konkret i reiselivsnæringen, som jobber som guider, andre frivillige organisasjoner, lokale myndigheter, regionale myndigheter og sentrale myndigheter i ulike former. Samarbeid tror jeg er et nøkkelord, det å bryte ned barrierer der hvor et samarbeid eventuelt kan optimaliseres, og at ansvaret klargjøres enda tydeligere enn i dag.

Når det gjelder et nasjonalt kompetansesenter for snøskred i Lyngen, synes jeg samarbeidet og det initiati-

vet som er tatt, er spennende – og at Lyngen, Tromsø og Balsfjord kommuner nå kan utrede behovet for og hva de eventuelt kan bidra med i et slikt nasjonalt kompetansesenter. Jeg vil ikke og kan selvfølgelig ikke forskutere utfallet av det, men jeg synes det er veldig bra at det initiativet er tatt, og at tre kommuner med mye erfaring både fra reiseliv og fra skredulykker faktisk jobber sammen om dette.

Så litt om veien videre. Jeg har merket meg at interpellanten sa at det var usikkerhet med tanke på hvem denne interpellasjonen skulle rettes til. Jeg tror det er viktig at statlige myndigheter, både helse, beredskapsforhold – som ligger i Energidepartementet, knyttet til NVE osv. – og forsvar, har gått gjennom regler og rutiner på dette feltet, for vi vet at turismen øker, og faren for skred øker også. Videre tror jeg at NVE kan utvikle snøskredvarslingen i fortsettelsen, f.eks. ved å få mer presise varsler og bedre formidling. Jeg tror formidling også er et nøkkelord i denne sammenhengen. Samarbeidet kan utvikles spesielt mot reiselivsnæringen, lokale myndigheter, redningstjenesten og Forsvaret, ut fra det som til enhver tid er varslinger og situasjonen.

I tillegg kommer det nå bedre kart som kan kombineres med varselet for å synliggjøre konsekvensene av varselet. Jeg tror også at det å oppleve hva som faktisk kan skje, er særdeles viktig. Det jobbes nå med å utnytte kunstig intelligens for å forbedre varslingsprosessene og varslene, f.eks. med å få varslene på flere språk. Varsom.no har allerede varsler og informasjon på engelsk, men ut fra den økende oppmerksomheten vakre nord har for skiturisme og spektakulære opplevelser, er det viktig at vi har enda bedre informasjon tilgjengelig på flere språk.

Liv Kari Eskeland (H) [14:47:19]: Eg er veldig glad for at denne interpellasjonen har vorte reist. Det handlar om skredulykker, turistar og dei snøkøyrande. Vanlegvis jobbar vår komité, som er transportkomiteen, med veg og bane, men problematikken er den same: Korleis skal me mest mogleg effektivt hindra ras og skred og vera i forkant med varsling av ras og skred?

Det ligg store moglegheiter i digitalisering og ny teknologi. Berre dei siste åra har ein bidrege til å kunna sikra fjellet, veg og bane langt betre enn ein kunne for berre få år sidan. Høgre meiner at me i mykje større grad kan utnytta teknologi for å sikra liv og helse, jobba smartare og få meir igjen for pengane. Det er ikkje alltid fysiske tiltak er svaret. Sensortechnologi kan langt på veg dekkja opp behov ein har. Dette går inn mot ras og skred – varsling og deteksjon av potensielle skred.

Stiftelsen NORSAR viser f.eks. til at teknologi i større grad kan bidra til å installera varslingsystem for ras og skred, noko som bidreg til større sikkerheit og hurtigare

tiltak enn det fysiske tiltak kan bidra til. Andre teknologiskiselskap har utvikla teknologi som bereknar snølast i sanntid, og etter kvart vil kunstig intelligens skapa algoritmar som kan «forecasta» antatt skredfare i fjellet, basert på værvarsel. Dette vert òg brukt i dag.

Noreg burde vore eit føregangsland for å testa ut denne teknologien, nettopp fordi me bur i eit land der me har problematikken tett på, og fordi utrulling av slik teknologi kan bidra til å redde menneskeliv, både turistar og leitemannskap, som utset seg sjølv for potensielle farar.

Gulrota som ligg bak, er sjølv sagt at slik teknologi kan brukast på mange område. I tillegg til å gje tryggleik for dei som bevegar seg i fjellet, kan det gje effektiv bruk av folk og bemanning, men òg ha ein viss overføringsverdi til andre bruksområde. Ikkje minst kan det setja Noreg på kartet som ein testarena, og gjennom det trekja til seg utanlandske investorar og utviklarar, som igjen kan generera arbeidsplassar.

I denne samanhengen må regjeringa leggja til rette for at denne typen utprøving kan finna stad. Regelverk må på plass, og eventuelle problemstillingar må avdekkjast og avklarast. Me håpar at regjeringa ser dette som eit kinderegg i arbeidet med å sikra fjellet for våre fjellfarande.

Diverre vart ikkje regjeringspartia med på ein litt offensiv merknad som me la inn i budsjettinnstillinga, men me håpar likevel at dei tek med seg våre gode tankar inn i sitt vidare arbeid. Det hadde vore veldig bra om statsråden kunne koma inn på dette i sitt avsluttande innlegg.

Per Ivar Lied (Sp) [14:50:43]: Det er 108 som sidan 2008 har mista livet i snøskred i Noreg, som det blei nemnt – halvparten av dei i Troms. Det er også mange på Vestlandet, i fylket mitt, Møre og Romsdal, og på Svalbard. Vi har også ein del dødsulykker, skredulykker, rundt skisentera.

Vi får mange fleire besøk frå utlandet, og det er som sagt ein villa strategi. Vi ønskjer at fleire skal kome til Noreg, både for at dei skal få oppleve det Noreg har å tilby, og for at næringslivet og lokale aktørar skal få vekse og få fordelar av det. Det kjem folk med erfaring, men det kjem også folk utan fjellerfaring. Nokre kjem med guidar frå heimlandet. Det er sjølv sagt bra at dei tek med guidar, men det er noko anna å guide i Noreg, med vær- og fjellforholda våre, enn det er ute.

Eg har sjølv gått og klatra mykje – og gjer det – i fjellet. Eg har budd fleire år i Alpane. Vi kjøpte skredsøkjar i 1994. Då måtte vi importere det frå USA, det var ikkje vanleg her. Det har skjedd utruleg mykje på fleire område, som utstyrsfronten, med værvarslinga, som har blitt meir omfattande og treffsikker, og ein fokuserer på kompetanseheving. No er det mange skredkurs i heile Noreg kvart einaste år, og det har skjedd mykje med tanke på guidar, oppdatering og ikkje minst informasjon, som

statsråden var inne på, med Varsom og Regobs. På Regobs registrerer folk eigne skredobservasjonar, og Varsom har både snøskred, flaum- og jordskred og fjellskred. Meteorologisk institutt har også mange spesialiserte varsel som gjeld meir for sommaren. Dette er geografiske varsel, regionvise, og det er kategoriar frå 1 til 5, som gjev rask oppdatering om forholda i dag, men dei gjev også meir utfyllande tekst. Som eit døme seier Varsom i dag nettopp at det er stor skredfare i Troms og Finnmark.

I desse ulykkene der 108 mista livet, var 66 pst. flakskred, som kjem av svake lag og i stor grad vind. Det er kanskje grunnen til at dei fleste skjer i Nord-Noreg.

Varsom har engelsk tekst, det er utruleg bra. Det ligg generell informasjon der om «ski touring» og om systemet og appen, og det har dei siste par åra også vore daglege online guide-møte for dei som er f.eks. i Lyngen. Det er utvikla ein skiguide-app som tek føre seg heile Noreg, men mest Troms. Det har skjedd i samarbeid med CARE, Center for avalanche research and education, som blei nemnt, og spesialiserte selskap som driv vinterturisme i Troms. Det ligg mykje informasjon ute, det er utvikla mykje informasjon. Mykje av utfordringa er kanskje å få dei utanlandske til å bruke denne informasjonen.

Det er i dag ingen kompetansekrav til guidar. Eg googla og fann at det var om lag 3 500 firma som driv med guiding i Noreg. Alle kan kalle seg fjellførar. I andre land er det heilt andre krav. I Sveits, Austerrike og Italia er det berre internasjonalt sertifiserte guidar som kan ta med folk på tur i skredterreng og i høg fjellet mot betaling. Det er fleire i Noreg som sertifiserer, både Nortind og DNT, som etablerer standardar, ein har etablert Norsk Fjellsportforum, og ein har utdanning innanfor naturguiding og fjellføring på både høgskule og universitet. Informasjon, bruk av tilgjengeleg informasjon og krav til guidar i enkeltområde kan kanskje vere noko å vurdere.

Til slutt vil eg nemne NARG, altså Norske alpine redningsgrupper. Når uhellet er ute, er dei ei fantastisk støtte. Dei gjer ein utruleg frivillig innsats. Det er viktig at også det offentlege støttar opp under NARG, med både helikopter og anna.

Erlend Svardal Bøe (H) [14:55:43]: Takk for en fin debatt.

Det er viktig å påpeke at det skjer veldig mye bra på dette feltet i dag; det må vi også huske å ta med oss inn i den diskusjonen vi har, enten det handler om apper, forskningsmiljøet på CARE eller andre ting. Jeg tror vi er ganske enige om mye av problembeskrivelsen her. Samtidig tror jeg det er viktig å ta med seg litt om de ulike fasene når vi snakker om dette – det er jeg opptatt av – og det handler om nettopp den forebyggingen jeg tar opp i min interpellasjon, og om beredskapen når ulykkene først skjer.

For min del er det fire ting jeg mener det er viktig å ha med seg videre. Det første er at vi må formalisere og styrke den nasjonale koordineringen. Jeg hører det statsråden sier om forebygging og NVE, og det er jeg selvfølgelig helt enig i. Likevel tror jeg det er viktig å lytte til de aktørene som nettopp opplever at den nasjonale koordineringen på området i dag ikke er god nok. Når vi har en tydelig nasjonal strategi for å satse på reiseliv, må vi også ha en strategi for hvordan vi skal håndtere konsekvensene av den veksten som er i vinterturismen.

Den andre tingen jeg er opptatt av, er at vi får på plass det nasjonale kompetansesenteret for snøskred, og at vi klarer å knytte både forebyggings- og kunnskapsdelen opp mot et sånt senter. Vi må sørge for at vi nå får dette på plass, og det vil bidra til det jeg hører også blir tatt opp her, om informasjon og kunnskap. Da vil et eget kompetansesenter nettopp gjøre det enklere å sette kommuner – ikke bare i nord, som det blir sagt her, men også i resten av landet – bedre i stand til både å forebygge, redusere og håndtere disse tingene.

En tredje ting er det som dreier seg om samarbeid med reiselivsnæringen. Jeg har ingen problemer med å stille krav til reiselivsnæringen når det gjelder situasjoner som dette, for det mener jeg er viktig. Også reiselivsnæringen har et ansvar for å sørge for at turistene en får til landet, er godt i stand til å vite om lokale forhold og hvor de skal henvende seg. Det er en del apper som er utviklet, og det er kjempebra, men da må vi sørge for at de som kommer, faktisk har kompetansen.

En fjerde ting er frivilligheten. Frivilligheten må tas med i beredskapsplanleggingen. Da vi behandlet helseberedskapsmeldingen på Stortinget i fjor høst, opplevde vi å få tilbakemeldinger fra helsefrivilligheten om at de opplevde at de ikke var godt nok ivaretatt i det beredskapsplanverket som faktisk er der. Frivilligheten er helt avgjørende når disse tingene skjer.

Jeg synes også at representanten Eskeland hadde et veldig godt poeng om det som handler om teknologi. En ting er teknologi i forbindelse med samferdsel, men jeg tror veldig på at teknologi også kan brukes inn i dette. Nettopp når en ser at det er større fare med hensyn til hellingsgrad eller annet som kan utløse skred, vil dette være viktig.

Til slutt: Vi får økt vinterturisme. Det er bra, men det fører også til økt risiko, en risiko som kanskje også er større enn det vi har sett tidligere når vinterturismen vokser.

Helt til slutt vil jeg bare takke for en fin debatt og gode svar fra statsråden.

Statsråd Terje Aasland [14:58:59]: Jeg synes denne debatten har vært interessant og viktig. Det at vi skal ha en nasjonal koordinering som står seg godt, tar jeg med

meg. Det er kjempeviktig at vi får til det på en god måte, og at aktørene som er der ute, på en god måte kan håndtere nasjonale myndigheter eller vet hvem som sitter med ansvaret til enhver tid. Det er en kjempeviktig oppgave.

I likhet med interpellanten er jeg veldig nysgjerrig på det nasjonale kompetansesenteret. Jeg kan ikke forskutere at det kommer på plass, men det blir interessant å se den erfaringen de høster, for det er tre kommuner – som jeg også sa i stad – med veldig mye kompetanse på snøskred og vinterturisme. Det å høste de erfaringene de sitter på, tror jeg er viktig. Vi får få erfaringene først.

Representanten Eskeland tok også opp viktige temaer med tanke på å bruke ny teknologi og sette de ulike aktørene våre – statlige som sådan – i stand til å bruke ny teknologi. Vi vet f.eks. at Statens vegvesen bruker mye teknologi på snøskred og skred i tilknytning til veiene våre, hvor det bl.a. foregår kontrollerte snøskredutløsninger som er med på å trygge situasjonen, så det er jeg absolutt enig i. Likeledes vil bruk av sensorteknologi, satellitter, KI osv. styrke det.

Dette er også en påminnelse til oss alle sammen om at vi hver gang vi behandler budsjettene, er med på å bygge opp under rammer som gjør at man kan være i front når det gjelder å ta i bruk ny teknologi. Jeg tror vi sammen kan bli litt flinkere og ha oppmerksomheten rettet mot det behovet som ligger der, når vi innfører ny teknologi og nye ordninger for dette.

Til representanten Lied har jeg lyst til å si at det var en viktig påminnelse. Han har erfaringer med å vandre i denne typen områder. Når det gjelder å kunne stille kompetansekrav til guidene i spesielle områder, synes jeg man som turist faktisk bør forvente at det er grunnleggende kompetanse på plass. Vi har utarbeidet en veileder for guidene. Det er kanskje viktig at vi også begynner å tenke gjennom om man der hvor farene er størst, setter kompetansekrav som er hensiktsmessige, og at man også inkluderer reiselivet på den måten at de faktisk bruker kvalifiserte guider i sine opplevelsprogram for turisme.

Jeg synes dette har vært et interessant og veldig viktig tema. Jeg vil ikke si at risikoen øker i utgangspunktet, men det er flere som blir utsatt for risiko, og det må vi kunne klare å håndtere på en best mulig måte, slik at man kan oppleve vinterlivet og det spektakulære vi har i Norge, og som vi ønsker å vise fram, på en god og trygg måte.

Presidenten [15:02:13]: Med det er sak nr. 10 avsluttet.

Dermed er dagens kart ferdigbehandlet. Ber noen om ordet før møtet heves? – Møtet er hevet.

